

SL

SL

SL

EVROPSKA KOMISIJA

Bruselj, 8.12.2010
SEC(2010) 1489 konč.

DELOVNI DOKUMENT SLUŽB KOMISIJE

AKCIJSKI NAČRT

Spremi dokument k

**SPOROČILU KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Strategija Evropske unije za Podonavje

{COM(2010) 715 konč.}
{SEC(2010) 1490 konč.}
{SEC(2010) 1491 konč.}

Kazalo

Uvod	3
A) Povezovanje Podonavja	6
1) <i>Izboljšanje mobilnosti in multimodalnosti</i>	<i>9</i>
2) <i>Spodbujanje uporabe bolj trajnostne energije.....</i>	<i>18</i>
3) <i>Spodbujanje kulture in turizma ter osebnih stikov.....</i>	<i>25</i>
B) Varovanje okolja v Podonavju	30
4) <i>Obnavljanje in ohranjanje kakovosti voda</i>	<i>33</i>
5) <i>Obvladovanje okoljskih tveganj.....</i>	<i>39</i>
6) <i>Ohranjanje biotske raznovrstnosti, pokrajine ter kakovosti zraka in tal.....</i>	<i>46</i>
C) Zagotavljanje blaginje v Podonavju.....	53
7) <i>Razvoj družbe znanja z raziskavami, izobraževanjem in informacijskimi tehnologijami... ..</i>	<i>57</i>
8) <i>Podpiranje konkurenčnosti podjetij, vključno z razvojem grozdov</i>	<i>63</i>
9) <i>Vlaganje v ljudi ter znanja in spretnosti</i>	<i>68</i>
D) Krepitev Podonavja	73
10) <i>Pospeševanje institucionalne zmogljivosti in sodelovanja</i>	<i>76</i>
11) <i>Skupno delo za zagotavljanje varnosti ter preprečevanje organiziranega kriminala in hudih kaznivih dejanj</i>	<i>81</i>

Priloga:

Vloga Evropske investicijske banke (EIB) v Strategiji EU za Podonavje

UVOD

„Strategija EU za Podonavje“ je opisana v dveh dokumentih: (1) Sporočilu Evropske Komisije drugim institucijam EU in (2) priloženemu akcijskemu načrtu, ki dopolnjuje Sporočilo.

Akcijski načrt je eden od rezultatov pristopa strategije. Njegov namen je preiti od „besed k dejanjem“ z opredelitvijo konkretnih prednostnih nalog za makroregijo. Ko je ukrep ali projekt vključen v akcijski načrt, ga morajo izvajati zadevne države in zainteresirane strani. Projekti so namenjeni ponazoritvi s primeri vrst projektov ali pristopov, ki jih je treba bolj na splošno spodbujati.

Organizacija akcijskega načrta

Organizacija akcijskega načrta poskuša jasno opredeliti prednostne naloge in jasno navesti, kdo je odgovoren za njihovo izvajanje in spremljanje. Njen namen je tudi dodeliti odgovornosti različnim upravnim ravnam in akterjem znotraj regije s podporo drugih partnerjev, predvsem institucij EU. Struktura obsega naslednje značilnosti:

- Stebri: obravnavajo glavna vprašanja, npr. „povezovanje Podonavja“. So v središču strategije in so bistvenega pomena za njen uspeh in način, na katerega je predstavljena javnosti.
- Prednostna področja: so glavna področja, na katerih lahko makroregionalna strategija prispeva k izboljšavam (tako da obravnava glavne izzive ali izkoristi glavne priložnosti). Za vsako prednostno področje akcijski načrt predstavi vprašanje in navede glavne težave. *Primeri: podpiranje konkurenčnosti podjetij itd.*

Usklajevanje vsakega prednostnega področja bo dodeljeno koordinatorju prednostnega področja. Koordinatorji prednostnega področja so v središču prizadevanj za operativno strategijo in nosijo glavno odgovornost za njen uspeh. Pri njenem uresničevanju tesno sodelujejo s Komisijo in vsemi vpletenimi zainteresiranimi stranmi, zlasti drugimi državami, pa tudi z regionalnimi, lokalnimi, medvladnimi in nevladnimi organi.

- Vsako prednostno področje je treba obravnavati v povezavi z drugimi področji politik. Strategija spodbuja celostni pristop (npr. okolje ↔ mobilnost ↔ gospodarski razvoj ↔ razvoj človeških virov itd.). Na primer, blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje imata učinek na prometno, energetska, turistično, raziskovalno politiko itd., slednje pa imajo učinek tudi na podnebne spremembe. Zato je za izvajanje vsakega prednostnega področja pomembno, da so vključeni organi in institucije, ki predstavljajo druga področja politik.
- Ukrepi: ukrep je pomembno vprašanje, ki za izpolnitev cilja prednostnega področja zahteva posredovanje vpletenih držav in zainteresiranih strani. To je lahko nov pristop, izboljšano usklajevanje pri oblikovanju politike, podpora že vzpostavljenega procesa, pobuda za povezovanje v omrežja itd. Ni nujno, da je za ukrep potrebno financiranje. Vse ukrepe je treba razumeti tako, da ne vplivajo na obstoječe pristojnosti EU in zahteve pravnega reda EU. *Primeri: nov pristop: „Zakonska ureditev na ustreznih ravni za omejitev fosfatov v*

detergentih“; – povečano usklajevanje pri oblikovanju politike: „Razvoj skupnega stališča regije glede sprememb, ki bi jih bilo mogoče vključiti v okvir pregleda politike TEN-E“; – cilj, glede katerega se lahko države same odločijo, kako ga bodo dosegle: „Podpora ustvarjalnosti in podjetništva“; – podpora že vzpostavljenega procesa: „Izvajanje načrta upravljanja povodja Donave v celoti“.

- **Projekti:** projekt je konkreten, z datumom začetka in konca. Na splošno zahteva financiranje ter vodjo in partnerje projekta. Akcijski načrt projekte predstavlja s primeri, da bi ob napredku strategije in pojavljanju novih idej spodbudil nadaljnje pobude. Namen je tudi prikazati, kaj je potrebno. *Primeri:* „Odstranjevanje razbitin ladij, ruševin mostov in neeksploziranih smrtonosnih orožij iz rečne struge Donave“; „Izvajanje dogovorjenih infrastrukturnih projektov“; „Povečanje uporabe elektronskih podpisov“ itd. Te projekte lahko v skladu z ustreznimi okviri in praksami financirajo nacionalni/regionalni skladi, skladi EU, kot so strukturni skladi¹, instrument za predpristopno pomoč (IPA) ter evropski instrument sosedstva in partnerstva (ENPI), mednarodne finančne institucije ali zasebni vlagatelji.

Časovni okvir ukrepov in projektov je različen. Nekateri se lahko izvajajo kratek čas (1–2 leti), za nekatere pa je potrebno več časa. Splošno pravilo je, da ima vsak projekt vodilno organizacijo/državo in rok. Če to ni opredeljeno takrat, ko Komisija sprejme strategijo, koordinatorji prednostnih področij zagotovijo, da o tem odločajo države.

Pri opredelitvi ukrepov in projektov, ki so predlagani v akcijskem načrtu, je treba upoštevati naslednje dejavnike:

- **Obravnavati morajo opredeljene prednostne naloge in biti podprti.** Potrebo po ukrepu ali projektu morajo jasno izraziti države, zainteresirane strani ali službe Komisije. Poleg tega je podpora teh partnerjev ključnega pomena za izvajanje in z njimi se je temeljito razpravljalo o predlogih. Na splošno morajo okrepiti obstoječe politike EU, kot so strategija Evropa 2020, teritorialna kohezija, vseevropska omrežja (promet in energija), skupnost za energijo in prihodnje prometne skupnosti ali pa izvajanje direktiv. Povezati morajo tudi obstoječa mednarodna telesa, kot je Mednarodna konvencija za varstvo reke Donave (International Convention for the Protection of the Danube River – ICPDR), Donavska komisija, Svet za regionalno sodelovanje, Donavski proces sodelovanja (Danube Cooperation Process – DCP), Svet podonavskih mest in regij (Council of Danube Cities and Regions), Komisija za turizem na Donavi (Danube Tourism Commission) in druge takšne organizacije, če je to primerno.
- **Vplivati morajo na makroregijo (ali njen pomemben del).** Zato morajo biti številni projekti nadvladni. Če ima nacionalni projekt neposreden učinek na makroregijo (npr. gradnja čistilne naprave za odpadno vodo, ki izboljša kakovost vode v reki, ali širitev pristanišča, da bi omogočili regionalna prometna omrežja) ali pa prispeva k političnemu cilju strategije (npr. obnove mesta v sklopu omrežja, da bi privabili turiste), se lahko vključi. Vendar bo večina ukrepov in projektov, ki imajo učinek na makroregijo, vključevala več držav, ki želijo sodelovati. Učinek je treba ubesediti v obliki kazalnika učinka, ki ga je sčasoma mogoče oceniti. Pozornost je treba nameniti podatkom, ki jih bo treba zbrati za oceno učinka (vključno z določanjem izhodiščnih razmer).

¹ Strukturni skladi so na voljo državam članicam. Z njimi se upravlja prek operativnih programov, o katerih se dogovorijo države članice, regije in Komisija, ki z njimi tudi upravljajo.

- **Biti morajo realistični.** Biti morajo izvedljivi (tehnično in finančno), med državami, zainteresiranimi stranmi in Komisijo pa mora obstajati splošen dogovor o njihovi vrednosti. Zlasti mora biti opredeljen realističen vir financiranja. Pravzaprav predlaganje projekta za akcijski načrt ni zahteva za financiranje, vključitev v načrt pa ni jamstvo za financiranje, vendar morata biti izvedljivost in stroškovna učinkovitost projekta določena.
- **Biti morajo koherentni in se med seboj podpirati.** Ukrepi in projekti morajo biti med seboj skladni in tako prinašati obojestranske koristi. Na primer, prometni projekti ali pobude za energetska učinkovitost ne smejo ogrozati doseganja okoljskih ciljev.

Akcijski načrt mora biti določen čas stabilen. Vendar se lahko sčasoma prednostne naloge razvijejo in se zato lahko ukrepi in projekti posodobijo, preoblikujejo ali zamenjajo. Akcijski načrt se zato nenehno razvija in se bo redno pregledoval.

A) POVEZOVANJE PODONAVJA

POVEZOVANJE PODONAVJA

Ta steber se osredotoča na vprašanja, povezana s prometom, energijo in kulturo/turizmom. Splošni cilj je izboljšanje povezljivosti znotraj Podonavja in z ostalo Evropo v zvezi z infrastrukturo, sistemi in ljudmi. To se lahko doseže z izboljšanim usklajevanjem del na infrastrukturi, izboljšanim delovanjem prometnih in energetskega sistemov, izmenjavo izkušenj glede čiste energije ter spodbujanjem kulture in turizma na Donavi.

Osredotočil se bo na tri prednostna področja: (1) izboljšanje mobilnosti in multimodalnosti (obsegal bo cestne, železniške in letalske povezave ter celinske plovne poti); (2) spodbujanje uporabe bolj trajnostne energije (obsegal bo energetska infrastrukturo, trge in čisto energijo); ter (3) spodbujanje kulture in turizma ter osebnih stikov.

Ta steber močno podpira strategijo Evropa 2020:

1. Njegov cilj je prispevati k pametni rasti. Boljše prometne in energetske infrastrukture so pogoj za inovacije (privabljanje usposobljenih raziskovalcev in delavcev). Inovativne rešitve lahko zmanjšajo stroške, izboljšajo učinkovitost in spodbudijo trajnostne rešitve. Sodoben, trajnosten turizem kaže tudi velik potencial regije.
2. Njegov cilj je prispevati k trajnostni rasti. Podpira zmanjšanje porabe energije, povečanje energije iz obnovljivih virov, modernizacijo prometnega sektorja, da bi postal okolju prijaznejši (npr. s spodbujanjem multimodalnosti) in učinkovitejši, ter spodbuja „zeleni“ turizem. Vse to je namenjeno tudi izboljšanju poslovnega okolja in s tem konkurenčnosti podjetij.
3. Njegov cilj je prispevati k vključujoči rasti. Energija lahko postane varnejša in cenovno dostopnejša. Ustvarijo se lahko nova delovna mesta. Teritorialna kohezija je podprta z npr. boljšimi povezavami, kar ljudem in podjetjem omogoča, da modernizirajo celo bolj oddaljene regije. Nadgradnja kulture na Donavi izkorišča raznolikost ljudi v regiji.

Prednostna področja je treba obravnavati v povezavi z drugimi področji politik. Strategija spodbuja celostni pristop. Na primer, izboljšanje prometne infrastrukture ima pozitiven učinek na elemente, kot so poslovno okolje, privlačnost mest in regij ali kakovost življenja državljanov, vpliva pa tudi na pokrajine, biotsko raznovrstnost ali onesnaževanje zraka. Teh ni mogoče obravnavati ločeno, ampak jih je treba medsebojno uravnotežiti in tako doseči najbolj trajnostno rešitev.

Primeri financiranja v regiji

Izdatki, predvideni za strukturne sklade² v obdobju 2007–2013³

Promet 24,8 mrd EUR

Ceste in avtoceste	13,5 mrd EUR
Železnice	8,5 mrd EUR
Pristanišča in celinske plovne poti	0,7 mrd EUR
Multimodalna vozlišča	0,5 mrd EUR
Letališča	0,2 mrd EUR
Drugo (mestna, kolesarska itd. infrastruktura)	1,4 mrd EUR

Energetika 3,0 mrd EUR

Energetska učinkovitost	1,5 mrd EUR
Energija iz obnovljivih virov	1,2 mrd EUR
Drugo (elektrika, plin itd.)	0,3 mrd EUR

Turizem 6,7 mrd EUR

Obnova mest in podeželja	3,0 mrd EUR
Naravna in kulturna dediščina	1,4 mrd EUR
Kulturne in turistične storitve	1,2 mrd EUR
Kulturna infrastruktura	0,6 mrd EUR
Drugo	0,5 mrd EUR

Drugi viri financiranja

K temu stebru prispevajo drugi programi EU, zlasti: vseevropska prometna in energetska omrežja (TEN-T in TEN-E), sedmi okvirni raziskovalni program, instrument za predpristopno pomoč (IPA), nacionalni programi, programi čezmejnega sodelovanja in nacionalni programi z več upravičenci, več programov evropskega instrumenta sosedstva in partnerstva (ENPI) (kot so regionalni programi ali programi čezmejnega sodelovanja), Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP), Evropski sklad za ribištvo (ESR) ter program za konkurenčnost in inovativnost. Pomembne projekte financirajo tudi nacionalne, regionalne in lokalne politike. Poleg tega so številnim projektom znatna sredstva že zagotovljena s posojili in/ali sofinanciranjem s strani različnih mednarodnih in dvostranskih finančnih institucij, kot so Evropska investicijska banka (EIB), Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD), Svetovna banka, Razvojna banka Sveta Evrope (CEB) ali drugi posojilodajalci. Pred kratkim je bilo za države zahodnega Balkana vloženega veliko truda za boljše usklajevanje in spajanje instrumentov za nepovratno pomoč in posojila prek naložbenega okvira za zahodni Balkan⁴. Sklad za spodbujanje naložb v sosedstvo, tj. instrument, podoben naložbenemu okviru za zahodni Balkan, deluje za Republiko Moldavijo in Ukrajino.

² Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR), vključno s čezmejnim sodelovanjem, kohezijskim skladom in Evropskim socialnim skladom za države članice. Instrument za predpristopno pomoč (IPA) in evropski instrument sosedstva in partnerstva (ENPI) nista vključena.

³ Uporaba strukturnih skladov je odvisna od posebnih operativnih programov, razvitih in dogovorjenih na začetku programskega obdobja 2007–2013 v tesnem sodelovanju med Evropsko komisijo in zadevnimi državami članicami/regijami. Ti bi morali nuditi možnosti za financiranje posebnih ukrepov/projektov, odvisno od prednostnih nalog in mer/ukrepov, opredeljenih v zadevnih operativnih programih.

⁴ Naložbeni okvir za zahodni Balkan je instrument za spajanje nepovratne pomoči in posojil za države kandidatke in potencialne kandidatke.

1) IZBOLJŠANJE MOBILNOSTI IN MULTIMODALNOSTI

Predstavitev vprašanja

Mobilnost presega tehnične vidike in infrastrukturo. Vključuje organizacijska vprašanja, izpolnjevanje skupnega povpraševanja po prevoznih storitvah in sezonske/dnevne prometne konice, prostorsko načrtovanje, življenjske sloge, inovacije itd. Cesta in železnica skupaj s celinskimi plovniimi potmi zagotavljata pomembne mednarodne povezave v regiji. Pristanišča v Črnem morju in pristanišča v severnem Jadranu ter železniške proge in letališča so neposredne vstopne točke v povodje iz tujine. Ustrezna prometna politika mora upoštevati vse našeto, spodbujati multimodalnost ter upoštevati okoljski vidik, gospodarsko rast in socialni razvoj.

Trajnostna mobilnost na splošno je jasen cilj strategije Evropa 2020, kot tudi skupne evropske prometne politike. Glede na to, da ima plovba po celinskih plovniih poteh relativno majhen vpliv na okolje (sprošča 3,5-krat manj CO₂ na tono/kilometer kot tovornjaki), je pomemben način prevoza. Ren in Donava, povezana s kanalom Majna–Donava, neposredno povezujeta enajst držav od Severnega morja do Črnega morja v dolžini 3 500 km. Zato je reka Donava hrbtenica regije⁵. Vendar mora biti razvoj plovniih poti kot plovniih koridorjev povezan z izgradnjo sodobnih in učinkovitih intermodalnih pristanišč za priključevanje plovbe k cesti in železnici.

Posebnosti Podonavja

Na splošno velja, da so dobri, medsebojno povezani in trajnostni prometni sistemi pomembni za regijo. Usklajeno izboljšanje prometa na podlagi celovitih in celostnih konceptov razvoja, ki jih spremljata razvoj in uporaba tehničnih, ekološko-trajnostnih rešitev, lahko poveča privlačnost reke Donave kot stroškovno učinkovitega koridorja za učinkovito uresničevanje trajnostnega regionalnega razvoja in mobilnosti. Natančneje, multidisciplinarni pristop k infrastrukturi na plovniih poteh lahko zagotovi ohranjanje in obnavljanje dragocenega ekosistema Donave. To je treba dopolniti s posodobitvijo železnic. Pomembno vlogo ima zlasti vzpostavljanje tovornih železniških koridorjev v okviru evropskega železniškega omrežja za konkurenčen tovorni promet⁶. Podonavje ima več koridorjev za železniški tovorni promet, ki bodo vzpostavljeni v naslednjih 3 do 5 letih.

V zvezi s tem je interoperabilnost železniških prog na območju, npr. zmogljivost lokomotiv, da prečkajo meje, bistvenega pomena za izboljšanje konkurenčnosti železnice. Zlasti proge, posodobljene s podporo sredstev EU, bodo opremljene s sistemom ERTMS⁷.

Če bodo Donava, koridorji za železniški tovorni promet in povezovalne železniške proge medsebojno povezani s pomočjo učinkovitih intermodalnih terminalov, lahko ublažijo cestne

⁵ Od mesta Kelheim v Nemčiji do mesta Sulina v romunski delti reke je plovni del Donave dolg 2 414 km in služi več kot 40 pristaniščem mednarodnega pomena. Letni obseg prometa na celotni Donavi znaša približno 50 milijonov ton, kar je enako 2,5 milijona tovornjakov ali 62 500 kompozicijam vlakov. Z 10 obrežnimi državami in 1 025 km skupnih mej je Donava tudi najbolj mednarodna reka na svetu. Skupaj s kopenskimi potmi, ki potekajo po regiji, pomeni temeljno povezavo med vzhodom in zahodom, je pa tudi križišče številnih poti med severom in jugom.

⁶ Uredba (EU) št. 913/2010 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. septembra 2010 o evropskem železniškem omrežju za konkurenčen tovorni promet.

⁷ Evropski sistem za upravljanje železniškega prometa.

zastoje in prispevajo k učinkovitemu prometnemu sistemu ter bolj trajnostni strukturi načinov prevoza z okoljskega vidika.

Kar zadeva plovbo po celinskih plovnih poteh, je jasno, da možnosti reke Donave niso izkoriščene v celoti. Količina tovora, ki se prevaža po Donavi, znaša samo 10 do 20 % (odvisno od uporabljenih parametrov) količine, ki se prevaža po Renu. Ta potencial bi lahko bil bolje izkoriščen npr. s povečano multimodalnostjo, izboljšano infrastrukturo, izboljšanim logističnim upravljanjem ali boljšo opremo (npr. inovativno zasnovanimi plovili, sodobnimi računalniškimi navigacijskimi pripomočki). Infrastruktura plovnih poti na nekaterih delih omrežja vse leto delno omejuje konkurenčnost plovbe na reki Donavi (predvsem v primeru daljših obdobj nizkega vodostaja). Pristanišča je treba posodobiti in prilagoditi multimodalnim zahtevam. V zadnjih desetletjih je bilo premalo inovacij in naložb v rečno ladjevje. Pomanjkanje osebja (zlasti kapitanov in pilotov) je rezultat omejenih zmogljivosti za usposabljanje, preseljevanja in velikega deleža osebja, starega nad 50 let.

V zvezi s cestami in železnicami je infrastruktura pogosto neučinkovita ali je enostavno ni, kar velja zlasti za čezmejne povezave (ki za nacionalne organe niso prednostna naloga). Naložb v čezmejne povezave je premalo delno zaradi tega, ker so se državne meje v povodju Donave nedavno precej spremenile, zaradi česar je prišlo do motenj povezav (odpravljane poti, rušenje mostov in odstranjevanje železniških prog). Zaradi tega naselja z velikim potencialom za medsebojno sodelovanje v razširjeni EU še vedno nimajo potrebnih povezav, omejitve hitrosti zaradi zastarele infrastrukture pa so zelo pogoste.

Letališča morajo biti lahko dostopna, varna in zanesljiva. V določenih delih Podonavja so letališča v postopkih privatizacije in/ali decentralizacije upravljanja ter morajo imeti močan in učinkovit sistem upravljanja. Potencial za regionalna letališča se je pokazal v poletih od točke do točke in rasti zračnega tovora. Takšna rast mora biti usklajena in neovirana.

Težave so v glavnem povezane s pomanjkanjem usklajenega načrtovanja, financiranja in izvajanja. Da bi lahko dosegli zadovoljive konkretne rezultate, obstoječi medvladni organi potrebujejo podporo. Ker so za mobilnost in dostopnost potrebne drage naložbe, je za izkoriščenost teh naložb v celoti potrebno načrtovanje (npr. skupne naložbe, ki so načrtovane nadnacionalno in z deljenimi stroški ter koristmi).

Multimodalna vozlišča morajo imeti pomembnejšo vlogo ne samo glede dostopnosti, ampak kot najprimernejša mesta za osredotočanje poslovnih dejavnosti in industrije. Prej navedeni koridorji za železniški tovorni promet obsegajo tudi intermodalne terminale, ki zagotavljajo učinkovite trimodalne vmesnike med celinskimi plovnimi potmi, železnicami in cestami kot logistična vozlišča v Podonavju.

Mobilnost in dostopnost sta povezani tudi z drugimi področji politike, kot sta okolje in družbeno-gospodarski razvoj. Celostni pristop pomeni, da so splošne koristi bolj realno ocenjene in vključujejo koristi za vse zadevne države in sektorje. Sodobni tehnološki napredek (npr.: IKT) prav tako omogoča ponoven pregled splošnih potreb po mobilnosti.

Ukrepi

Prevoz po celinskih plovnih poteh

EU si je zadala cilj uvesti prevoz, ki omogoča manjšo porabo energije, je bolj čist in varen. Prevoz po celinskih plovnih poteh lahko igra pomembno vlogo pri doseganju teh ciljev.

Da bi kar najbolje izrabili tržne možnosti celinske plovbe in naredili njeno uporabo bolj privlačno, je potrebno izvajanje konkretnih ukrepov. Glede na to, da je celinska plovba večinoma vezana na mednarodni prevoz, mora izvajanje ukrepov potekati tako na nacionalni ravni kot na ravni EU.

Ukrepi in projekti v tem poglavju dopolnjujejo in nadgrajujejo dejavnosti v Podonavju, ki se že izvajajo. So v skladu s cilji, določenimi v evropskem akcijskem programu za prevoz po celinskih plovnih poteh (NAIADES). Obdobje sedanjega programa NAIADDES se bo zaključilo leta 2013. Da se zagotovi izpolnitev dolgoročnih ciljev glede transporta za povodje Donave, je treba vzpostaviti nadaljevalni program.

Izboljšanje infrastrukture in gospodarske učinkovitosti plovbe po plovnih poteh

- ***Ukrep – „Pravočasno dokončanje izvajanja prednostnega projekta 18 omrežja TEN-T na okoljsko trajnosten način“.*** Za odpravo obstoječih ozkih grl pri plovbi potekajo prizadevanja za opredelitev okoljsko trajnostnih rešitev za izboljšano plovnost. Pri tem je treba upoštevati tudi verjetne posledice podnebnih sprememb, ohranjanje delujočih ekosistemov ter smernice za načrtovanje iz „Skupne izjave o razvoju plovbe po celinskih vodnih poteh in zaščiti okolja v povodju Donave“⁸ in „Priročnika o dobrih praksah na področju načrtovanja trajnostnih plovnih poti“⁹. Projekti TEN-T so bili opredeljeni v Nemčiji, Avstriji, na Slovaškem, Madžarskem, v Bolgariji in Romuniji. Cilj je odstraniti obstoječa ozka grla pri plovnosti reke, ki bo do leta 2015 omogočala celoletno plovbo plovil tipa VIb¹⁰.
- ***Ukrep – „Naložba v infrastrukturo plovnih poti Donave in njenih pritokov ter razvoj povezav“.*** Da se omogoči gospodarska povezava z notranjostjo, je treba izboljšati obstoječe omrežje plovnih poti v povodju Donave. Pri tem je treba upoštevati premisleke o infrastrukturi za manjkajoče povezave in o tem, kako bi bilo najbolje razviti nadaljnje povezave s Črnim morjem in naprej.
 - ⇒ *Primer projekta – „Odstranjevanje razbitin ladij, ruševin mostov in neeksplozivnih smrtonosnih orožij iz rečne struge Donave“.* Na nekaterih delih spodnje Donave le-ta predstavljajo oviro in že dolgo vplivajo na plovbo po reki Donavi. Čeprav je bil dosežen dober napredek, še vedno ovirajo promet in ogrožajo varnost plovbe na določenih delih, zlasti v obdobjih nizkega vodostaja.
 - ⇒ *Primer projekta – „Izgradnja kanala Donava–Bukarešta“.* Glavni cilji zahtevnega razvoja sistema kanala Donava–Bukarešta so: povezava glavnega mesta Romunije z reko Donavo preko plovne poti, zaščita 11 krajev in 30 000 hektarjev kmetijskih zemljišč pred poplavami; proizvodnja energije, ustvarjanje potrebnih pogojev za prosti čas in turizem, zagotavljanje pozitivnih ekoloških vplivov in drugih podobnih elementov; oskrba z vodo, ki

⁸ „Skupno izjavo o razvoju plovbe po celinskih vodnih poteh in zaščiti okolja v povodju Donave“ so pripravile Mednarodna komisija za varstvo reke Donave, Donavska komisija in Mednarodna komisija za savski bazen. Te smernice pozivajo povezano skupino za načrtovanje, vključno z glavnimi zainteresiranimi stranmi, da oceni potrebe glede plovbe in vodnega okolja za vsak primer posebej ter vključi čim več ukrepov, ki koristijo tako izboljšanju plovbe kot ekološkemu stanju.

⁹ Priročnik je bil razvit v okviru pobude PLATINA in je namenjen predstavitvi dobrih praks na področju načrtovanja trajnostnih plovnih poti. Dokument zagotavlja smernice za načrtovanje projektov razvoja plovnih poti, ki so združljivi z zahtevami glede varstva okolja in zagotavljajo skladnost, ki koristi vsem. Nudi splošne nasvete za projekte infrastrukture plovnih poti in je namenjen tehničnim načrtovalcem in drugim zainteresiranim stranem, ki želijo sodelovati pri procesu načrtovanja razvoja plovnih poti.

¹⁰ Značilnosti motornih plovil in konvojev v potisni navezi so določene v mednarodni klasifikaciji evropskih celinskih plovnih poti (UNECE/TRANS/120/Rev. 4, str. 28/29) v evropskem sporazumu o glavnih celinskih plovnih poteh mednarodnega pomena (AGN). V pričujočem besedilu se kategorija VIb nanaša na konvoje v potisni navezi in plovila za plovbo po celinskih plovnih poteh z ugrezom do 2,5 m.

*je potrebna za namakanje in zagotavljanje pitne vode sosednjim krajem ter za ribogojstvo.
(Vodi: Romunija.)*

- **Ukrep – „Posodobitev ladjevja Donave z namenom izboljšanja okoljske in gospodarske učinkovitosti“.** Okoljska in gospodarska učinkovitost plovbe po Donavi se lahko izboljša s pomočjo inovacij, namensko obnovo ladjevja in učinkovitimi ukrepi za upravljanje z odpadki. Za ta namen bi moral biti vzpostavljen skupni pristop k posodobitvi plovil za plovbo po celinskih plovnih poteh. Tehnološki razvoj v smislu inovativnih plovil in motorjev, učinkovita poraba goriva (npr.: dodatni filtri za zaščito pred delci, uporaba goriva z nizkimi emisijami, uporaba kopenske energije med dokiranjem) in logistične dejavnosti lahko z dodatnimi prednostmi povečajo privlačnost celinske plovbe.
 - ⇒ *Primer projekta – „Nadgradnja upravljanja z odpadki pri plovbi po celinskih plovnih poteh na reki Donavi (projekt WANDA)“.* Projekt WANDA je namenjen vzpostavitvi trajnostnega, okolju prijaznega in nadsionalno usklajenega pristopa k upravljanju ladijskih odpadkov na reki Donavi s (1) pripravo nacionalnih konceptov za upravljanje ladijskih odpadkov, (2) izvajanjem pilotnih ukrepov in (3) razvojem finančnega modela za operacijski sistem, ki temelji na načelu onesnaževalec plača (*vodi: Via Donau; rok: marec 2012*).

Izboljšanje organizacijskega okvira in človeških virov za plovbo po celinskih plovnih poteh

- **Ukrep – „Usklajevanje nacionalnih prometnih politik na področju plovbe po povodju Donave“.** Evropski akcijski program NAIADES (plovba ter dejavnosti in razvoj na celinskih plovnih poteh v Evropi) opredeljuje celosten sklop ukrepov z namenom izkoriščanja celotnega potenciala plovbe po celinskih poteh. Da bi v Podonavju ustvarili skladne povezave, so nacionalne uprave pozvane k aktivnemu vključevanju prevoza po celinskih plovnih poteh v svoje nacionalne strategije in politike na usklajen način.
 - ⇒ *Primer projekta – „Nadgradnja platforme za izvajanje programa NAIADES (projekt PLATINA)“.* Opredeljuje potrebne ukrepe politike, združuje potrebne zainteresirane strani (delovne skupine, strokovna srečanja) in razvija potrebno znanje in orodja. Ključni strokovnjaki in zainteresirane strani pripravljajo tehnične predloge za ukrepe politike na petih področjih projekta NAIADES. (*Vodi: Via Donau; rok: maj 2012*.)
- **Ukrep – „Podpora Donavske komisije pri zaključevanju postopka pregleda beograjske konvencije“.** Pregled konvencije je že skoraj končan, vendar še ni bila podpisana in ratificirana. Zaključek tega postopka bi okrepil vlogo Donavske komisije in omogočil pristop Evropske komisije kot člana.
- **Ukrep – „Razvoj pristanišč v povodju Donave v multimodalna logistična središča“.** Ukrep je namenjen povečanju priložnosti za združevanje pretoka tovora pri prevozu po celinskih plovnih poteh in zmanjšanju negativnega prometa drugod. Države Podonavja in zainteresirane strani bi morale pripraviti usklajen razvojni koncept za multimodalna pristanišča. Za podlago tej dejavnosti bodo z namenom vključitve v lokalne in regionalne razvojne strategije pripravljene ali pregledane nacionalni načrti za razvoj pristanišč.
- **Ukrep – „Izboljšanje celostnega upravljanja celinskih plovnih poti Donave in njenih pritokov“.** Nacionalni organi za upravljanje celinskih plovnih poti so odgovorni za neprekinjeno vzdrževanje infrastrukture celinskih plovnih poti (npr. dejavnosti merjenja in poglobljanja dna), pogosto pa tudi za izvajanje ukrepov proti poplavam in ekoloških ukrepov (ki jih, na primer, zahteva okvirna direktiva EU o vodah). Ti organi bodo še naprej krepili

medsebojno sodelovanje, zlasti z uvedbo skupnih standardov za upravljanje celinskih plovnih poti¹¹ v povodju Donave.

⇒ *Primer projekta – „Nadgradnja projekta omrežja uprav plovnih poti Donave (NEWADA)“.* Namen tega projekta je pospešiti usklajevanje dejavnosti in prihodnjih načrtov ter izmenjavo izkušenj med organizacijami, ki so odgovorne za upravljanje plovnih poti na reki Donavi. Na tej podlagi bo drugi korak obsegal opredelitev vzorčnih dejavnosti in izvajanje pilotnih projektov za izboljšanje učinkovitosti upravljanja vodnih poti (vodi: Via Donau; rok: marec 2012).

➤ **Ukrep – „Spodbujanje trajnostnega tovornega prometa v Podonavju“.** Med tovrstnim prometom po celinskih plovnih poteh na Donavi in železniškim tovrstnim prometom bi bilo treba vzpostaviti intermodalno povezavo, da bi okrepili obstoječe gospodarske vezi in spodbujali kohezijo v regiji. Projekt bi pripomogel k povečanju multimodalnega tovornega prometa in vodil v bolj enakomerno in učinkovito porazdeljen promet po obstoječi infrastrukturi.

⇒ *Primer projekta – „Razvoj prevoza zabojnikov po Donavi“.* Cilj tega nadnacionalnega projekta je tesno sodelovanje med pristanišči in partnerji zasebnega sektorja (npr. logistika), da bi izkoristili možnosti prevoza zabojnikov. Potrebna je nadgradnja zahtevane infrastrukture, da bi lahko razvili najpomembnejša partnerska pristanišča in med temi pristanišči vzpostavili omrežje. Glavne dejavnosti na tem področju bi lahko obsegale pripravo študij izvedljivosti, povezavo pristanišč ter razvoj in izvajanje projektov. Projekt bi moral pripomoči tudi k povečani uporabi multimodalnega prevoza (vodita: mesto Dunaj/dunajsko pristanišče; rok: določi koordinator prednostnega področja).

⇒ *Primer projekta – „Oblikovanje pristopa in spletne platforme za zagotavljanje popolnih informacij v realnem času glede plovbe po Donavi in povezav z vsemi načini prevoza“.*

➤ **Ukrep – „Vzpostavljanje usklajenih rečnih informacijskih storitev (RIS)“.** Rečne informacijske storitve znatno pripomorejo k temu, da je plovba po celinskih plovnih poteh varnejša, učinkovitejša in okolju bolj prijazna. Izvajalci ladijskih storitev, pristanišča in ponudniki logističnih storitev lahko učinkovito izkoristijo svoje logistične dejavnosti in s tem zmanjšajo skupne stroške prevoza. Vse možnosti storitev RIS pa se lahko izkoristi le, če se jih izvaja ob celotni Donavi in njenih glavnih plovnih pritokih in kanalih.

⇒ *Primer projekta – „Nadgradnja projektov IRIS Europe – podpora usklajenega izvajanja rečnih informacijskih storitev (RIS) v Evropi“.* Projekt IRIS Europe II je namenjen nadaljnjemu izboljšanju in izpopolnjevanju ključnih tehnologij, storitev in uporab RIS, kot je mednarodna izmenjava podatkov. Nastajajoča vprašanja se nanašajo na izvajanje dogovorjenih ravni evropskih storitev.

➤ **Ukrep – „Vlaganje v izobraževanje in delovna mesta v sektorju plovbe po Donavi“.** Plovba po Donavi se sooča s pomanjkanjem navtičnega osebja, vzrok za to pa so med drugim tudi omejene možnosti za usposabljanje in izobraževanje v državah Podonavja. Obstoječe izobraževalne ustanove nudijo različne izobraževalne programe. Da bi pospešili razpoložljivost delovne sile in mobilnost na evropski ravni, si je treba prizadevati za skupne profile izobraževanja in usposabljanja. V tem okviru morajo države Podonavja pritegniti in izobraževati mlade ljudi za poklic člana posadke na Donavi. Podjetja, ki sodelujejo pri prevozu po celinskih plovnih poteh (pristanišča, ladjarske družbe, potrošniki itd.) ter izobraževalni in

¹¹ To je tudi v skladu z „Načrtom upravljanja povodja Donave za leto 2009“, v katerem je opredeljen „Skupni program ukrepov“, ki ga bodo izvedle države Podonavja.

raziskovalni organi morajo vzpostaviti izobraževalne platforme in omrežja za povečanje konkurenčnosti in usposobljenosti vseh akterjev.

⇒ *Primer projekta – „Vzpostavitev mrež sodelovanja za logistično in pomorsko izobraževanje, osredotočene na prevoz po celinskih plovnih poteh donavskega koridorja, ki ga podpirajo inovativne rešitve (NELI)“.* Glavni cilj projekta je izboljšati izobraževanje in usposabljanje na področju prevoza na celinskih plovnih poteh v Podonavju. V sodelovanju z obstoječimi mrežami, kot je EDINNA (pomorsko izobraževanje v Evropi), poskušajo partnerji projekta NELI pospešiti izmenjavo in prihodnje sodelovanje na področju izobraževanja in usposabljanja. Konkretni rezultati so storitve e-učenja za plovbo po celinskih plovnih poteh, zasnova in izvajanje centrov za informacije in usposabljanje ter spodbujanje posebnih dejavnosti med mladino. (Vodi: romunski center za pomorsko usposabljanje; rok: marec 2012.)

Prevoz po železnici, cesti in zraku

Medtem ko je pri prevozu po celinskih plovnih poteh v Podonavju precej neizkoriščenih možnosti, drugi načini prevoza prav tako potrebujejo pozornost. Sodobna, dobro povezana cestna infrastruktura je bistvena, vendar mora biti zaradi izogibanja zastojem ter zagotavljanja učinkovitega in okoljsko trajnostnega prometnega sistema dopolnjena z železniškim prevozom, zračni prevoz pa je odločilnega pomena pri zagotavljanju, da lahko regija v celoti opravlja svojo vlogo v globaliziranem svetu. Predlagani ukrepi in projekti upoštevajo tudi splošne potrebe po mobilnosti.

Izboljšanje dostopa in povezljivosti

➤ *Ukrep – „Dokončanje prednostnih projektov TEN-T (za ceste in železnico), ki prečkajo Podonavje, premostitev težav in ozkih grl, vključno z okoljskimi, gospodarskimi in političnimi, zlasti v čezmejnih odsekih¹²“.* Izvajanje projekta bi moralo biti osredotočeno na dokončanje obstoječih projektov, s čimer bi bila odpravljena ozka grla. Da bi razvili in posodobili železniške sisteme, mora projekt opredeliti trajnostna finančna sredstva in izboljšati usklajevanje, zlasti med različnimi železniškimi podjetji. Večina prednostnih projektov se že izvaja, zato mora biti glavni poudarek na pravočasnem dokončanju. Da bi to dosegli, bi lahko vključeval „Vzpostavitev skupne platforme za usklajevanje dela na vprašanjih o prometu v Podonavju z namenom pospeševanja izvajanja projektov“. To bi bilo storjeno v tesnem sodelovanju z evropskimi koordinatorji projektov TEN-T.

¹² Primeri:

- prednostni projekt 22 (železnica): od Nürnberga/Dresdna do Konstante in Aten preko Prage, Dunaja, Budimpešte in Arada po celotni regiji. Zahodni del, ki poteka od Alp do doline reke Donave, vključno z območjem Dunaj–Bratislava, preko prednostnega projekta 17 povezuje Pariz z Dunajem in Bratislavo;
- prednostni projekt 7 (cesta): ta projekt v vzhodnem delu poteka delno vzporedno z Donavo preko avtoceste PP-7, ki povezuje Budimpešto s Konstanto na Črnem morju in grška mesta Thessaloniki, Atene in Igoumenitsa;
- prednostni projekt 23 (železnica): ta projekt poteka od Gdanska do Dunaja preko Varšave, Brna in Bratislave;
- prednostni projekt 25 (cesta): ta projekt preko relacije Gdansk–Brno/Bratislava–Dunaj povezuje Baltsko morje in Donavo;
- prednostni projekt 6 (železnica): ta projekt poteka od Lyona do ukrajinske meje in preko relacije Trst–Divača/Koper–Divača–Ljubljana–Budimpešta povezuje Iberijski polotok z vzhodnim delom Evrope in naprej.

Da bi lahko zaključili prometno omrežje v Podonavju, morajo biti navedeni prednostni projekti dopolnjeni s povezavami z državami nečlanicami EU. Zato bodo za homogen razvoj prometnega sistema deli koridorjev vključeni v omrežje prednostnih projektov TEN-T.

⇒ *Primer projekta – „Gradnja dveh novih mostov preko Donave“. Mosta bi bila zgrajena na delih Donave med Romunijo in Bolgarijo. En most bi povezoval mesti Bechet (RO) in Oriahovo (BG), drugi pa mesti Calarasi (RO) in Silistra (BG).*

➤ *Ukrep – „Uvedba tovornih železniških koridorjev, ki so del evropskega železniška omrežja, za konkurenčen tovorni promet¹³“. Od devetih prvotnih koridorjev so štirje¹⁴ neposredno povezani s Podonavjem. Izvajanje bi moralo biti osredotočeno na zagotavljanje zadostne zmogljivosti tovornih železniških storitev visoke kakovosti in zanesljivosti ter izboljšanje in usklajevanje standardov za železniško infrastrukturo, pomembnih za tovorni promet, zlasti glede osne obremenitve, dolžine vlakov in merila nakladalnega profila, in sicer po celotnih koridorjih. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti tudi razvoju sodobnih intermodalnih terminalov, ki reko Donavo povezujejo z železniškim omrežjem in predstavljajo temelj učinkovitega sodelovanja dveh načinov prevoza z majhnim okoljskim učinkom.*

➤ *Ukrep – „Krepitev sodelovanja med zainteresiranimi stranmi na področju zračnega prometa z namenom priprave načrta za izvajanje krajših letalskih prog“. Boljše usklajevanje med „funkcionalnimi bloki zračnega prostora“ (Functional Airspace Blocks – FAB)(v glavnem FAB CE in FAB Donava) v Podonavju lahko zagotovi potreben prehod iz domače strukture upravljanja zračnega prometa v bolj celostno evropsko razsežnost, rok za izvedbo pa je leto 2012.*

⇒ *Primer projekta – „Izvajanje sistema SESAR, tehnološkega dela enotnega evropskega neba, v Podonavju“. Inteligentni prometni sistemi v sektorju zračnega prometa prispevajo k zmanjšanju vpliva letališč na okolje in obremenitev, kot sta hrup in onesnaževanje zraka. Tehnološka orodja lahko prispevajo k učinkovitejšemu upravljanju letov na tleh (sistemi upravljanja letališč) in v zraku (funkcionalni bloki zračnega prostora).*

➤ *Ukrep – „Zagotavljanje trajnostnih velemestnih prometnih sistemov in mobilnosti“. Ta ukrep prispeva h konkurenčnosti in privlačnosti velemestnih območij v Podonavju, obenem pa bo precej prispeval k varstvu podnebja in izboljšanju zdravja na mestnih območjih. IKT bo pripomogla k zmanjšanju informacijskih stroškov in vsem omogočila enostaven dostop do trajnostnih načinov prevoza. Ukrep vključuje nadaljnji razvoj e-mobilnosti z razvojem trgov in infrastrukture na gosto poseljenih območjih v sodelovanju z družbami. Javna in zasebna prevozna podjetja velemestnih območij bodo lahko sodelovala pri javnih razpisih za okolju prijazna vozila ter pri razvoju standardiziranega prevoza visoke kakovosti in internetnih informacijskih platform o mobilnosti za državljane. Ukrep bo omogočil kapitalizacijo številnih projektov EU, ki že obravnavajo mestno mobilnost in pomagajo pri izvajanju akcijskega načrta EU o mobilnosti v mestih (2009).*

⇒ *Primer projekta – „Vzpostavitev povezave reka–avtobus in drugih povezav med mestnimi središči ob Donavi (projekt Donava Express)“. Cilj projekta je vzpostaviti povezavo reka–avtobus med prestolnicami ob Donavi in njihovimi satelitskimi mesti. Povezava reka–*

¹³ Uredba (EU) št. 913/2010 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. septembra 2010 o evropskem železniškem omrežju za konkurenčen tovorni promet.

¹⁴ Štirje koridorji za železniški tovorni promet, neposredno povezani s Podonavjem, so:

- Vzhodni koridor, ki Prago preko Dunaja in Bratislave povezuje z Bukarešto in Konstanto na Črnem morju ter s Sofijo, Thessalonikijem in Atenami;
- Baltsko-Sredozemski koridor, ki Gdynio na Baltskem morju preko južne Poljske, Slovaške in Češke povezuje z Dunajem in Bratislavo ter se nadaljuje v Slovenijo, severno Italijo in na jadransko obalo;
- Osrednji severno-južni koridor, ki preko Hamburga, južne Nemčije in Innsbrucka povezuje Švedsko in Italijo ter se konča v Palermu;
- Sredozemski koridor Španijo in južno Francijo ob sredozemski obali povezuje s severno Italijo, Slovenijo, Budimpešto na Madžarskem in sega do mesta Zahony na ukrajinski meji.

avtobus predstavlja rešitev zlasti za potrebe podaljšanih potovanj in območja, na katerih ni mostov čez Donavo. To bi izboljšalo mobilnost ljudi, izkoristilo pa bi se lahko tudi v turistične namene. Projekt bi moral pomagati pri povečanju intermodalnega potniškega prevoza, kar bi vodilo v najučinkovitejšo in trajnostno izkoriščanje virov.

- **Ukrep – „Izboljšanje regionalne/lokalne čezmejne infrastrukture in dostopa do podeželskih območij“.** Regionalne in lokalne čezmejne prometne povezave morajo biti okrepljene s čezmejno prometno infrastrukturo (majhni mostovi, mejni prehodi, javne prometne povezave). Drugo pomembno dejstvo je, da je v Podonavju odstotek prebivalstva, ki živi na podeželskih območjih, precej višji kot v preostali Evropi, zaradi česar je potreba po dostopu do teh območij temeljnega pomena.

⇒ *Primer projekta – „Razširitev prog javnega prevoza“.* To je program, namenjen spodbujanju podjetij javnega prevoza držav v dolini Donave (avtobusnih in železniških), da razširijo svoje obstoječe proge, ob tem zaračunajo lokalne vozne in povežejo naselja na obeh straneh meje.

Multimodalne povezave

- **Ukrep – „Nadaljnji razvoj načrtovanja vozlišč za multimodalnost“.** Prekrivanje različnega tovornega in potniškega prevoza v številnih vozliščih vodi do zastojev in izgube produktivnosti. Manjka tudi terminalska infrastruktura, ki bi združila različne načine prevoza, ali pa je premalo razvita. V tem okviru lahko zračni prevoz igra ključno vlogo pri omogočanju dostopa do oddaljenih regij. S koridorjem VII, osjo Donava, lahko z odstranitvijo ozkih grl na priključnih progah razvezava vrst prevoza v več primerih poveča zmogljivost. To bi hkrati izboljšalo pogoje za razvoj lokacije na kraju samem in za prehod obsega prometa na energetsko učinkovitejše in okolju prijaznejše načine prevoza, kot sta železnica in voda. Med zadevnimi zainteresiranimi stranmi bi morala biti vzpostavljena omrežja, ki bi izboljšala kakovost prometnega sistema in logističnih verig med vozlišči in znotraj njih – s poudarkom na trajnostnih načinih prevoza, kot so železnice in plovne poti.

⇒ *Primer projekta – „Izvedba projekta os jug–sever (SoNorA)“.* Namen tega projekta je razvoj dostopa med Jadranskim in Baltskim morjem z uresničitvijo omrežja s pomočjo podpore pri dokončanju prometne infrastrukture, aktiviranjem in izboljšanjem logističnih storitev multimodalnega tovornega prometa, razvojem nadnacionalnih akcijskih načrtov za uresničevanje v prihodnosti in podporo novih priložnosti za regionalni razvoj, ki nastanejo pri izboljšanju prometnih omrežij.

- **Ukrep – „Nadaljnji razvoj inteligentnih prometnih sistemov z uporabo okolju prijaznih tehnologij, zlasti v mestnih regijah“.** Kakovost prometnih vozlišč je zelo odvisna od zmogljivosti njegovega prometnega sistema. Obstoječe težave, kot so zastoji ali ozka grla, se lahko rešijo tudi z uvedbo učinkovitega sistema za upravljanje prometa, ki učinkovito izkoristi obstoječo zmogljivost. Na primer, uvedba intermodalnega programa za načrtovanje poti v realnem času bi se lahko razširila na večje dele Podonavja, zlasti na njena pomembna vozlišča, kot so regije glavnih mest in regije z večjimi pristanišči.

⇒ *Primer projekta – „Uvedba evropskega digitalnega omrežja prometne infrastrukture za inteligentne prometne sisteme (EDITS)“.* Boljše informacije o prometnem sistemu omogočajo učinkovitejše upravljanje z obstoječo prometno infrastrukturo, saj zmanjšajo število zastojev in okoljsko škodo. To je glavni cilj projekta EDITS (npr.: upravljanje prometa, načrtovanje in oblikovanje prometa, prometne informacije), kjer se uporabljajo nadnacionalno usklajeni prometni prostorski podatki. „Mestno območje Dunaja“ je lahko

primer dobre prakse. Projekt pomaga tudi načrtovalcem prometa pri upravljanju obstoječe prometne infrastrukture na učinkovitejši način. Lokalnim/regionalnim/nacionalnim upravam bodo na voljo tehnične smernice. (Vodi: Združenje javnih prevoznikov Dunaja.)

2) SPODBUJANJE UPORABE BOLJ TRAJNOSTNE ENERGIJE

Predstavitev vprašanja

Energetske sisteme sestavljajo energetska omrežja in energetski trgi. Ta dva elementa sta povezana, saj so omrežja bistvenega pomena za učinkovito delovanje trgov. Odprtje trgov električne energije, ki mu je sledil tretji sveženj ukrepov na področju notranjega trga, prispeva h konkurenčnosti in varnosti dobave, pospešila pa ga bo vzpostavitev „Evropske mreže upravljavcev prenosnih omrežij“¹⁵ in „Agencije za sodelovanje energetskih regulatorjev“¹⁶. Zlasti v sektorju zemeljskega plina je treba izboljšati povezave med nacionalnimi trgi, države v regiji pa morajo dobiti dostop do novih zunanjih virov. Okrepitev infrastrukture za prenos zemeljskega plina bo ključna za preprečevanje morebitnih motenj dobave v prihodnosti. Dobro delujoča omrežja, povezave in interoperabilnost so potrebni za energetska varnost, raznovrstnost in učinkovito upravljanje z energijo.

Poleg tega vse države Podonavja izvajajo politiko, ki podpira uporabo energije iz obnovljivih virov. Številne države imajo velik naravni potencial za razvoj obnovljivih virov energije (zlasti sončnih in vetrnih). Imajo tudi potencial za izboljšanje energetske učinkovitosti v stanovanjskih stavbah in daljinskega ogrevanja.

Direktiva o energiji iz obnovljivih virov (2009/28/ES) določa ambiciozne cilje za vse države članice, da bi zagotovila, da bo EU do leta 2020 dosegla 20-odstotni delež energije iz obnovljivih virov in 10-odstotni delež energije iz obnovljivih virov posebej v sektorju prometa. Države članice bi morale direktivo izvesti do decembra 2010. EU te cilje politike podpira s precejšnjim prispevkom k naložbam v energijo iz obnovljivih virov¹⁷.

Posebnosti Podonavja

¹⁵ Dve „Evropski mreži upravljavcev prenosnih omrežij“ (ENTSO) sta bili predvideni v tretjem svežnju ukrepov na področju notranjega trga in sta bili nato vzpostavljeni: (1) ENTSO-e za prenosno omrežje električne energije in ENTSO-g za prenosno omrežje zemeljskega plina.

¹⁶ Evropska unija je pred kratkim ustanovila „Agencijo za sodelovanje energetskih regulatorjev“ (s sedežem v Ljubljani, v Sloveniji), ki bo z delovanjem začela marca 2011. Agencija bo usklajevala delo nacionalnih ureditvenih organov, pod določenimi pogoji sprejemala zavezujoče odločitve glede čezmejne infrastrukture in spremljala razvoj na evropskih energetskih trgih ter o njem poročala.

¹⁷ Strukturni in kohezijski skladi ter Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP) so najpomembnejši proračuni Evropske komisije za podporo (za obdobje 2007–2013 je projektom za energetska učinkovitost in energijo iz obnovljivih virov iz strukturnih in kohezijskih skladov dodeljenih 9 milijard EUR). Dodatne možnosti financiranja energetske učinkovitosti in naložb v energijo iz obnovljivih virov v obstoječih stavbnih fondih so se pojavile s spremembo uredbe o evropskem skladu za regionalni razvoj (ESRR) maja 2009. Zaradi tega bi lahko bilo za naložbe v trajnostno energijo za stavbe na voljo dodatnih 5 do 8 milijard EUR. Na podlagi spremembe uredbe o ESRR bodo lahko izdatki za izboljšanje energetske učinkovitosti in uporabo obnovljivih virov energije na obstoječem stanovanjskem področju upravičeni do največ 4 % skupne dodelitve iz ESRR. Ker morajo vse države članice upoštevati direktive EU, ki veljajo za stanovanjsko področje, zlasti direktivo o energetski učinkovitosti stavb in s tem povezane zahteve glede rabe energije iz obnovljivih virov v stavbah, vključene v direktivo o energiji iz obnovljivih virov, bi imela takšna prerazporeditev dvojni namen, saj bi v regiji ustvarila delovna mesta, povezana z nizkoogljičnim gospodarstvom.

Cene energije v regiji so visoke¹⁸. Veliko energije je uvožene, njen prenos je drag, trgi so razdrobljeni. Energetske infrastrukture med seboj niso dobro povezane. Poleg tega je Podonavje še posebej ranljivo glede varnosti dobave, kot je bilo na primer januarja 2009, ko je bila ustavljena dobava plina. Tudi proizvodnja energije in njena raba predstavljata precejšen vir onesnaževanja.

Naložbe v infrastrukturo so pomembna prednostna naloga. Nujno je sodelovanje na področju načrtovanja, financiranja in izvajanja¹⁹. Obstaja več politik EU, ki podpirajo energijo, zlasti program glede vseevropskih energetske omrežij (TEN-E), Evropski energetski program za oživitvev²⁰, tretji energetski sveženj, direktiva o energiji iz obnovljivih virov, „sklad za zeleno rast za jugovzhodno Evropo“²¹ in strategija Evropa 2020. Poleg tega strukturni skladi in Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja zagotavljajo dobre priložnosti za financiranje projektov, zlasti za decentralizirano proizvodnjo energije iz lokalnih virov obnovljive energije in za raziskovalna omrežja. Izboljšanje energetske učinkovitosti in povečana poraba energije iz obnovljivih virov sta pomembna za celotno območje. Podonavje ima velike možnosti za izboljšanje energetske učinkovitosti, npr. v stanovanjskih stavbah in na področju daljinskega ogrevanja kot tudi pri kombiniranih obratih za soprodukcijo toplote in električne energije. Veliko se lahko naredi tudi v smeri boljše izrabe geotermalnih virov za ogrevanje in hlajenje ter proizvodnjo energije. Nekatere države so na področju učinkovitosti in obnovljivih virov energije zbrale posebna znanja in izkušnje, ki jih zdaj lahko spodbujajo in razširjajo po regiji, saj strokovnega znanja pogosto primanjkuje.

Na področju organizacije trga sodelovanje pomaga pri zagotavljanju varnosti dobave, pri učinkovitejšemu uravnoteženju povpraševanja in ponudbe ter pri uresničevanju ekonomije obsega na področju naložb. Glede energetske učinkovitosti in energije iz obnovljivih virov obstajajo možnosti za povečanje varnosti dobave z zmanjšanjem potreb po energiji in povečanjem deleža proizvedene energije (vključno s proizvodnjo energije v manjšem obsegu na lokalni ravni). Na področju jedrske energije morajo biti upoštevane visoke ravni varnosti, ki so bile uvedene, zlasti v primerih, ko je reka pomemben vir vode za hlajenje.

Ukrepi

Energetski sistemi

Energetska infrastruktura

Glede energetske infrastrukture je cilj usklajevanje dolgoročnih energetske politik in nacionalnih naložbenih strategij (elektrarne, mreže, plinovodi, povezovalni vodi itd.), pri čemer se na primernih mestih upoštevajo strateške presoje vpliva na okolje. Strategija bi morala prispevati k 10-letnemu razvojnemu načrtu omrežja, kot je predlagano v internem energetske svežnju.

¹⁸ Raven cen na ločenih trgih v regiji je zelo raznolika. Poleg tega so zlasti v vzhodnem delu regije cene energije, popravljene z indeksom kupne moči, visoke.

¹⁹ Okrepitev omrežja TEN-E (zlasti v okviru prihodnjega pregleda) in izvajanje načrta za energetske predelavo z uporabo strukturnih skladov na bolj usklajen način je bistvenega pomena.

²⁰ Evropski energetski program za oživitvev (EEPO), sprejet leta 2009, zagotavlja 1 440 milijonov EUR za projekte, povezane s plinom, od katerih je 510 milijonov EUR namenjenih za projekte v Podonavju. Največji individualni projekt – plinovod Nabucco, ki prejema pomoč v višini 200 milijonov EUR – prispeva k izgradnji južnega plinskega koridorja. Projekt Nabucco ima možnost, da iz Kaspijske regije in Srednjega vzhoda dobavlja nov plin državam Podonavja in drugim evropskim trgom s plinom. Več nadaljnjih povezovalnih vodov v osrednji in jugovzhodni Evropi prejema pomoč v višini 310 milijonov EUR.

²¹ „Sklad za zeleno rast za jugovzhodno Evropo“, ki je bil leta 2009 ustanovljen na pobudo Evropske investicijske banke (EIB), se osredotoča na prihranek energije in energetske učinkovitost na Balkanu in nudi financiranje prek bančnega sektorja, pa tudi neposredna posojila s tehnično pomočjo. Do leta 2014 bo Sklad vložil okrog 400 milijonov EUR.

- **Ukrep – „Razvoj skupnega stališča regije glede sprememb, ki bi lahko bile uvedene v okviru pregleda politike TEN-T in različnih sprememb novega instrumenta za zanesljivo oskrbo za energijo in energetska infrastrukturo, zlasti glede vrzeli v energetska infrastrukturi“.** Zagotavljanje, da instrument podpira projekte in zasnove, ki so za regijo ključnega pomena, kot so povezovalni plinovodi med severom in jugom, naložbe v plinska omrežja, naložbe v dobavne poti, ki koristijo regiji itd., je v interesu regije.
- **Ukrep – „Zagotavljanje, da so ukrepi skladni s splošnim pristopom Energetske skupnosti²² in preučujejo sinergije med Energetska skupnostjo in procesi strategije za Podonavje“.** Cilj Energetske skupnosti je razširitev notranjega energetskega trga EU v jugovzhodno Evropo (podpisnice: Albanija, Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, Moldavija, Črna gora, Srbija in Kosovo²³; udeleženske: Avstrija, Bolgarija, Ciper, Češka, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Italija, Nizozemska, Romunija, Slovaška, Slovenija in Združeno kraljestvo ter Evropska unija).
- **Ukrep – „Krepitev regionalnega sodelovanja z namenom razvoja in izvajanja projektov v zvezi s povezovalnimi plinovodi med severom in jugom“.** Strateški koncept povezovalnih plinovodov med severom in jugom je povezava območja Baltskega morja (Poljska) z Jadranskim in Egejskim morjem ter naprej do Črnega morja, pri čemer so pokrite naslednje države članice EU: Bolgarija, Madžarska, Poljska, Romunija Slovaška, Avstrija in Češka. To bi spodbudilo konkurenco ter zagotovilo skupno prilagodljivost za vso srednje- in vzhodnoevropsko (CEE) regijo in ustvarilo trden, dobro delujoč notranji trg. Koncept bi kar najbolje uporabil obstoječe in nove infrastrukture za uvoz, kot so novi obrati za ponovno uplinjanje LNG in projekti južnega koridorja.
- **Ukrep – „Razvoj zmogljivosti za skladiščenje plina“.** Za varno dobavo energije za Evropo se ni mogoče zanašati samo na izgradnjo plinovodov. Zato je potrebna tudi dodatna prilagodljivost z zmogljivostjo za skladiščenje. Za zagotovitev, da imajo vse države Srednje in Vzhodne Evrope ustrezen dostop do takih objektov, bi bila potrebna pomoč za uresničitev projektov v zvezi s skladiščenjem²⁴. Regionalni pristop k načrtovanju skladišč bi moral zagotoviti, da je nova infrastruktura razvita kar najbolj učinkovito.
 - ⇒ **Primer projekta – „Pravočasna izvedba že dogovorjenih projektov, predvsem projektov TEN-E in projektov evropskega energetskega programa za oživitev v regiji, zlasti pomembnih povezav in plinovodov²⁵“.**

²² Namen Energetske skupnosti je (a) oblikovanje stabilnega ureditvenega in tržnega okvira, ki bo lahko pritegnil naložbe v proizvodnjo energije in energetska omrežja ter s tem zagotovil stabilno in neprekinjeno dobavo energije, ki je bistvenega pomena za gospodarski razvoj in družbeno stabilnost; (b) oblikovanje integriranega energetskega trga, ki omogoča čezmejno trgovanje z energijo in vključevanje v trg EU; (c) povečanje varnosti dobave; (d) izboljšanje okoljskih razmer, povezanih z dobavo energije v regiji; in (e) okrepitev konkurenca na regionalni ravni in izkoriščanje ekonomij obsega.

²³ V skladu z RVSZN 1244.

²⁴ Novi projekti v zvezi s skladiščenjem ne smejo biti omejeni na tiste, vključene v evropski energetski program za oživitev. Na primer, v letu 2010 je EU s Skladom za spodbujanje naložb v sosedstvo dodelila 2,5 milijona EUR za financiranje enega projekta na tem področju v Ukrajini. Projekt „Pripravljalne študije za posodobitev koridorjev za prenos plina in podzemnih skladišč za plin v Ukrajini“ obsega dve pripravljalni študiji za naložbe v sektor plina v Ukrajini, vključno s presojo vpliva na okolje in oceno socialnega učinka. Izboljšal bo energetska varnost za evropske države, obenem pa prispeval k povečanemu regionalnemu vključevanju na področju energije, vključno s čezmejno povezanostjo z EU. Po rezultatih študij bo projekt vodila Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD), sofinancirala pa ga bo Evropska investicijska banka (EIB) z ocenjenimi skupnimi stroški v višini 2 milijard EUR.

²⁵ Primeri:

- Povezovalni vodi: povezovalni plinovodi med Bolgarijo, Romunijo in Srbijo; projekti električne povezave med Romunijo–Bolgarijo, Romunijo–Moldavijo, Madžarsko–Hrvaško, Madžarsko–Romunijo in Avstrijo–

Energetski trgi

Glede energetskih trgov je cilj vzpostaviti integriran in dobro delujoč trg za energijo. To mora vključevati boljše usklajevanje nacionalnih energetskih strategij, ukrepe za spodbujanje raznolikosti dobave in ukrepe za izboljšanje delovanja energetskega trga, ustrezen pravni okvir, finančne sheme, ki temeljijo na javno-zasebnih partnerstvih, itd.

- **Ukrep – „Izkoriščanje morebitnih priložnosti za sodelovanje z energetsko skupnostjo“** je namenjen predvsem oblikovanju integriranega energetskega trga ter omogoča čezmejno trgovanje z energijo in vključevanje v trg EU.
- **Ukrep – „Sodelovanje pri izvajanju vključevanja regionalnega omrežja in novega evropskega prenosnega sistema (NETS) v skladu s študijo izvedljivosti“.** Usklajeno delovanje nacionalnih prenosnih omrežij bi lahko spremenilo dinamiko trgov s plinom jugovzhodne in srednje Evrope do takrat, ko bodo na voljo novi viri plina (npr. preko južnega koridorja). V pobudi za oblikovanje enotnega trga sodelujejo Bolgarija, Madžarska, Romunija, Srbija, Slovaška, Slovenija, Hrvaška ter Bosna in Hercegovina. Izvedljivost koncepta, vključno z gospodarskimi, ureditvenimi in upravnimi vprašanji, ki so morda povezana s sistemom NETS, se trenutno preučuje.
- **Ukrep – „Oblikovanje delovnega razmerja s forumom o vključevanju trgov z električno energijo za srednjo in vzhodno Evropo; to bi lahko bilo razširjeno na sosednje države“.** Vključevanje trgov z električno energijo in tržnih platform ter upravljanje zmogljivosti proizvodnje v regiji zahtevata posebno usklajevanje zakonodaje in tržnih pravil, ki so lahko najboljše usklajena na regionalni ravni. „Forum o vključevanju trgov z električno energijo za srednjo in vzhodno Evropo“ (Avstrija, Češka, Nemčija, Madžarska, Poljska, Slovaška in Slovenija) – „sedemstranski forum“, bi bilo treba razvijati še naprej.
 - ⇒ *Primer projekta – „Sodelovanje pri vzpostavitvi pisarne za koordinirane dražbe“.* Projekt pisarne za koordinirane dražbe izvaja načela uredbe št. 1228/2003 o usklajevanju upravljanja prezasedenosti in optimizacijo dodeljevanja čezmejne zmogljivosti. Pisarna za koordinirane dražbe v jugovzhodni Evropi naj bi začela delovati leta 2011. Ta pisarna bo upravljala dražbe in pretoke obremenitve za celotno regijo jugovzhodne Evrope. Glede delovanja bo veljalo načelo „vse na enem mestu“.

Energetska učinkovitost in energija iz obnovljivih virov

- **Ukrep – „Razširitev uporabe biomase (npr. lesa, odpadkov), sončne, geotermalne, vodne in vetrne energije“** zlasti z raziskovanjem in izmenjavo izkušenj/dobrimi praksami/razširjanjem informacij o podobnih dejavnostih, ki se izvajajo na nacionalni ravni. To bi pomenilo povezovanje v omrežja in sodelovanje med nacionalnimi organi z namenom spodbujanja ozaveščenosti o energiji iz obnovljivih virov.
 - ⇒ *Primer projekta – „Pospeševanje trajnostne rabe bioenergetskih obratov pri projektu „4Biomass““.* Podonavje ima glede biomase velike možnosti. V nasprotju z ostalimi obnovljivimi viri energije je biomasa omejena, zato obstaja nevarnost netrajnostne

Madžarsko (Dunaj–Győr); prenosno omrežje za električno energijo, ki povezuje Slovenijo in madžarsko – prenos 2 x 400 kV na odseku Cirkovce–Pince; projekt povezave visoke napetosti med Romunijo in Srbijo; jadranski terminal za utekočinjen zemeljski plin na otoku Krk (Hrvaška); študija o izvedljivosti terminalov utekočinjenega/stisnjenega zemeljskega plina v Romuniji in Bolgariji; „Okrepitev omrežij za prenos energije“ med Ukrajino in EU (sofinanciran je s Skladom za spodbujanje naložb v sosedstvo).

- Cevovodi: plinovod Nabucco; naftovod Konstanta–Trst (PEOP), vključno z možnostjo vzporednega plinovoda; cevovod Bratislava–Schwechat; plinovod, ki povezuje Slovenijo in Avstrijo; posodobitev naftovoda Družbe (in njegovih povezav); plinski obroč Energetske skupnosti.

proizvodnje. Poleg tega se pojavlja konkurenca glede uporabe na področjih, ki so povezana ali pa niso povezana s prehrano. Projekt „4Biomass“ bo obravnaval izvajanje nacionalnih akcijskih načrtov za biomaso in politik za bioenergijo z združitvijo strokovnega znanja o rabi obnovljivih virov energije in energetske učinkovitosti. Tako bo ta projekt precej prispeval k cilju 20-odstotnega deleža obnovljivih virov energije pri oskrbi z energijo v Evropi. (Vodi: Nemčija; rok: september 2011)

- **Ukrep – „Krepitev karpatske konvencije za izmenjavo najboljših praks na področju rabe biomase v energetske namene“.** Karpatska konvencija vsebuje določbo, da morajo podpisnice voditi politiko, namenjeno uvajanju okolju prijaznih metod za proizvodnjo, distribucijo in rabo energije, ki zmanjšuje škodljive vplive na biotsko raznovrstnost in pokrajine, vključno z bolj razširjeno rabo obnovljivih virov energije in ukrepov za varčevanje z energijo, kakor je primerno.
 - ⇒ Primer projekta – „**Oblikovanje omrežja za izmenjavo izkušenj (in preskušanje pilotnih projektov ali ponavljanje obstoječih dobrih praks) na področju obnove opreme in posodabljanja majhnih hidroelektrarn**“²⁶. Praktične izkušnje so jasno pokazale, da lahko obnova opreme in posodobitev razpoložljivih obratov povečata proizvodnjo vodne energije, obenem pa z ribjimi stezami in odpadno vodo izpolnita sodobne okoljske standarde. (Vodita: ICPDR in Avstrija, Zvezno ministrstvo za kmetijstvo in upravljanje gozdov, okolja in vode; rok: december 2013)
 - ⇒ Primer projekta – „**Vzpostavitev mehanizma za sodelovanje med regijami Alpske konvencije in regijami Karpatske konvencije za prenos najboljših praks, najboljših razpoložljivih tehnologij in okoljskih ter družbenih znanj in izkušenj**“.
- **Ukrep – „Izvajanje nacionalnih akcijskih načrtov za energijo iz obnovljivih virov in priprava akcijskega načrta za energijo iz obnovljivih virov za Podonavje“.** Pripravljeni bi morali biti ob upoštevanju strateških presoj vpliva na okolje, kadar je primerno²⁷.
- **Ukrep – „Preučevanje možnosti za povečano proizvodnjo energije iz lokalnih obnovljivih virov energije za večjo energetska neodvisnost“.** Energetska neodvisnost zmanjša odvisnost od uvoza energije in ustvari nova delovna mesta, saj s tem, ko vsaka regija ustvari dolgoročne vire energije brez odvisnosti od drugih, zahteva nove sisteme za proizvodnjo energije in poveča vrednost regionalnega bogastva.
- **Ukrep – „Razvoj celostnega akcijskega načrta za trajnostni razvoj potenciala reke Donave in njenih pritokov (npr. reke Sava, Tisa in Mura) za proizvodnjo vodne energije“**²⁸. Načrt bi utrl pot usklajenemu in trajnostnemu razvoju novih elektrarn v prihodnosti ter naknadnemu opremljanju obstoječih elektrarn na način, ki bi zmanjšal vpliv na okolje in vpliv na prevozno

²⁶ „Poročilo direktorjev za vodo – razvoj hidroelektrarn na podlagi okvirne direktive o vodah“: http://circa.europa.eu/Public/irc/env/wfd/library?l=/framework_directive/thematic_documents/hydromorphology/development_directivepdf/EN_1.0_&a=d.

²⁷ Ali nacionalni akcijski načrt za energijo iz obnovljivih virov zahteva strateško presojo vpliva na okolje ali ne, je odvisno od konkretne vsebine načrta. Glede na direktivo o obnovljivih virih energije je cilj nacionalnih akcijskih načrtov za energijo iz obnovljivih virov utiranje poti v zvezi z načinom, na katerega države članice načrtujejo doseganje svojih nacionalnih obveznih ciljev. V primerih, ko nacionalni akcijski načrti za energijo iz obnovljivih virov ne „določajo okvir[a] za prihodnja soglasja za izvedbo projektov“ v smislu člena 3(2) Direktive 2001/42/ES, se strateška presoja vplivov na okolje ne zahteva. Pri izvajanju nacionalnih akcijskih načrtov za energijo iz obnovljivih virov s, kadar je primerno, bolj konkretnimi načrti, ki določajo okvir za prihodnja soglasja za izvedbo projektov, pa mora biti strateška presoja vplivov na okolje izvedena.

²⁸ Načrt bi nadgradil dosežke Mednarodne komisije za varstvo reke Donave (ICPDR) in njenega načrta za upravljanje povodja Donave (v skladu z okvirno direktivo o vodah).

funkcijo rek (plovba). Možnosti za uporabo vodne energije za odziv na nihanja v povpraševanju po energiji bi bilo treba preučiti – z uporabo jezov za vzdrževanje visokega vodostaja, kar bi bila priprava na vrhunec povpraševanja.

- **Ukrep – „Razvoj in vzpostavitev mehanizmov predhodnega načrtovanja za dodelitev primernih območij za nove projekte na področju vodne energije²⁹“.** Ta mehanizem za predhodno načrtovanje in njegova merila bi z opredelitvijo najboljših lokacij, ki uravnavajo gospodarske koristi in varstvo voda, utrl pot za nove hidroelektrarne. Upoštevati bi moral tudi vplive podnebnih sprememb (nizek ali visok vodostaj). Temeljiti mora na dialogu med različnimi pristojnimi organi, zainteresiranimi stranmi in nevladnimi organizacijami. Na primernih območjih bi lahko bil racionaliziran postopek za izdajo dovoljenj.
- **Ukrep – „Spodbujanje energetske učinkovitosti in uporabe energije iz obnovljivih virov v stavbah in sistemih za ogrevanje, vključno s prenovo daljinskega ogrevanja in kombiniranimi obrati za proizvodnjo toplote in električne energije, kot to zahtevata direktiva o energetske učinkovitosti stavb in direktiva o energiji iz obnovljivih virov“.** To bi lahko bilo izvedeno preko omrežij za najboljše prakse (npr. izmenjava izkušenj glede uspešne uporabe sredstev ESRR za podporo naložb v trajnostno energijo na stanovanjskem področju) in sodelovanjem z mednarodnimi finančnimi ustanovami pri spodbujanju naložb v trajnostno energijo na stanovanjskem področju. Glede tega bi bilo treba inovativne finančne instrumente, kot sta Evropski sklad za jugovzhodno Evropo (EFSE)³⁰ in pred kratkim vzpostavljen Sklad za zeleno rast (GGF) za jugovzhodno Evropo, spodbujati in pametno uporabljati.
 - ⇒ *Primer projekta – „Oblikovanje in izvajanje raziskovalnega in razvojnega programa (vključno z MSP) za inovativen, trajnostni izolacijski material in druge ukrepe za izboljšanje energetske učinkovitosti stavb“.* To bi bilo treba izvesti s kar najboljšim možnim izkoriščanjem obstoječega znanja in izkušenj v regiji. Ekoinovacije bi lahko s pozitivnimi vplivi na lokalno zaposlovanje, številne sektorje in storitve ter okolje spodbudile gospodarski razvoj.
 - ⇒ *Primer projekta – „Preučevanje možnosti za razvoj trajnostnih hidroelektrarn na delu povodja Save, ki si ga delita Slovenija in Hrvaška“.* Projekt bo prispeval k doseganju ciljev paketa energetskih in podnebnih ukrepov EU na področju energije iz obnovljivih virov, obenem pa upošteval zakonodajo na področju voda in narave ter druge postranske cilje. (Vodita: Slovenija in Hrvaška)
- **Ukrep – „Spodbujanje članic/opazovalk Energetske skupnosti k sprejemanju in izvajanju direktive o energiji iz obnovljivih virov“.** Potekajo pogajanja o vključitvi direktive o obnovljivih virih energije v „pravni red“, ki ga bodo članice Energetske skupnosti izvajale v okviru Energetske skupnosti.
- **Ukrep – „Pospeševanje povezovanja v omrežja in sodelovanje med nacionalnimi organi z namenom spodbujanja ozaveščenosti o energiji iz obnovljivih virov in povečanja njene uporabe“** (biomasa, sončna, vodna in vetrna energija) zlasti z raziskovanjem in izmenjavo izkušenj/dobrimi praksami/širjenjem informacij o podobnih dejavnostih, ki se izvajajo na nacionalni ravni.

²⁹ Ta mehanizem predhodnega načrtovanja bi bil v celoti skladen s poročilom direktorjev za vodo za leto 2010 in Donavsko deklaracijo iz leta 2010, ki je bila sprejeta na ministrskem zasedanju na Dunaju: <http://www.icpdr.org/icpdr-files/15216>.

³⁰ Vključno z njegovimi okni za sosedsko regijo, ki zajema Ukrajino in Republiko Moldavijo: Evropski sklad za sosedstvo (ENBF), ki ga financira EU, Sklad za spodbujanje naložb v sosedstvo pa je prispeval 10 milijonov EUR.

⇒ *Primer projekta – „Nadgradnja projekta ‚regionalne pobude za trajnostni energetski razvoj‘ (SEDRI) za spodbujanje energetske učinkovitosti“. Projekt SEDRI je skupni projekt Srednjeevropske pobude (SEP) in Sveta za regionalno sodelovanje. Njegov cilj je izboljšanje zakonodajnih, institucionalnih in ureditvenih okvirov za razvoj trajnostnega regionalnega energetskega sektorja; izgradnja manjših obratov za trajnostno energijo v jugovzhodnih in vzhodnih evropskih državah; spodbujanje okvira za regionalno sodelovanje na področju trajnostnega energetskega razvoja, vključno s spodbujanjem ozaveščenosti, izobraževanjem, raziskovanjem in znanstvenim sodelovanjem. (Vodita: Srednjeevropska pobuda (SEP) in Svet za regionalno sodelovanje)*

➤ *Ukrep – „Zagotavljanje podpore lokalnim organom, podjetjem in državljanom Podonavja v obliki svetovanja glede vprašanj, povezanih z blažitvijo podnebnih sprememb in energetske učinkovitostjo“. To bi lahko bilo izvedeno z vzpostavitvijo osrednjih središč za usposabljanje in svetovanje (prispevalo bi h konceptom varstva podnebja, upravljanju z energijo, prenosu znanja in izkušenj, usposabljanju in odnosom z javnostjo).*

⇒ *Primer projekta – „Vzpostavitev mehanizma za sodelovanje mest in vasi v regiji z namenom, da se zavežejo k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov, izmenjajo najboljše prakse in preskusijo pilotne projekte na področju energetske učinkovitosti in energije iz obnovljivih virov“. Mesta in vasi imajo posebne energetske potrebe zaradi velike potrebe po energiji na kvadratni meter. Namen je zmanjšanje onesnaževanja zraka na lokalni ravni in, nenazadnje, na svetovni ravni. Izboljšave bi lahko bile npr. sistem daljinskega ogrevanja, ki temelji na sežigalnicah in visoko učinkovitih elektrarnah za soprodukcijo, razvoj tehnologije za daljinsko ohlajanje ali pa izvajanje inovativnih geotermalnih projektov. V zvezi s tem bi bil potreben premislek glede širše udeležbe pri pobudi pakta županov³¹, pri nadaljnjem razvoju omrežja zvez za podnebje³² in pri razvoju omrežja mest, ki se ukvarjajo z obnovljivimi tehnologijami. Preučiti bi bilo treba tudi razvoj zagotovitve in inovativne rabe obnovljivih virov energije na podeželskih območjih. (Vodi: mesto Dunaj (še ni potrjeno))*

⇒ *Primer projekta – „Nadgradnja projekta ‚sodelovanja podeželskih območij na področju obnovljivih virov energije‘ (RECORA)“. To pobudo sedmih partnerjev iz petih držav (Avstrije, Nemčije, Češke, Madžarske in Grčije) je podprl program EU INTERREG IIIC³³. Glavni poudarek je na gospodarski uporabi obnovljivih virov energije in pripravi projektov. Ustvarjena so bila nova delovna mesta, preučena je bila alternativna uporaba obstoječih kmetijskih proizvodov, analiza sestavin odpadkov (les, trava, biološki odpadki itd.) glede na njihovo uporabnost v postopku proizvodnje energije pa je bila razvita in izmenjana.*

³¹ Pakt županov pionirskim mestom v Evropi postavlja smernice glede blaženja podnebnih sprememb z izvajanjem inteligentnih lokalnih trajnostnih energetske politik, ki ustvarjajo stabilna lokalna delovna mesta in povečajo kakovost življenja državljanov. Takšno sodelovanje lahko prispeva tudi k opredelitvi „nove urbanistične politike za Evropo“.

³² Prvotni cilj „zveze za podnebje“ (1 500 mest in občin iz 7 držav Podonavja) je zmanjšanje emisij toplogrednih plinov. Da bi dosegli ta cilj, razvijajo in izvajajo lokalne podnebne strategije, zlasti v sektorju energije in prevoza.

³³ INTERREG IIIC je program, ki ga financira EU in državam ter regijam različnih držav pomaga pri oblikovanju partnerstev in sodelovanju pri skupnih projektih (čezmejnih, nadnacionalnih in medregionalnih projektih).

3) SPODBUJANJE KULTURE IN TURIZMA TER OSEBNIH STIKOV

Predstavitev vprašanja

Za Podonavje je značilna obsežna dediščina strjenih in raznolikih zgodovin, kultur, narodnosti, religij, trgov, družb in držav.

V skladu z mednarodnimi konvencijami na področju kulture (zlasti konvencijami Unesca) lahko kultura spodbuja vrednote vključevanja, odprtosti in sprejemanja drugih na podlagi medsebojnega spoštovanja. V Podonavju je sprejetje Ljubljanske deklaracije mejnik na področju ohranjanja kulturne dediščine. Priznava vrednost socialnega in ekonomskega potenciala dediščine in njeno pomembno vlogo na območju ter zavezo držav k ohranjanju kulturne dediščine regije. Lahko pospeši proces sprave med skupnostmi. Lahko okrepi družbeni in gospodarski razvoj s krepitevijo regionalnega sodelovanja in medkulturnega dialoga, obenem pa zagotavlja trajnost in skupne ukrepe.

Turizem, ki je vsaj delno povezan s kulturo in dediščino, vedno bolj prispeva k rasti v regiji. Trajnost mora biti na splošno pomembno merilo pri razvoju turizma v regiji. Sodelovanje, usmerjeno v projekte, bi moralo biti katalizator za izmenjavo in tesno sodelovanje med sosedi v regiji, zlasti na področju kulture in dediščine.

Področja razvoja turizma, turistične infrastrukture in izboljšanja turističnih storitev, kulturne dediščine in medkulturnega dialoga so običajno medsebojno povezana vprašanja. Korist imajo predvsem od celostnega pristopa, ki ga prinaša strategija.

Posebnosti Podonavja

Kot najbolj mednarodno povodje na svetu ima Donava številne turistične in kulturne znamenitosti. Te vključujejo svetovna mesta ob reki Donavi in privlačno pokrajino (npr. delta reke je območje svetovne dediščine Unesca). Obsegajo vse od razvite turistične destinacije avstrijske pokrajine Wachau do destinacij v nastajanju, kot so Železna vrata, Karpati in delta reke. Ukrepi morajo zagotoviti dolgoročno konkurenčnost in trajnost turističnega sektorja – okrepljeno s sodelovanjem – ter koristi za regijo zaradi novih dosežkov in naložb.

Glede zgodovine in kulture imajo ljudje v Podonavju skupno dediščino. Kot je primerno, mora strategija uporabiti te vezi kot vzvod za spodbujanje nadaljnjega kulturnega in civilno-družbenega sodelovanja. Regionalna in lokalna raven ima v tem okviru pomembno vlogo.

Izvajanje te prednostne naloge lahko z razvojem skupnih turističnih proizvodov in politiko spodbujanja pospeši tudi potencial za razvoj turizma v celotnem Podonavju.

Ukrepi

Kulturna dediščina

- **Ukrep – „Gradnja na kulturni raznolikosti kot prednosti Podonavja“.** To se lahko doseže s/z:
 - varovanjem kulturnih vrednot Podonavja: sodelovanjem pri varovanju vrednot in dediščine, skupnimi znanstvenimi raziskavami, izmenjavo izkušenj, tečaji, konferencami, dogodki,

- pripravnosti; ohranjanjem vojaških spominskih obeležij;
- povečanjem človeških stikov, spodbujanjem medkulturnega dialoga, medverskega dialoga, jezikovnimi izmenjavami itd.;
 - izboljšanjem pogojev za izmenjavo mladine;
 - organiziranjem skupnih (kulturnih) dogodkov, festivalov, šolskih programov;
 - vzpostavitev omrežja „ustvarjalnih sil“, ki vključuje akterje na umetniškem področju. To omrežje lahko gradi na izkušnjah z različnih festivalov v Podonavju;
 - spodbujanjem kulturne izmenjave in izmenjave na področju umetnosti. Kulturne dejavnosti (npr. filmi, dokumentarci, zabavne igre (oddaje, ki se nanašajo na Podonavje) lahko precej pripomorejo k ozaveščanju glede Podonavja;
 - podpiranjem sodobne umetnosti v regiji;
 - podpiranjem podjetij, ki se ukvarjajo s sodobno razvedrilno dejavnostjo, vključno s sodobno televizijo, filmi, glasbo in interaktivnimi igrami;
 - oblikovanjem podatkovne baze za zbiranje podatkov o kulturnih bogastvih in kulturnih dejavnostih.
- ⇒ *Primer projekta – „Krepitev regijskega potenciala Podonavja s kulturnim sodelovanjem“: organiziranje kulturnih dogodkov, programov, festivalov, organiziranje kulturnih zgodovinskih dogodkov na spomeniških območjih; mednarodno sodelovanje; konference, programi izmenjave, skupni tabori, tematsko sodelovanje na prvotnih zgodovinskih krajih Donave.³⁴*
- ⇒ *Primer projekta – „Zagotavljanje obnove in vzdrževanja krajev z zgodovinskim in kulturnim pomenom, ohranjanje in varstvo opredmetene in neopredmetene kulturne dediščine in zagotavljanje dostopa do skupne kulturne dediščine“.*
- ⇒ *Primer projekta – „Dokončanje projekta IRPP/SAAH v okviru ljubljanskega procesa“, ki ga skupaj izvajata Svet Evrope in Evropska komisija. Ta projekt poudarja celosten pristop k upravljanju s kulturno dediščino. Predstavlja pobudo za gradnjo mostov med različnimi etničnimi skupnosti po vsej regiji in prispeva k spodbujanju procesa sprave, kulturni raznolikosti in medkulturnemu dialogu.*
- ⇒ *Primer projekta – „Razvoj Sklada za spodbujanje kulture na Balkanu“. Vzpostavlja informacijsko platformo, ki bo obsegala podatke o večkulturnih kulturnih programih in pobudah v regiji ter omogočala izmenjavo izkušenj in dobrih praks.*
- *Ukrep – „Krepitev sodelovanja in stikov med ljudmi različnih pripadnosti, spodbujanje ustvarjalnosti in zagotavljanje gonilne sile za kulturne inovacije in gospodarski razvoj, ki temelji na dediščini, tradicijah in turizmu“. Ta ukrep lahko ima korist od dobrega ravnovesja med tradicijo in modernizacijo. Raznolik medkulturni pristop pomaga tudi pri krepitvi privlačnosti regije za lokalno prebivalstvo in turiste. Lahko obsega: sodelovanje na področju promocije in oglaševanja; mednarodne razstave in dogodke; izmenjavo na področju literature, glasbe in umetnosti; sodelovanje pri raziskavah in inovacijah, povezanih z dediščino, kulturnimi in turističnimi temami; ter sodelovanje na področju ohranjanja zgodovinskih spomenikov.*
- ⇒ *Primer projekta – „Krepitev središč za strpnost in spravo“³⁵.*

³⁴ Npr. sodelovanje z Mednarodnim združenjem glasbenih šol in projekt vizualne umetnosti DANUBIANA. Namen slednjega je vsako drugo leto predstaviti zelo talentirane mlade umetnike iz regije.

³⁵ Npr. Center za mir in strpnost Vukovar je ustanova, ki spodbuja mir in strpnost v večetnični Evropi. Njegov namen je razvoj mirovnih procesov in prehod iz odprtih sporov v spravo.

- ⇒ *Primer projekta – „Nadaljnja podpora ukrepov za posebne demografske skupine, npr. projekta Podonavski sosedje (Danube-Networkers)“.* Ukrep spodbuja skupne dejavnosti starejših odraslih iz sosednjih držav ob reki Donavi in poskuša razviti povezave z drugimi skupinami, ki delujejo na podobnih področjih.

Turizem

- **Ukrep – „Razvoj Podonavja kot evropske blagovne znamke“** – strategija za Podonavje bi morala izkoristiti pozitivna dožemanja regije. Regionalni in lokalni dogodki, namenjeni praznovanju dneva Donave 29. junija, so prikaz tega potenciala. Za številne takšne dogodke je potreben splošni okvir in usmerjenost v zagotavljanje sredstev za turistični sektor.
- ⇒ *Primer projekta – „Razvoj oznake kakovosti za turizem v Podonavju“* – da bi podprli konkurenčnost in trajnostnost turizma na Donavi (destinacije, nastanitve, organizatorji potovanj, storitve, kot so križarjenje, izleti itd.), opredeljujejo merila za visokokakovosten turizem. Za destinacije bi se lahko uporabila nova merila trajnostnega turizma GD za podjetništvo in industrijo. Nastanitve bi lahko uporabljale znak EU za okolje („cvetlica“). Posebni komunikacijski instrumenti, npr. spletna platforma za rezervacije, promocije podobe itd., bi morale posebej poudarjati proizvode kakovostnega turizma.
- **Ukrep – „Utrditev podobe Podonavja kot pomembne evropske turistične destinacije“** z razvojem okolju prijazne strategije za turizem za celotno regijo (vključno z mesti in skupnostmi, kulturno dediščino, naravo in gospodarstvom)³⁶. Zlasti bi lahko bilo zanimivo, če bi razvili oznako Podonavja (in si s tem prizadevali, da je „blagovna znamka“ razvita bolj na splošno), ki bi lahko odprla mednarodne turistične trge (npr. v ZDA, Aziji). To bi lahko obsegalo tudi skupno upravljanje turističnih destinacij s skupnim trženjem, skupnimi dogodki in mednarodno prizanim potrjevanjem kakovosti (zlasti v ekološkem smislu). Spodbuja lahko mednarodne turistične projekte, kot so kolesarske in pohodniške poti od Schwarzwalda do Črnega morja. Z uporabo sodobnih komunikacijskih sredstev, kot je internet, lahko Donava postane bolj znana kot turistična destinacija, pomagajo pa lahko tudi pri njenem razvoju za nove turiste. Karpate bi bilo prav tako treba spodbujati kot turistično destinacijo, turistično infrastrukturo in storitve pa bi bilo treba razvijati še naprej.
- ⇒ *Primer projekta – „Oblikovanje nadsacionalnih turističnih paketov npr. za kombinirane izlete ob Donavi z železnico, kolesom in ladjo“.*
- ⇒ *Primer projekta – „Izboljšanje trajnostne mobilnosti s prometom in medsebojno povezanostjo vlaka, avtobusa in vožnje z ladjo v državah Podonavja“* (projekt „Promet po Donavi“) s pomočjo političnega soglasja za prilagoditev vozniških redov in ustrezne politike glede prevoznin, pri čemer se upoštevajo potrebe kolesarjev (prevoz koles) in turistov pohodnikov. Cilj je Podonavje, prijazno prometu in strankam, ki omogoča strateško turistično pozicioniranje Podonavja s trajnostnimi oblikami prevoza.
- ⇒ *Primer projekta – „Spremljanje turizma na destinacijah v nastajanju/občutljivih območjih, zlasti delti Donave“* – razvoj metodologij spremljanja za zbiranje podatkov o turistični statistiki, dejavnostih, motivih itd. in sistemov za upravljanje obiskovalcev, zlasti v ekoloških območjih, kot je delta Donave.

³⁶ Primer najboljše prakse je sodelovanje delovne skupine Donava Avstrija (ARGE Donau Österreich, ki jo sestavljajo turistične organizacije Gornje Avstrije, Spodnje Avstrije in Dunaja) pri trženju avstrijskega Podonavja.

- ⇒ *Primer projekta – „Izvajanje in organiziranje vsakoletnega „dneva kulture in turizma na Donavi“ v različnih krajih v povodju Donave, namenjeno promociji Donave kot privlačne turistične destinacije in razpravljanju o različnih temah s strokovnjaki“.*
- *Ukrep – „Spodbujanje turizma za krajši čas in rekreacije, pa tudi daljših bivanj“.*
- *Ukrep – „Nadaljnji razvoj navigacijskega in pristaniškega sistema za ladje križarke in zasebne jahte na reki Donavi“ z zagotavljanjem nemotene in varne plovbe z določenimi standardi za pristanišča in drugo infrastrukturo, povezano s plovbo. Ta ukrep bi se moral prepletati z ukrepi v okviru stebra poveztljivosti. Obsegati bi moral tudi boljše pristane ter boljše infrastrukturo za dobrodošlico na obali in rekreativno infrastrukturo. Potrebni so okolju prijazni sistemi za upravljanje z odpadki. Vključitev Donave in Črnega morja v „usklajeno“ destinacijo za križarke bi prav tako vzpostavila povezavo s pobudo EU „Sinergija Črnega morja“.*
- *Ukrep – „Nadaljnji razvoj in poglobitev aktivnega turizma“. Vzpostavitev potovalnih verig ob Donavi s privlačnimi postanki in ponudbe turističnih poti za več dni (z vlakom, avtom, ladjo, kolesom in peš).*
- *Ukrep – „Nadaljnja krepitev povezav in sodelovanja pri izobraževalnih, znanstvenih in raziskovalnih dejavnostih za turizem“ (posodobitev učnega načrta poklicnega in univerzitetnega izobraževanja za poklice v turizmu; razvoj sodelovanja pri izmenjavi predavateljev, študentov, učencev in osebja v programih za izobraževanje in usposabljanje na področju turizma; oblikovanje, organiziranje in izvajanje programa za vseživljenjsko učenje za delovna mesta v turizmu/turističnem sektorju).*
- *Ukrep – „Izboljšanje načrtovanja in infrastrukture na področju turizma“. To bi moralo obsegati nastanitvene in gostinske objekte, infrastrukturo za pristaniški turizem, pešpoti in steze, informacijska središča, kolesarske poti in njihovo povezovanje v omrežja v Podonavju, vključno z njihovo povezavo z omrežjem poti ob reki Savi in Dravi. Poudarek bi moral biti tudi na zaščitenih območjih naravne in kulturne dediščine, pa tudi tematskih parkih, vinskih cestah, razglednih stolpih, igriščih ter opremah za šport in rekreacijo.*
- ⇒ *Primer projekta – „Izboljšanje turističnega križarjenja na Donavi“ (uskladitev vozniških redov avtobusov, vlakov in ladij za turizem; Donava in Črno more – destinacija za križarke).*
- ⇒ *Primer projekta – „Uresničitev sprehajalne poti na Donavi, ki jo je predlagala Komisija za turizem na Donavi“.*
- *Ukrep – „Podpiranje izboljšanja kakovosti turističnih proizvodov“ in dobavne verige z razvojem strategij za trajnostni regionalni turizem in opredelitvijo meril kakovosti ter z razvojem znakov za okolje in shem potrjevanja. To lahko vključuje tudi razvoj turističnih združenj in kampanje.*
- *Ukrep – „Spodbujanje trajnostnega turizma“ na primer s spodbujanjem možnosti uporabe vlaka/avtobusa/kolesa/ladij in njihovega kombiniranja s turističnimi znamenitostmi, ki spodbujajo obiske naravnih in kulturnih znamenitosti.*
- ⇒ *Primer projekta – „Podpiranje zelenih poti in kolesarskega turizma“ – kolesarski turizem je oblika trajnostnega turizma in pogosto prispeva k čezmejnemu razvoju evropskih regij. Projekt je namenjen izkoriščanju vedno večjega pomena kolesarskega turizma – npr. po*

kolesarski poti ob Donavi ali drugih daljših kolesarskih poteh v regiji, kot je načrtovana Pot ob železni zavesi (Iron Curtain Trail). V regiji obstajajo številne uspešne regionalne in mednarodne kolesarske poti, vključno z Zeleno potjo Praga–Dunaj ali Jantarjevo potjo iz Budimpešte preko Slovaške do Krakova na Poljskem, in pa nacionalne in podnacionalne poti, kot so vinske poti Južne Morave in avstrijski Weinviertel.

➤ **Ukrep – „Spodbujanje wellness turizma v regiji“.**

⇒ *Primer projekta – „Podpiranje zdravstvenih in wellness objektov, vključno z zdravilišči, izboljšanjem in trženjem“.*

➤ **Ukrep – „Zbiranje obstoječih podatkov o kulturnih dejavnostih in vzpostavitev celostne podatkovne baze, ki nudi pregled kulturnih dejavnosti v Podonavju“.**

➤ **Ukrep – „Spodbujanje kulturne izmenjave in izmenjave na področju umetnosti“.** Kulturne dejavnosti (npr. filmi, dokumentarci, zabavne igre (oddaje, ki se nanašajo na Podonavje) lahko precej pripomorejo k ozaveščanju glede Podonavja.

⇒ *Primer projekta – „Uvedba Kulturne poti na Donavi“.* Pri zaščiti, obnovi in uporabi kulturne dediščine v številnih državah Podonavja obstaja delno pomanjkanje ozaveščenosti, finančnih sredstev in upravnega/pravnega okvira. Potrebna je obnova, zaščita, razvoj in spodbujanje fizične in nefizične dediščine z namenom razvoja turizma. Podpreti je treba skupne kulturne projekte (obnova palač in gradov ter tradicionalne stavbne dediščine, križarjenja, oživitev starih obrti, izdelovanje spominkov, oživitev tradicionalnih in oblikovanje novih prireditev in praznovanj, dejavnosti za spodbujanje duha povezanosti med prebivalci Podonavja). Lahko bi pripravili sodoben kulturni zemljevid območja.

⇒ *Primer projekta – „Uvedba kulturne kartice za območje Donave“.* Nadgradnja obstoječega gradiva in njegova razširitev, kjer je to primerno in potrebno (ARGE Donauländer).

⇒ *Primer projekta – „Uvedba medijskega omrežja Donave“.* Ta projekt se nanaša na medijska središča, radijske in televizijske postaje, strokovnjake, vladne ustanove, nekatere nevladne organizacije itd.

⇒ *Primer projekta – „Nadaljnji razvoj gledališkega festivala Donave“.*

⇒ *Primer projekta – „Podpiranje rimskih limesov na Donavi³⁷ kot svetovne dediščine Unesca. Predlagala ga je Donavska komisija (projekt se že izvaja, financiran pa je v okviru programa evropskega teritorialnega sodelovanja za srednjo Evropo)“.*

³⁷ Cilj programa, ki je bil uresničen s sodelovanjem organizacij za ohranjanje dediščine Madžarske in še štirih držav (Nemčije, Avstrije, Slovaške in Poljske), kot tudi drugih partnerjev, je pripraviti nominacijo za vključitev na seznam svetovne dediščine za pomemben in zagotovo izreden del meje rimskega imperija.

B) VAROVANJE OKOLJA V PODONAVJU

VAROVANJE OKOLJA V PODONAVJU

Okolje je podporni element vseh človeških dejavnosti. Kot takšnega ga upoštevajo številni sektorji, zajeti v tej strategiji, nekateri prostovoljno, nekateri pa z zakonskimi zahtevami (npr. direktive o presoji vplivov na okolje, direktive o pticah ali habitatih itd.). Poseben steber v strategiji za Podonavje, namenjen okolju, je bistvenega pomena za to ekološko bogato in pogosto občutljivo regijo, saj zagotavlja, da je napredek okoljskih ukrepov in projektov skrbno spremljan.

Predlagani ukrepi bodo neposredno prispevali k strategiji Evropa 2020. Obravnavajo zlasti cilje na področju reševanja izzivov v zvezi s podnebnimi spremembami, razvoja trajnostne rabe virov (ki, na primer, vključujejo vodo, naravo in zemljo) in zagotavljanja kakovosti življenja. Poleg tega bodo pripomogli k doseganju cilja strategije EU 2020 in vizije na področju biotske raznovrstnosti za leto 2050 ter k izvajanju strategije biotske raznovrstnosti za obdobje po letu 2010, ko bo sprejeta.

Steber se osredotoča na tri prednostna področja: (1) obnavljanje in ohranjanje kakovosti voda; (2) obvladovanje okoljskih tveganj in (3) ohranjanje biotske raznovrstnosti, pokrajine ter kakovosti zraka in tal.

Ta prednostna področja je treba obravnavati v povezavi z drugimi področji politik. Strategija spodbuja celostni pristop. Na primer, izboljšanje prometne infrastrukture sicer ima pozitiven učinek na poslovno okolje, privlačnost mest in regij ali na mobilnost državljanov, lahko pa ima tudi negativen učinek na pokrajino, biotsko raznovrstnost ter kakovost zraka, prsti in vode. V energetske sektorju je zaželeno povečanje proizvodnje energije iz obnovljivih virov, vendar tega ne smemo storiti na škodo biotske raznovrstnosti. Vse te zadeve je treba obravnavati skupaj, da bi lahko dosegli najtrajnejše rešitve.

Primeri financiranja v regiji

Izdatki, predvideni za strukturne sklade³⁸ za obdobje 2007–2013³⁹

Okolje	19,5 mrd EUR
Biotska raznovrstnost	1,1 mrd EUR
Obdelava odpadne vode	5,7 mrd EUR
Pitna voda	3 mrd EUR
Trdni odpadki	2,6 mrd EUR
Tveganja	1,9 mrd EUR
Drugo	5,2 mrd EUR

Drugi viri financiranja

K temu stebru prispevajo drugi programi EU, zlasti: sedmi okvirni raziskovalni program, program LIFE, instrument za predpristopno pomoč (IPA), nacionalni programi, programi čezmejnega sodelovanja in nacionalni programi z več upravičenci, več programov evropskega instrumenta sodelovanja in partnerstva (ENPI) (kot so regionalni programi ali programi čezmejnega sodelovanja), Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP), Evropski sklad za ribištvo (ESR) ter mehanizem Unije na področju civilne zaščite. Pomembne projekte financirajo tudi nacionalne,

³⁸ Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR), vključno s čezmejnimi sodelovanjem, Kohezijskim skladom in Evropskim socialnim skladom za države članice. Instrument za predpristopno pomoč (IPA) in evropski instrument sodelovanja in partnerstva (ENPI) nista vključena.

³⁹ Uporaba strukturnih skladov je odvisna od posebnih operativnih programov, razvitih in dogovorjenih na začetku programskega obdobja 2007–2013 v tesnem sodelovanju med Evropsko komisijo in zadevnimi državami članicami/regijami. Ti bi morali nuditi možnosti za financiranje posebnih ukrepov/projektov, odvisno od prednostnih nalog in mer/ukrepov, opredeljenih v zadevnih operativnih programih.

regionalne in lokalne politike. Poleg tega so številnim projektom znatna sredstva že zagotovljena s posojili in/ali sofinanciranjem s strani različnih mednarodnih in dvostranskih finančnih institucij, kot so Evropska investicijska banka (EIB), Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD), Svetovna banka, Razvojna banka Sveta Evrope (CEB) ali drugi posojilodajalci.

Pred kratkim je bilo za države zahodnega Balkana vloženega veliko truda za boljše usklajevanje in spajanje instrumentov za nepovratno pomoč in posojila prek naložbenega okvira za zahodni Balkan⁴⁰. Sklad za spodbujanje naložb v sosedstvo, tj. instrument, podoben naložbenemu okviru za zahodni Balkan, deluje za Republiko Moldavijo in Ukrajino.

Države kandidatke in potencialne države kandidatke za svoje okoljske cilje prav tako prejemajo pomoč od regionalne okoljske mreže za pristop (RENA), ki jim pomaga pri izmenjavi informacij in izkušnj, povezanih s pripravami na okoljske vidike pristopa, vključno s področjem strateškega vlaganja in načrtovanja.

Za ponazoritev, v vodnem sektorju so bile izvedene precejšnje naložbe. EIB, na primer, že zagotavlja precej sredstev za številne projekte, ki prispevajo k splošnemu izboljšanju kakovosti vode povodja Donave. V Avstriji, Bolgariji, na Češkem, Madžarskem, v Romuniji, Črni gori, Bosni in Hercegovini, na Hrvaškem in v Srbiji projekte, ki se izvajajo na področju obdelave odpadne vode, sanitarne vode ali pitne vode, finančno in tehnično podpira EIB. EIB je v sodelovanju z Evropsko komisijo, EBRD in KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau) vključena tudi v upravljanje pobude Skupna pomoč pri podpori projektov v evropskih regijah (JASPERS), ki trenutno podpira pripravo 36 velikih projektov v vodnem sektorju v državah članicah EU Podonavja.

⁴⁰ Naložbeni okvir za zahodni Balkan je instrument za spajanje nepovratne pomoči in posojil za države kandidatke in potencialne kandidatke.

4) OBNAVLJANJE IN OHRANJANJE KAKOVOSTI VODA

Predstavitev vprašanja

Razpoložljivost in kakovost sladkovodnih virov je ključnega pomena. Potrebujemo pitno vodo in vodo za namakanje, industrijo, proizvodnjo energije, prevoz in turizem. Ekosistemi potrebujejo dobro kakovost za pravilno delovanje in vzdrževanje ali obnavljanje biotske raznovrstnosti.

Središče Podonavja je druga najdaljša reka v Evropi in najbolj mednarodno povodje na svetu. Donava se razteza čez 2 800 km po Evropi, prečka 10 držav in se razširi v obširno delto, ki je najbogatejše območje biotske raznovrstnosti v Evropi, nato pa se izteka v Črno morje.

Povodje Donave pokriva območje, ki se razteza čez 800 000 km², deli pa si ga več kot 19 držav, od tega jih je 14⁴¹ pogodbenic Konvencije o varstvu reke Donave, ki je bila podpisana v Sofiji leta 1994. Poleg Donave povodje obsega druge velike evropske reke, kot so Sava, Tisa, Drava in Prut, pa tudi nekaj manjših, kot so Inn, Morava, Váh, Velika Morava in Siret. Na drenažno območje Donave vplivata tudi dve veliki gorski verigi: Alpe in Karpati.

Upravljanje voda je zato za Podonavje glavno vprašanje, saj voda ne pozna meja, pri njenem upravljanju pa je potrebno dobro usklajevanje in sodelovanje med državami in sektorji. To je ključni praktični vidik, ki predstavlja cilj teritorialne kohezije in je zdaj vključen v Lizbonsko pogodbo.

Spodbujanje takega sodelovanja že poteka prek Mednarodne komisije za varstvo reke Donave (ICPDR), usmerjevalnega organa Konvencije o varstvu reke Donave, ki je bil ustanovljen leta 1998, pri izvajanju Konvencije in zdaj tudi čezmejnih vidikov okvirne direktive EU o vodah pa ga podpira sekretariat. Večji pritoki so prav tako začeli z izvajanjem dejavnosti za okrepljeno sodelovanje, z ustanovitvijo npr. Mednarodne komisije za savski bazen (ISRBC), ki je namenjena vzpostavitvi trajnostnega upravljanja voda in plovbe na reki Savi. Sodelovanje na porečju Tise usklajuje skupina ICPDR za Tiso.

Poleg tega se mora upravljanje z vodami v EU odzvati na številne zakonodajne akte, ki vodijo v konkretne ukrepe in naložbe v državah članicah. Vsi ti akti so namenjeni izboljšanju kakovosti voda, kar je izredno pomembno tudi v Podonavju. Zlasti izvajanje okvirne direktive o vodah, direktive o čiščenju komunalne odpadne vode (UWWT) ali direktive o nitratih bi moralo samo po sebi zagotavljati precejšnje izboljšanje kakovosti vode.

Posebnosti Podonavja

Rezultati nedavne obsežne analize, v glavnem izvedene v okviru ICPDR⁴², so zagotovili zanesljivo in dobro predstavo o kakovosti vode in vprašanjih upravljanja v povodju Donave. To je določeno v načrtu upravljanja povodja Donave (DRMP), ki so ga decembra 2009 sprejele vse pogodbenice⁴³. Iz tega načrta upravljanja je razvidno, da so na območju povodja prisotni precejšnji izzivi.

⁴¹ Za države, katerih ozemlje obsega več kot 2 000 km² povodja, se v skladu z določbami Konvencije o varstvu reke Donave uradno šteje, da so del povodja Donave.

⁴² Glej informacije skupnih študij za območje Donave: <http://www.icpdr.org/icpdr-pages/jds2.htm> in Nadnacionalno mrežo za spremljanje: <http://www.icpdr.org/icpdr-pages/tmn.htm>.

⁴³ Glej: http://www.icpdr.org/icpdr-pages/danube_rbm_plan_ready.htm.

Spodbudo za nadaljnje raziskave in opredelitev ukrepov za izboljšanje in preprečevanje zagotavljajo zakonodajni akti EU, kot so okvirna direktiva o vodah, direktiva o pticah in direktiva o habitatih, direktiva o poplavih itd.

Omenjeni ukrep bo obravnaval zlasti ključna vprašanja, povezana s kakovostjo vode v povodju Donave in njenih glavnih porečjih (pritokih). Vendar je treba vprašanja, povezana z vodo, obravnavati na celosten način, kar pomeni, da so vprašanja, kot so poplave in pomanjkanje vode (ki so obravnavana v poglavju o okoljskih tveganjih) ali upravljanje s trdnimi odpadki (ki je obravnavano v poglavju o biotski raznovrstnosti in pokrajinah), enako pomembna.

Za regijo je zlasti pomembna kakovost vode, ki se izliva v Črno morje. Čeprav so podatki o drugih rekah, ki se iztekajo v morje, skopi, je mogoče upravičeno domnevati, da pomemben del onesnaževalcev prihaja iz Donave in predstavlja velik del fosfatov, ki se z reko izlivajo v morje. Zato bodo pozitivni ukrepi za zmanjšanje onesnaževanja Donave neposredno ugodno vplivali na Črno morje in njegovo morsko okolje. S pravnega vidika, ker je v skladu z direktivo o čiščenju komunalne odpadne vode Črno morje občutljivo območje, morajo vsi obrati za čiščenje komunalne odpadne vode iz aglomeracij z več kot 10 000 PE vzvodno zagotoviti naprednejše (terciarno) čiščenje.

Načrt za upravljanje povodja Donave in njegove podporne raziskave, spremljanje in analiza so opredelili štiri glavne izzive glede kakovosti vode (površinske vode in podtalnice, tako kemični kot ekološki status) v povodju Donave:

1. Organsko onesnaževanje: povzročajo ga izpusti delno očiščene ali neočiščene odpadne vode aglomeracij, industrije in kmetijstva. Organsko onesnaževanje povzroča neuravnovešenost ravni kisika v površinskih vodah in neposredno negativno vpliva na vodni ekosistem.
2. Onesnaževanje s hranili: povzročajo ga izpusti fosfatov in dušika iz kmetijstva (obdelovanje zemlje – mineralna gnojila in reja živali – hlevski gnoj) ter neobdelan izpust odpadne vode iz industrije in mestnih območij. Onesnaževanje s hranili v glavnem povzroča eutrofikacijo, zaradi česar pride do povečane rasti alg in drugih neželenih rastlin, kar vpliva na druge organizme in nenazadnje zmanjša kakovost vode. Direktivo o nitratih bi bilo treba v regiji izvajati v celoti.
3. Onesnaževanje z nevarnimi snovmi: v glavnem ga povzročajo tehnološka odpadna voda, izpusti zaradi rudarjenja in naključno onesnaževanje. Onesnaževanje z nevarnimi snovmi lahko povzroči veliko škodo ekosistemom (vodnim in kopenskim) in neposredno vpliva na zdravje prebivalstva.
4. Hidromorfološke spremembe rek in jezer: poseganje v neokrnjenost reke in habitata, drobljenje sosednjih mokrišč/naplavnih ravnin in hidrološke spremembe imajo velik vpliv na kakovost vode. Neokrnjenost reke je bistvenega pomena tudi za zagotavljanje, da lahko glavne ogrožene vrste, kot je jeseter, same vzdržujejo populacijo. Poleg tega je treba upoštevati učinek na, na primer, ekološki položaj vode in ravnovesje njenih obalnih nanosov.

Ukrepi

- ***Ukrep – „Izvajanje načrta upravljanja povodja Donave v celoti“*** – na področju upravljanja voda je sodelovanje med državami Podonavja že precej napredovalo, v glavnem s pomočjo dela medvladnih organov, ki poteka pod okriljem ICPDR in ISRBC. Ta ukrep v celoti podpira

vse ukrepe, glede katerih so se dogovorile države v okviru svoje potrditve načrta upravljanja povodja Donave in spremljajočega skupnega programa ukrepov. Zato je Donavska deklaracija, ki so jo ministri za okolje sprejeli 16. februarja 2010 in ima naslov „Podonavje: skupne vode – skupna odgovornost“⁴⁴, sestavni del tega akcijskega načrta EUSDR in je ključni vir informacij za opredelitev, prednostno razvrščanje in finančno podporo dogovorjenih ukrepov v državah Podonavja.

- **Ukrep – „Precejšnja okrepitev sodelovanja na ravni porečij“.** Donava ima številne pomembne mednarodne pritoke. Za te pritoke je zelo pomemben razvoj posebnih načrtov upravljanja povodja (reke Tisa, Sava in Prut). V primerih, ko so institucije že ustanovljene (npr. Komisija za savski bazen, skupina za Tiso), je treba okrepiti sodelovanje in izmenjavo informacij. Kjer to ni storjeno v zadostni meri (npr. Prut), je treba s postopkom začeti ali ga spodbuditi. To velja tudi za dejavnosti, potrebne za območje delte Donave, za katero so potrebni sporazumi o skupnem upravljanju.

⇒ *Primer projekta – „Dokončanje in sprejetje načrtov upravljanja pritokov povodja Donave“ – ta projekt se trenutno izvaja za reki Tisa in Sava. Za Tiso Romunija, Slovaška, Madžarska, Ukrajina in Srbija trenutno sodelujejo na podlagi memoranduma o soglasju, ki je bil podpisan leta 2004, usklajuje pa ga skupina za Tiso, ki je bila ustanovljena v okviru ICPDR. Za prvi osnutek Celostnega načrta upravljanja bazena Tise se izvaja javno posvetovanje, končan pa bi moral biti konec leta 2010. Glede Save so Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Srbija ter Slovenija podpisale Okvirni sporazum o Savskem bazenu in ustanovile Mednarodno komisijo za Savski bazen. Popolni načrt za upravljanje bazena je v pripravi, financira ga Evropska komisija, končan pa bi moral biti do konca leta 2011. (Vodi: ustrezní organ za upravljanje reke; rok: konec leta 2011)*

⇒ *Primer projekta – „Dokončanje in sprejetje načrta upravljanja za delto Donave“ – delta je eno izmed porečij, opredeljenih znotraj širšega območja Donave. Za razvoj skupnega zbiranja podatkov, skupnih raziskav in skupnih pobud glede upravljanja voda na območju delte je treba storiti še veliko. Kljub zapletenim družbeno-gospodarskim in političnim vprašanjem, ki vplivajo na območje, so s podporo ICPDR tri zadevne države (Romunija, Moldavija in Ukrajina) začele tesneje sodelovati. Pripraviti in sprejeti bi bilo treba popoln načrt upravljanja, če bo mogoče, s pomočjo projekta, ki ga bo financiral program čezmejnega sodelovanja Romunije, Ukrajine in Moldavije v okviru Evropskega instrumenta sosedstva in partnerstva. (Vodijo: Romunija, Ukrajina in Moldavija)*

- **Ukrep – „Nadaljnje naložbe v sisteme zbiranja informacij, ki jih je že razvil ICPDR, in njihova podpora“,** dejavnosti kot so nadnacionalna mreža za spremljanje, skupne študije za območje Donave ali podatkovne baze GIS (geografski informacijski sistem) zagotavljajo temeljne informacije, potrebne za opredelitev ključnih problemov in sprejemanje ukrepov, da bi izpolnili cilje okvirne direktive o vodah. Takšna orodja morajo biti skladna z ukrepi, pravicami in obveznostmi iz direktive INSPIRE⁴⁵ in razvita tako, da se bodo soočala z novimi izzivi in vprašanji, kot so tista, povezana s scenariji podnebnih sprememb ali selitvami rib, sodelujoče države pa jih morajo podpirati še naprej. Potrebne so izboljšave na področju standardizacije vzorčenja in analiziranja metod ter jasne zaveze k izpolnjevanju ciljev vzorčenja in analiz.

⇒ *Primer projekta – „Izvedba naslednje skupne študije za območje Donave do leta 2013 in dokončanje razvoja obstoječe podatkovne baze GIS za območje Donave“.* Zbiranje in

⁴⁴ Glej: <http://www.icpdr.org/icpdr-pages/mm2010.htm>.

⁴⁵ Direktiva 2007/2/ES – infrastruktura za prostorske informacije v Evropski skupnosti

analiza podatkov ter nadaljnje usklajevanje drugih nacionalnih metod za spremljanje in ocenjevanje na področju upravljanja voda je izrednega pomena. V zvezi s tem mora biti že zaključeno obstoječe delo nadalje razvito, spremljanje kakovosti vode pa mora postati stalnica. Glede sistema GIS je nujno, da je združljiv s sistemom WISE, ki ga je razvila EU, in da so rezultati na voljo drugim ključnim akterjem. (Vodi: ICPDR; rok: 2013)

⇒ Primer projekta – „**Vzpostavitev in dokončanje sistema Sava GIS**“ – strategijo Sava GIS je ISBRC sprejela leta 2008. Glavni cilj strategije Sava GIS je vzpostavitev uspešnega in učinkovitega (geo) informacijskega sistema in infrastrukture prostorskih podatkov za podporo številnih dejavnosti načrtovanja upravljanja voda. Decembra 2009 je Evropska komisija ISBRC za pomoč pri pripravi in izvajanju njenega načrta za upravljanje povodja dodelila nepovratno pomoč. Tako bodo zbrani nacionalni podatkovni nizi prečiščeni in preverjeni, izvedene pa bodo tudi prvotne dejavnosti pri vzpostavitvi temeljnih funkcij Sava GeoPortala. (Vodi: ISBRC; rok: december 2013)

➤ **Ukrep – „Nadaljevanje spodbujanj velikih naložb v gradnjo in nadgradnjo obratov za čiščenje komunalne odpadne vode v povodju Donave, vključno z ukrepi za krepitev zmogljivosti na regionalni in lokalni ravni za načrtovanje take infrastrukture“.** Da bi zagotovili popolno primarno, sekundarno in terciarno čiščenje, kot predvideva zakonodaja EU, morajo biti zahteve okoljske zakonodaje EU v celoti izpolnjene, možnosti financiranja EU pa učinkovito uporabljene. Poleg tega so bile države Podonavja, ki niso članice EU, prav tako pozvane, da pospešijo svoje naložbe v čistilne naprave za odpadne vode, kot so se k temu zavezale ob sprejetju načrta upravljanja povodja Donave konec leta 2009. Ta potreba je velika zlasti v primerih velikih aglomeracij, kot je mesto Beograd. Popolni seznam obratov, ki so potrebni, je na voljo na spletni strani ICPDR⁴⁶.

⇒ Primer projekta – „**Izvajanje projekta sodelovanja Modra Donava za izmenjavo tehnologij, izkušenj in osebja na področju čiščenja komunalnih odpadnih voda**“.
Pri projektu prvotno sodelujeta mesti na Podonavju Ulm in Vidin, osredotoča pa se zlasti na nove tehnologije, namenjene odstranjevanju odpadkov zaradi farmacevtskih proizvodov. (Vodi: Univerza v Ulmu; rok: 2014)

➤ **Ukrep – „Vzpostavitev varovalnih pasov ob rekah z namenom zadržanja hranil in spodbujanja alternativnega zbiranja in obdelave odpadkov v majhnih podeželskih naseljih“.** To je pomemben ukrep, ki ga je treba obravnavati kot ukrep, ki dopolnjuje omrežje čistilnih naprav za odpadne vode. Kadar je to mogoče, je treba preučiti druge metode zmanjšanja izpustov onesnaževalcev v reke (alternativna sanacija), ki so cenovno ugodnejše in lažje. Za primere projektov glej prednostno nalogo „Okoljska tveganja“.

➤ **Ukrep – „Spodbujanje in razvoj aktivnega procesa dialoga in sodelovanja med organi, odgovornimi za kmetijstvo in okolje, da se zagotovi sprejetje ukrepov za obravnavanje kmetijskega onesnaževanja“.** Zelo pomembno je, da ključne zainteresirane strani s področja okolja in kmetijstva (ministrstva, pa tudi združenja kmetov in civilna družba) sodelujejo z namenom, da skupaj okrepijo konkretne ukrepe na področju zmanjšanja onesnaževanja zaradi gnojil in gnoja, in sicer z uporabo instrumentov, kot so najboljše kmetijske prakse in zeleno kmetovanje. Te dejavnosti bi morale biti razširjene tako, da bi bile v skladu z direktivo o nitratih in bi vodile v popolno izvajanje celostnega/krovnega načrta za zmanjšanje izpusta hranil v regiji. V državah članicah, v katerih takšna posredovanja že obstajajo, so lahko le-ta podprta s prvim in drugim stebrom skupne kmetijske politike.

⁴⁶ Glej: http://www.icpdr.org/participate/sites/icpdr.org/participate/files/DRBMPmaps_all.pdf.

- **Ukrep – „Sprejemanje zakonodaje na ustrezni ravni z namenom omejitve prisotnosti fosfatov v detergentih“.** Ta ključni ukrep je zelo stroškovno učinkovita pobuda za nadzor onesnaževanja, ki lahko hitro in učinkovito zmanjša onesnaževanje s hranili v Podonavju.
- **Ukrep – „Obdelava nevarnih snovi in onesnažene gošče z najnovejšo in najboljšo tehnologijo, ki je na voljo, ter razvoj in spodbujanje sanacijskih ukrepov za proizvodnjo nevarnih snovi ali zapuščenih industrijskih območij in odlagališč“** – pomembno je vlaganje v raziskave in inovacije z namenom zmanjšanja tveganj, povezanih s proizvodnjo nevarnih snovi in njihovim odlaganjem, ki lahko imajo katastrofalne posledice na kakovost površinskih voda in podtalnice.
- **Ukrep – „Zagotavljanje ustreznega nadzora in postopna zamenjava snovi, ki so problematične za Podonavje“** in ki so v skladu z uredbo REACH⁴⁷ opredeljene kot snovi, ki vzbujajo veliko zaskrbljenost, s pripravo dokumentacije iz Priloge XV za identifikacijo teh snovi in njihovo vključitev na seznam snovi, ki bodo morda vključene v Prilogo XIV uredbe REACH.
- **Ukrep – „Zmanjšanje obstoječega poseganja v neokrnjenost voda za selitve rib v povodju Donave“.** ICPDR je opredelila 900 krajev, na katerih so vodni tokovi prekinjeni tako, da preprečujejo selitve rib. V sedanjem načrtu upravljanja povodja Donave je bilo dogovorjeno, da bo zgrajenih 108 pripomočkov za selitev, kar je dober začetek, vendar je treba to pomoč v prihodnjih letih povečati. Pomembno je tudi, da se v celoti izvede skupaj dogovorjeni akcijski načrt za jesetre⁴⁸ in vlaga v nadaljnje raziskave o selitvenih poteh rib in njihovem obnašanju.
 - ⇒ **Primer projekta – „Izvedba študije izvedljivosti za obnavljanje neokrnjenosti pri Železnih vratih“.** Populacija jesetra in drugih rib upada zaradi velikih jezov, ki ribam preprečujejo selitve in s tem reprodukcijo. Ena izmed največjih ovir je jez hidroelektrarne pri Železnih vratih med Romunijo in Srbijo. Izvedena bi morala biti študija izvedljivosti o možnostih selitve rib skozi jez. (Vodita: Romunija in Srbija; rok: konec leta 2012)
 - ⇒ **Primer projekta – „Izvedba ocene za obnovo ravnovesja sedimentov v Donavi“.** Za problem vrezovanja rečne struge in pomanjkanja usedlin je treba najti čezmejne rešitve. Jezovi hidroelektrarn in poglobljanje dna na Donavi povzročajo resne težave v ravnovesju usedlin rečnega sistema, kar povzroča poglobljanje rečne struge na odsekih, na katerih reka teče prosto. Usklajevanje znotraj okvira strategije bo pomagalo pri zagotavljanju opredelitve in izvajanja najboljših rešitev. Ta projekt je pomemben tudi za preprečevanje poplav.
 - ⇒ **Primer projekta – „Preučevanje stanja biotske raznovrstnosti in okolja usedlin, vode in živih organizmov v Savskem bazenu“** – projekt bi se moral osredotočati v glavnem na vključevanje okoljskih direktiv EU v državah Savskega bazena. Uveden bo sistem učinkovite izmenjave podatkov in zagotovljen bo prenos znanja in izkušenj med partnerji projekta in drugimi zadevnimi ustanovami v Savskem bazenu. Ekološko stanje Savskega bazena bo ocenjeno na podlagi zbranih podatkov. Rezultati projekta bodo osnova za uporabo direktiv EU in dejavnosti trajnostnega upravljanja z vodami, ki so bistvenega pomena za načrt upravljanja Savskega bazena ter upravljanje naravnih bogastev in zaščitene območij. (Vodi: ISRBC; rok: 2014)
- **Ukrep – „Spodbujanje ukrepov za omejevanje odvzema vode“** – zaradi obstoja konkurence na področju vodnih virov za različne namene (pitna voda, namakanje, industrija, energija) in

⁴⁷ Uredba 1907/2006

⁴⁸ Glej: <http://www.iad.gs/docs/reports/SAP.pdf>.

morebitnega zmanjšanja količine vode, ki bo na voljo v prihodnosti, je treba razviti ukrepe za uvedbo koncepta upravljanja odvzema vode, ki namenja posebno pozornost upravljanju povpraševanja po vodi, npr. spodbujanju učinkovitih tehnik namakanja v kmetijstvu, zmanjšanju porabe vode v industriji in pospeševanju kulture varčevanja z vodo, kot to določa Sporočilo Evropske komisije o pomanjkanju vode in suši v Evropski uniji⁴⁹.

- **Ukrep – „Krepitev splošne ozaveščenosti in spodbujanje izmenjave dobrih praks med nosilci odločanja na vseh ravneh in med prebivalstvom regije na področju vprašanj celostnega upravljanja voda v povodju Donave“** – zelo je pomembno, da se prebivalstvo v celoti in zlasti mladina zaveda izzivov na področju kakovosti vode in upravljanja voda, s katerimi se sooča regija. Obstoječe pobude, kot sta dan Donave ali „Danube Box“ (didaktični komplet o reki Donavi), bi bilo treba nadgrajevati in razširiti.
- **Ukrep – „Spodbujanje ukrepov, namenjenih zmanjšanju vrzeli v znanju ter razvoju in prenosu orodij, metod in smernic v zvezi z zaščito oskrbe s pitno vodo“**. Oskrba s pitno vodo je pereče vprašanje v regiji, med obstoječimi infrastrukturami pa so velike razlike, saj so za nekatera omrežja značilna nadpovprečna uhajanja in nadpovprečne ravni zagotavljanja kakovosti. To bi se dalo izboljšati s spodbujanjem tesnega sodelovanja med dobavitelji pitne vode. Potrebni bi bili razprava o načinih za izvajanje načela povrnitve stroškov in splošnih vprašanjih glede določanja cen vode ter izmenjava izkušenj.
- **Ukrep – „Nadaljnja krepitev praks celostnega upravljanja obalnih območij in pomorskega prostorskega načrtovanja na zahodnih obalah Črnega morja“** – človekove dejavnosti na obalnih in pomorskih območjih se razvijajo skupaj, zaradi česar med njimi pride do trenj in se pojavijo potrebe glede zaščite habitatov in pokrajin. Treba bi bilo spodbujati celostno upravljanje obalnih območij in pomorsko prostorsko načrtovanje, tj. instrumenta načrtovanja za določitev prostorske in časovne porazdelitve človekovih dejavnosti na obalnih in pomorskih območjih, ter uvesti izmenjavo izkušenj in nadgrajevati pilotne projekte, razvite v okviru projekta PlanCoast. Glede na to, da številna vprašanja presegajo državne meje, lahko celostno upravljanje obalnih območij in pomorsko prostorsko načrtovanje dosežeta največji izkoristek samo, če vse obalne regije uvedejo takšne sisteme, uporabljajo združljive in primerljive sisteme ter se učijo na izkušnjah druga druge. Te dejavnosti se bodo izvajale z upoštevanjem okvirne direktive o morski strategiji, priporočila EU o celostnem upravljanju obalnih območij in dejavnosti na področju celostnega upravljanja obalnih območij Bukareške konvencije za zaščito okolja Črnega morja.

⁴⁹ COM(2007) 414 konč.

5) OBVLADOVANJE OKOLJSKIH TVEGANJ

Predstavitev vprašanja

Podnebne spremembe predstavljajo velike izzive za vse dele Evropske unije in bodo zahtevale posebne odzive, kot je opisano v beli knjigi Evropske komisije iz aprila 2009. Število skrajnih vremenskih pojavov v Evropi se bo verjetno povečalo in Podonavje ne bo nobena izjema. Ker ima voda ključno vlogo v regiji (ozemlje sovпада s povodjem druge največje reke v Evropi), lahko predvidevamo, da bodo zaradi teh pojavov pogostejša nihanja vodostaja, kar bo neposredno vplivalo na državljane in podjetja v regiji.

Pogostost in resnost poplav na eni ter suše, gozdnih požarov, neviht, erozije, zaledenitev in pomanjkanja vode na drugi strani bodo v prihodnjih letih verjetno predstavljali velike izzive. Prevelika vročina in pomanjkanje vode prav tako predstavljata temeljni problem za vsakodnevno življenje ljudi ter vplivata na kmetijstvo, industrijske dejavnosti in dejavnosti za prosti čas.

Poleg tega je za Podonavje značilno veliko število industrijskih območij z visokim tveganjem, ki predstavljajo stalno nevarnost za okolje in državljane. Primeri hudega onesnaženja v preteklosti so pokazali, da se nesreče zgodijo in da so poznavanje potencialnih tveganj, pripravljenost in mehanizmi hitrega odzivanja bistvenega pomena za preprečevanje, pripravljenost ali zmanjšanje škode.

Na evropski ravni je bil leta 2001 z Odločbo Sveta 2001/792/ES Euratom⁵⁰ in Odločbo Sveta 2007/779/ES Euratom⁵¹ vzpostavljen evropski mehanizem za sodelovanje na področju civilne zaščite za podporo mobilizacije nujne pomoči v primerih velikih nesreč. Mehanizme se lahko aktivira za odziv na katero koli vrsto naravne nesreče ali nesreče, ki jo povzroči človek, na primer potrese, gozdne požare, tehnološke ali radiološke nesreče, naključno onesnaženje morja ali teroristične napade. Trenutno sodeluje 31 držav, in sicer 27 držav članic, Islandija, Liechtenstein, Norveška in Hrvaška. Mehanizem je odprt za države kandidatke in sodeluje tudi z drugimi regionalnimi organizacijami in tretjimi državami.

Na področju civilne zaščite Evropska komisija in sodelujoče države izvajajo celosten pristop k obvladovanju nesreč, vključno s preprečevanjem, pripravljenostjo in odzivnostjo. Na področju preprečevanja dogovorjene prednostne naloge obsegajo: razvoj politik za preprečevanje nesreč, ki temeljijo na znanju (razširjanje najboljših praks, razvoj skupnih smernic glede ocene tveganja in določanje območij nevarnosti); ter povezovanje akterjev in politik v ciklusu obvladovanja nesreč (razvoj izkušenj, krepitev orodij za zgodnje obveščanje).

Posebnosti Podonavja

Do sedaj je bilo preučevanje scenarijev morebitnih podnebnih sprememb izvedeno le delno, še manj pa je bilo storjenega na področju razvoja pomembnih in učinkovitih odzivov na ravni povodja. Strategija za Podonavje bo zagotovila pravočasno priložnost za vzpostavitev zahtevanih elementov, na katerih bo temeljila čimprejšnja strategija prilagajanja Donave. Pomembno je, da je

⁵⁰ Glej: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:15:06:32001D0792:SL:PDF>.

⁵¹ Glej: http://ec.europa.eu/environment/civil/prote/legal_texts.htm.

vzpostavljen popolni horizontalni celostni pristop k podnebnim spremembam, saj lahko vpliva na številne sektorje (pitna voda, kmetijstvo, plovba, turizem itd.).

Medtem so vse države Podonavja izrazile svoj skupni namen za krepitev sodelovanja na področju preprečevanja in priprave ter odzivanja na naravne nesreče in nesreče, ki jo povzroči človek, kot so obsežne poplave ali industrijske nesreče. Ti dogodki imajo negativen učinek na naravne pokrajine in biotsko raznovrstnost, njihova posledica pa so tudi izgube življenj in škoda, povzročena gospodarskim dejavnostim in družbenim infrastrukturam. Pomembno je zlasti preprečevanje poplav.

Direktiva EU o poplavah zagotavlja pravni okvir za usklajen pristop k ocenjevanju in obvladovanju poplavne ogroženosti. To pomeni, da morajo biti akcijski načrti za zaščito pred poplavami oblikovani na ravni porečja in nenazadnje voditi v sprejetje enotnega načrta za obvladovanje poplav za celotno Podonavje. Ministrska deklaracija, ki so jo države Podonavja sprejele v okviru svojega sodelovanja na področju obvladovanja poplav, navaja, da „preprečevanje poplav in zaščita pred poplavami nista kratkoročni nalogi, ampak stalni nalogi z največjo prednostjo“. Deklaracija države podpisnice obvezuje k „razvoju enega enotnega mednarodnega načrta za obvladovanje poplavne ogroženosti na podlagi akcijskega programa ICPDR za trajnostno zaščito pred poplavami“. Delo na tem področju trenutno poteka. Akcijski načrti za zaščito pred poplavami so bili za 17 porečij⁵² že sprejeti, sledili pa jim bodo še načrti za obvladovanje poplavne ogroženosti, ki bi morali biti v skladu z direktivo o poplavah končani leta 2015.

Številne regije v Podonavju so zlasti izpostavljene veliki poplavni ogroženosti, kot so pokazali katastrofalni dogodki leta 2006. Ta katastrofalna poplava je prizadela zgornji (Nemčija, Avstrija), srednji (Slovaška, Madžarska, Srbija in Hrvaška) in spodnji del (Romunija, Bolgarija, Moldavija) Donave, pa tudi nekatere njegove pritoke (Češka). Poplave so vzele deset življenj, 30 000 ljudi je ostalo brez strehe nad glavo, škoda pa je znašala 500 milijonov EUR. Ob izredno obilnih padavinah so bili razlogi za nesrečo še v izgubi poplavnih območij, kot so poplavne ravnice in mokrišča. Pred kratkim je leta 2010 prišlo do nadaljnjih poplav, zlasti na Slovaškem, Madžarskem, Češkem, v Romuniji, Republiki Moldaviji, Ukrajini, Sloveniji in na Hrvaškem.

Ravnovesje med povpraševanjem po vodi in njeni razpoložljivosti je v številnih območjih v Evropi dosegla kritično raven (pomanjkanje vode). Poleg tega na vedno več območij škodljivo vplivajo spremembe hidrološkega kroga in vzorcev padavin (vedno večja izsušitev in pogostost suše). Podnebne spremembe bodo te škodljive učinke v prihodnosti zagotovo povečale, zato so v Evropi in sosednjih državah pričakovana pogostejša in hujša obdobja suše.

V zadnjih tridesetih letih se je število sušnih obdobj in njihova jakost v EU močno povečalo. Ocenjuje se, da se je število območij in ljudi, ki jih je prizadela suša, med letoma 1976 in 2006 povečalo za skoraj 20 %, do danes pa je pomanjkanje vode prizadelo vsaj 11 % evropskega prebivalstva in 17 % ozemlja Evrope. Skupna denarna škoda zaradi suše v zadnjih tridesetih letih je ocenjena na 100 milijard EUR. Vendar ocene stroškov temeljijo na samoocenah škode, stroški pa zajemajo samo neposredne stroške brez ekoloških in družbenih stroškov.

Kot so pokazala nenamerna razlitja v sektorju industrije (arzen, cianid, alkalna gošča) leta 2000 v Baia Mare in Baia Borsa ter konec leta 2010 v Ajki, so hudi primeri onesnaženja vzrok za zaskrbljenost. Zlasti različne dejavnosti na področju rudarjenja, ki potekajo v Karpatih, predstavljajo resno nevarnost. Prihaja tudi do uhajanj iz starih industrijskih obratov ali onesnaženih območij. Dejavnosti na področju preprečevanja teh dogodkov in njihovo hitro in učinkovito

⁵² 17 porečij je: Zgornja Donava – Inn – Avstrijska Donava – Morava, Vah, Hron in Ipel – Panonska centralna Donava – Drava in Mura – Sava – Tisza – Panonska južna Donava – Banat – Velika Morava – bolgarski pritoki – južno-osrednji romunski pritoki – Spodnji donavski koridor – Prut in Siret – delta Donave in Liman.

obravnava so nujne v vsem Podonavju. Popis območij z visokim tveganjem in onesnaženih območij že obstaja. Ta popis je treba razširiti in nenehno posodabljeni, skupaj z izboljšanjem infrastrukture za zgodnje opozarjanje in spremljanje, ki je namenjena opredelitvi in beleženju nevarnosti, pa bi lahko prispeval k razvoju procesa določanja območij nevarnosti in ocene tveganj v regiji. Ta proces spremlja ICPDR⁵³.

Evropski mehanizem za sodelovanje na področju civilne zaščite je bil v Podonavju v nujnih primerih aktiviran nekajkrat, tudi ob nedavnih poplavah na Madžarskem (maj–junij 2010), hudem vnetju dihal zaradi virusa H1N1 v Bolgariji in Ukrajini (2009), skorajšnji zrušitvi odlagališča za jalovino v regiji Kalush (Ukrajina, 2009), krizi zaradi pomanjkanja plina v Moldaviji (2009), poplavah v Ukrajini (2008), poplavah v Romuniji in Republiki Moldaviji (2008, 2010) in industrijski nesreči na območju Ajke na Madžarskem (oktober 2010).

Ukrepi

- ***Ukrep – „Razvoj enega samega krovnega načrta za obvladovanje poplav na ravni povodja ali sklop načrtov za obvladovanje poplavne ogroženosti, usklajenih na ravni mednarodnega povodja“*** – ta krovni načrt ali sklop načrtov bi moral na območju celotnega povodja vzpostaviti skupno razumevanje glede načrtovanih ukrepov in skupnih rešitev, da bi se izognili temu, da se težave „preselijo k sosedom“. Ukrep mora spodbujati pristope, ki temeljijo na zeleni infrastrukturi in ekosistemih in pogosto zagotavljajo dolgoročne, trajnostne rešitve z nižjimi stroški vlaganja in vzdrževanja, zagotavljajo prostorsko in funkcionalno povezljivost ter zagotavljajo rešitve, ki koristijo vsem.
- ⇒ *Primer projekta – „Dokončanje projekta DANUBE FLOODRISK, ki se trenutno izvaja (program evropskega teritorialnega sodelovanja Jugovzhodna Evropa) in izkoriščanje njegovih rezultatov v celoti“* – številni organi Podonavja na nacionalni, regionalni in lokalni ravni ter civilna družba so poudarili pomen tega obstoječega projekta in zadevne nosilce odločanja pozvali, naj v celoti izkoristijo prihodnje rezultate projekta. Zaradi sodelovanja med državami bodo za naplavne ravnice Donave izdelane enotne karte poplavne nevarnosti in poplavne ogroženosti, ki bodo zagotavljale osnovo za ustrezne dejavnosti obvladovanja tveganja in načrtovanja. To se lahko izvede samo s povečanim usklajevanjem podatkov. Metodologija bo preskušena s tremi pilotnimi projekti za izvajanje konkretnih ukrepov na lokalni ravni na podlagi izdelanih kart. (*Vodi: Ministrstvo za okolje, Romunija; rok: april 2012.*)
- ⇒ *Primer projekta – „Spodbujanje nadnacionalnega ohranjanja preostalih naplavnih ravníc ob celotni dolžini Donave z zaključkom obstoječih pobud in spodbujanjem novih, tudi ob pritokih“* – v različnih delih povodja Donave so odlični primeri ohranjanja ali obnavljanja poplavnih ravníc, ki bi jih bilo treba dokončati ali pa razširiti. Primeri vključujejo odsek med Neuburgom in Ingolstadtom, Modri trak biotske raznovrstnosti, ki ga spodbuja organizacija Bund Naturschutz na Bavarskem, ali pa Zeleni koridor na Spodnji Donavi. (*Vodita: Bavarska in Bolgarija*)
- ***Ukrep – „Podpiranje obnove mokrišč in naplavnih ravníc kot učinkovitega načina za povečanje zaščite pred poplavami in bolj na splošno za analizo in opredelitev najboljšega odziva na poplavno ogroženost (vključno z ‚zeleno infrastrukturo‘)“***. Zaščita pred poplavami zahteva sprejemanje posebnih ukrepov, ki se lahko v regiji razlikujejo glede na številne geografske ali hidromorfološke elemente. Gradnja ojačanih jezov in nasipov ni vedno najbolj trajnosten način za zaščito območja pred morebitnimi poplavami. Mokrišča in naplavne ravnice (ki dajejo rekam prostor) prav tako znatno prispevajo k zaščiti in ohranjanju biotske

⁵³ Glej: http://www.icpdr.org/icpdr-pages/accidental_pollution.htm.

raznovernosti in ekosistemov, pozitivno vplivajo na filtriranje vode in preprečujejo erozijo. Poleg tega nudijo dobre možnosti za zeleni turizem. Ta pristop bi bilo treba v 17 porečjih Donave preučiti bolj sistematično.

⇒ *Primer projekta – „Podpora pobud za porečje Morava-Thaya“ – mokrišča na območju Donava–Morava–Dyje so edina tristranska ramsarska mokrišča na svetu. V pripravi je pomemben projekt sodelovanja, ki bo zagotovil zaščito mokrišča „March–Thaya–Auen na Donavi“, zaradi česar se bo zmanjšala poplavna ogroženost na poplavnih območjih, kanali vodotokov v mestnih območjih pa se bodo izboljšali. Vključuje tudi razvoj platforme, ki bo pripravila tristranski načrt obvladovanja in strategijo za spodbujanje okolju prijaznega, trajnostnega, kakovostnega turizma, vključno z rekreativno plovbo. Nekatere elemente projekta že podpira čezmejni program sodelovanja Avstrije in Slovaške. (Vodijo: Avstrija, Češka in Slovaška)*

➤ *Ukrep – „Razširjanje pokritosti evropskega sistema opozarjanja na poplave (EFAS) na celotno Podonavje, pospeševanje prizadevanj za pripravljenost na regionalni ravni (vključno z boljšim poznavanjem nacionalnih sistemov drugih držav) in nadaljnje spodbujanje skupnih odzivov na naravne nesreče in zlasti poplave, vključno s sistemi zgodnjega opozarjanja“. Na področju čezmejnega ali nadnacionalnega preprečevanja nesreč in odzivanja nanje poleg evropskega mehanizma na področju civilne zaščite že obstajajo številne pobude. Sistem EFAS je sistem zgodnjega opozarjanja na poplave in eden izmed ukrepov sedanjega akcijskega načrta ICPDR za zaščito pred poplavami za območje celotnega povodja. Kmalu bo začel z delovanjem. Vendar je treba nadgraditi sisteme opozarjanja in uskladiti civilno zaščito od lokalnih do nadnacionalnih/evropskih ravni na celotnem območju.*

⇒ *Primer projekta – „Razporeditev sklopa senzorjev in aktivatorjev ob celotni reki in njihovo povezovanje v omrežje preko širokopasovne infrastrukture, kar bo omogočilo nadzor dogodkov in preprečevanje tveganja“. Brezžične naprave za prepoznavanje in izkoriščanje tehnologij interneta stvari (Internet of Things) na področju uporabe, povezane z zeleno tehnologijo in varstvom okolja, so eden izmed najbolj obetavnih scenarijev uporabe sodobnih mrežnih komunikacijskih omrežij v prihodnosti, ki temeljijo na širokopasovnih povezavah, uporaba brezžičnih naprav za prepoznavanje v okolju prijaznih programih po vsem svetu pa se bo povečala. Ta projekt lahko gradi na izkušnjah projektov SENSEI, WISEBED, IoT-A, SmartSantander in IERC – Evropskega raziskovalnega grozda na področju interneta stvari. Grozd je povezan tudi s podobnimi pristopi in projekti azijskih držav, kot sta Kitajska in Japonska, kjer imajo zaradi velikih nacionalnih nesreč in območij s potencialno nevarnostjo potresov dobre prakse izvajanja. Hkrati sta dva evropska podpora ukrepa za internet stvari namenjena tudi obveščanju lokalnih organov in podjetij o potencialu sklopa omrežja senzorjev in aktivatorjev ter njihovem vključevanju. Čeprav obstajajo majhna preskusna okolja in so bili v podobnih omrežjih prenosnih naprav doseženi rezultati, je potrebna pomoč pri obširnem izvajanju in razvoju ustreznih računalniških sistemov. (Rok: 2013)*

➤ *Ukrep – „Krepitev operativnega sodelovanja med organi za ukrepanje ob nesrečah v državah Podonavja in izboljšanje interoperabilnosti razpoložljivih sredstev“ – v primerih nevarnosti, ki so skupne velikemu številu držav v regiji (tj. poplave), je pomembna krepitev čezmejnega sodelovanja in zagotavljanje, da organi na področju civilne zaščite razumejo sisteme drug drugega, razpoložljiva sredstva in morebitne vrzeli ter delovne postopke in da lahko skupine nemoteno delujejo tudi v primerih velikih nesreč, pri katerih je potreben dvostranski, evropski ali mednarodni odziv. Prav tako bi bilo treba upoštevati razvoj in uporabo skupnih smernic/postopkov za določanje območij nevarnosti in ocene tveganj, sporočila zgodnjega*

opozarjanja in ukrepanje ob nesrečah. Pomembno je tudi obravnavanje razvoja zmogljivosti za nadzor in odziv na primere ogroženosti javnega zdravja mednarodnih razsežnosti ter groženj za zdravje čezmejnega pomena. To vprašanje je ena od zahtev določb novega Mednarodnega zdravstvenega pravilnika (IHR)⁵⁴.

⇒ *Primer projekta – „Razvoj strategij za prilagodljivost lokalnih skupnosti na naravne nesreče s pomočjo obstoječega projekta MONITOR II, ki trenutno poteka (program evropskega teritorialnega sodelovanja Jugovzhodna Evropa)“ – obvladovanje naravnih nevarnosti v državah jugovzhodne Evrope predstavlja skupni izziv. Do zdaj določanje območij nevarnosti ali načrtovanje ravnanja nista bila v zadostni meri nadnacionalno usklajena in opredeljena. S temi vrzeli se bo ukvarjal projekt MONITOR II z razvojem skupne metodologije in sistema za „nenehno presojo razmer“ (Continuous Situation Awareness system), ki omogoča redno posodabljanje kart območij nevarnosti in načrtov ravnanja, zaradi česar bodo v primerih nesreč uporabni v dejanskem času. Zainteresirane strani so javnost, politiki, službe za prvo pomoč in strokovnjaki. (Vodi: Avstrija, Zvezno ministrstvo za kmetijstvo in upravljanje gozdov, okolja in vode; rok: maj 2012)*

➤ *Ukrep – „Nenehno posodabljanje obstoječih podatkovnih baz krajev, kjer obstaja tveganje nesreče (seznam ARS), onesnaženih območij in krajev, ki se uporabljajo za skladiščenje nevarnih snovi“ – ta ukrep zahteva sodelovanje z zadevnimi ustanovami/organizacijami, da bi zmanjšali tveganje na najnižjo možno raven, obsegati pa bi moral tudi uskladitev varnostnih standardov, povečano ozaveščenost in zmogljivost pri odzivanju na nesreče ter skupnem obvladovanju krize.*

➤ *Ukrep – „Razvoj postopkov in načrtov za hiter odziv v primeru naključnega industrijskega onesnaženja reke“ – ta ukrep bi moral obsegati krepitev obstoječega sistema zgodnjega opozarjanja AEWS za Donavo, razpoložljivost posebne opreme za posredovanje, kot so absorberji za omejevanje razlitja, plavajoči jezovi itd., uskladitev načrtovanja ravnanja in spodbujanje skupnih vaj. Vse to bi moralo temeljiti na informacijah, ki jih je že zbrala ICPDR⁵⁵ in bi jih bilo treba nadalje razširiti, da bi lahko ugotovili učinkovitost obstoječih ukrepov in ukrepali v primerih, ko se le-ti izkažejo za neučinkovite. Dejavnosti, ki se izvajajo v skladu s tem ukrepom, bodo tesno povezane z dejavnostmi na podlagi Mehanizma EU na področju civilne zaščite (tj. glede mobilizacije opreme in sredstev za hitro posredovanje, usklajenih postopkov načrtovanja ravnanja in odzivanja, skupnih vaj in usposabljanja)⁵⁶.*

⇒ *Primer projekta – „Izvajanje celostnega čezmejnega projekta obvladovanja tveganja v delti Donave“ – skupna odgovornost za zaščito ljudi, okolja, in podnebja pred, med in po industrijskih nesrečah v delti Donave je resna skrb. Prenos tehnologije in informacij v vzhodne in jugovzhodne evropske države bi moral pomagati pri precejšnjem zmanjšanju tveganj glede nesreč in prispevati k čezmejni pripravljenosti za nujne primere. Projekt, ki ga vodi Nemčija z Romunijo, Moldavijo in Ukrajino, je usmerjen k vzpostavitvi nadnacionalnega upravljanja nesreč, izboljšanju preprečevanja možnosti za industrijske nevarnosti, razvoju usklajenih varnostnih standardov za industrijske obrate in zmanjšanju vplivov v primeru nesreče s pomočjo skupnega obvladovanja krize. Da bi izpolnili te cilje, sprejemajo ukrepe za pripravo na uvedbo varnostnih tehnologij v teh državah, zlasti glede na izkušnje, ki so bile na tem področju pridobljene v Nemčiji. (Vodita: Nemčija in Romunija; rok: 2013.)*

⁵⁴ Glej: <http://www.who.int/ihr/en/>.

⁵⁵ Glej: http://www.icpdr.org/icpdr-pages/accidental_pollution.htm.

⁵⁶ Glej: „Za učinkovitejšo evropsko odzivanje na nesreče: vloga civilne zaščite in humanitarne pomoči“ – COM(2010) 600 z dne 26. oktobra 2010.

- ⇒ *Primer projekta – „Krepitev operacijskega sodelovanja med organi za ukrepanje ob nesrečah v državah Podonavja in izboljšanje interoperabilnosti razpoložljivih sredstev z namenom zmanjšanja škode, zaščite državljanov in zagotavljanja ustreznega odziva na nujne primere“ – da bi dosegli te cilje, bo projekt vključeval opredelitev tveganj skupnega interesa in opis njihovih nacionalnih posebnosti, seznam/preglednico sredstev, ki so na voljo na nacionalni ravni, in opredelitev morebitnih vrzeli, splošno in posebno usposabljanje, razvoj skupnih interoperabilnih delovnih postopkov (vključno s postopki za sporočila zgodnjega opozarjanja in ukrepi odzivanja) ter vaje (ki jih bodo spremljala srečanja za izmenjavo izkušenj).*
- **Ukrep – „Predvidevanje regionalnih in lokalnih učinkov podnebnih sprememb s pomočjo raziskav“.** Pobude na tem področju bi morale obravnavati zadeve, ki v Podonavju zbuja posebne skrbi. Treba bi bilo začeti z izvajanjem raziskovalnih projektov o učinkih podnebnih sprememb na infrastrukturo, zdravje, varnost hrane in okolje. Poleg tega bi bilo treba podpreti mednarodno znanstveno sodelovanje na tem področju, obenem pa zagotoviti tesno usklajevanje s skupnimi ukrepi na ravni EU. Pripravljalni ukrep „Podnebje Karpatske kotline“ se bo začel izvajati pred letom 2010. Ta ukrep bo prispeval k raziskavam nihanja in sprememb regionalnega podnebja ter uporabni klimatologiji. Obsegal bo tudi analizo občutljivosti vode in ekosistemov regije na učinke podnebnih sprememb in druge antropogene pritiske ter opredelitev morebitnih prilagoditvenih ukrepov, pri čemer se bo osredotočal na prilagodljive pristope upravljanja voda in pristope, ki temeljijo na ekosistemu. To delo bi se moralo uporabljati na ravni povodja.
- ⇒ *Primer projekta – „Spodbujanje nads nacionalnega sodelovanja preko ICPDR z namenom razvoja strategije za prilagajanje podnebnim spremembam za Podonavje“, vključno s pripravo in izvajanjem politične zaveze, ki je bila z ICPDR izražena glede strategije za popolno prilagajanje podnebnim spremembam za regijo, ki bo pripravljena pod vodstvom ICPDR. Strategija bi morala temeljiti na postopnem pristopu in obsegati pregled ustreznih raziskav in zbiranja podatkov ter oceno občutljivosti in zagotoviti, da so ukrepi, povezani s podnebjem, kmetijstvom in energijo, ugodni za podnebje. (Vodi: ICPDR; rok: 2012.)*
- ⇒ *Primer projekta – „Priprava in izvajanje načrta za vodo in prilagajanje podnebnim spremembam za Savski bazen“ – glede na najnovije ugotovitve na področju podnebnih sprememb se za Savski bazen predvideva, da bodo na tem območju višje temperature in močnejše padavine ter suše. Te spremembe bodo vplivale na upravljanje vodnih virov, oskrbo z vodo, hidroenergijo, kmetijstvo, plovbo in nadzor poplav. Podnebni vplivi bodo imeli precejšnje posledice za naložbe v vodne sisteme, povezane s storitvami za rabo vode in upravljanjem voda. Da bi se zapolnila vrzel v znanju glede vpliva podnebnih sprememb na vodni sektor in bi bili sektorji, ki sprejemajo odločitve (npr. vlade in druge nacionalne organe), obveščeni o načinu za povečanje odpornosti pomembnih naložb v infrastrukturo za upravljanje voda in celostno upravljanje vodnih virov na podnebje, je Svetovna banka začela z izvajanjem projekta Načrt za vodo in prilagajanje podnebnim spremembam za Savski bazen (WATCAP). (Vodi: ISRBC; rok: julij 2011.)*
- **Ukrep – „Razvoj dejavnosti prostorskega načrtovanja in gradnje v okviru podnebnih sprememb in povečane nevarnosti poplav“.** Dejavnosti preprečevanja poplav pomenijo sodelovanje nacionalnih, regionalnih in lokalnih organov na področju rabe zemljišč in prostorskega načrtovanja. S pomočjo povečanega sodelovanja, usklajevanja in izmenjave podatkov je treba razviti infrastrukturo prostorskih podatkov za Podonavje, kot to zahteva direktiva INSPIRE. Treba je opredeliti ustrezno rabo zemljišč in se o njej dogovoriti na celosten način, na območju povodja Donave pa je treba sprejeti prednostne ukrepe, kot so

spodbujanje ustreznega upravljanja z gozdovi in pašniki, zmanjšanje površin orne zemlje na pobočjih hribov ali zaščita biotske raznovrstnosti ter obnova ekosistemov in naravnih rečnih tokov. Mestni razvoj in parceliranje morata upoštevati dejavnike podnebnih sprememb. Mesta v Podonavju bi bilo treba spodbuditi k izmenjavi izkušenj in najboljših praks na tem področju.

- ⇒ *Primer projekta – „Ocenjevanje vplivov podnebnih sprememb na razpoložljivost in varnost javne oskrbe s pitno vodo z obstoječim projektom CC-WaterS, ki se trenutno izvaja (program evropskega teritorialnega sodelovanja Jugovzhodna Evropa)“ – da bi se države jugovzhodne Evrope pripravile na izzive na področju oskrbe družbe z vodo za nekaj desetletij, je potreben nadnacionalni ukrep. Oblikovalci politike in dobavitelji vode morajo razviti prakse za trajnostno upravljanje vodnih virov, in sicer ob upoštevanju obstoječih in prihodnjih vplivov podnebnih sprememb. Pri projektu CC-WaterS sodelujejo vladni organi držav jugovzhodne Evrope, dobavitelji vode in raziskovalne ustanove ter izvajajo skupaj razvite rešitve. Dopolnilno znanje partnerjev, okrepljeno z nadaljnjimi uporabnimi rezultati preteklih projektov, bo nudilo dobro osnovo. (Vodi: mesto Dunaj, Dunajski vodovod; rok: april 2012.)*
- ⇒ *Primer projekta – „Priprava in izvajanje načrta upravljanja ravnanja v primeru onesnaženja voda za Savski bazen“ – projekt je namenjen učinkovitemu zagotavljanju ukrepov v primerih nenamernih razlitij snovi, ki bi lahko prizadele uporabo vode v različne namene (pitna voda, voda za vzrejo, namakanje, industrijo, plovbo itd.) in kakovost rek in vodnih ekosistemov, zlasti območja posebnega pomena. Za namene uspešnega in učinkovitega upravljanja bo razvita platforma za modeliranje in izmenjavo informacij, s katero bodo vsi odgovorni organi in ustanove opozorjeni na morebitno razlitje škodljivih snovi, bodo sledili razvoju razmer in usklajevali skupni odziv nanje. Vodni tokovi kot prevozno sredstvo naključnega onesnaževanja, ki imajo intenzivno čezmejno razsežnost, narekujejo projektu, da vključi vse države v Savskem bazenu. Projekt je zaprosil za sredstva evropskega programa teritorialnega sodelovanja „Jugovzhodna Evropa“. (Vodi: ISRBC; rok: 2014.)*

6) OHRANJANJE BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI, POKRAJINE TER KAKOVOSTI ZRAKA IN TAL

Predstavitev vprašanja

Podonavje je notranje povezan in notranje odvisen ekosistem s številnimi in edinstvenimi prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami⁵⁷. Je raznoliko, saj ne obsega samo reke Donave, njene pritoke, nižine in izjemno delto, ampak tudi velik del Karpatov, Balkana in del Alp.

Narava in ekosistemi na območju Donave zagotavljajo neprecenljive okoljske dobrine in storitve (hrano, vlaknine in svežo vodo, reguliranje količine vode na ozemlju, varstvo tal, ponovno uporabo hranil, asimiliranje odpadkov). Poleg tega lahko raznolike pokrajine z neokrnjenimi mokrišči in gozdovi blažijo vplive podnebnih sprememb. Lahko tudi absorbirajo nekaj onesnaženja in odpadkov. To je nujno za družbenogospodarski razvoj in blaginjo človeka. Zato je skrb za zdravje okolja ključna naloga družbe. Ta pomen in morebitna občutljivost Podonavja, varstvo in obnova njegovih naravnih bogastev ter gradnja zelene infrastrukture so pomembne prednostne naloge.

Onesnaževanje zaradi onesnaženih območij ali odlaganja odpadkov v tej regiji ima velik vpliv na kakovost vode. Poleg tega je erozija pridelovalnih zemljišč glavni vir razpršenega kmetijskega onesnaževanja v povodju Donave. Obstaja več načel, ki jih je treba upoštevati pri ohranjanju biotske raznovrstnosti in pokrajin.

Da bi bili učinkoviti, morajo biti okoljski ukrepi načrtovani z morebitnim razvojem npr. turističnega, gradbenega, energetskega, prometnega in kmetijskega sektorja. Upoštevati je treba tudi preseljevanje ljudi, kulturne razlike, razvoj mest/podeželja in varnost v regiji. Pred izgradnjo nove infrastrukture bi bilo treba preučiti izboljšanje učinkovitosti obstoječe infrastrukture (energija, potrošnja gospodinjstev, promet). Krajinsko (prostorsko) načrtovanje je ključnega pomena za razvoj dobrih lokalnih strategij za razvoj mest/podeželja.

Skladnost z okoljsko zakonodajo EU je temeljnega pomena in bo očitno izboljšala okolje v državah EU Podonavja⁵⁸. Pravni red EU bi moral v največji možni meri ali vsaj ob podobnih načelih zagotoviti okoljski okvir v državah kandidatkah in potencialnih državah kandidatkah, pa tudi v drugih tretjih državah, ki sodelujejo pri izvajanju strategije.

Posebnosti Podonavja

Naravna dediščina Podonavja je pomembna za Evropo. Regija obsega velik del preostalih območij divjine v Evropi in bogate kulturne krajine. Donava s svojimi pritoki je izredno pomembna za ekosisteme prostoživečih živali in rastlin ter zagotavlja ekološke povezave, ki so bistvenega pomena za splošno zdravje okolja v Evropi.

⁵⁷ V Podonavju živi več kot 2 000 rastlinskih in več kot 5 000 živalskih vrst. Na območju živi več kot polovica evropske populacije medvedov, volkov in risov, obsega pa tudi pomembna območja za varstvo ptic, kot je dalmatinski pelikan. Delta reke Donave je eno izmed največjih mokrišč na svetu z redkimi prostoživečimi rastlinskimi in živalskimi vrstami ter tridesetimi različnimi vrstami ekosistemov. Zaradi te bogate naravne dediščine je bilo 2 860 območij v povodju Donave razglašeni za območja Natura 2000 (vključno z 230 območji ob sami Donavi). Poleg tega imata dve od osmih držav članic, ki sodelujejo pri strategiji (Slovenija in Bolgarija), največji odstotek površine, ki sodi v območja Natura 2000, v celotni EU.

⁵⁸ Zlasti okvirna direktiva o vodah, direktiva o odpadnih vodah, direktiva o pticah in direktiva o habitatih, okvirna direktiva o odpadkih in direktiva o presoji vplivov na okolje so ključni dejavniki pri ohranjanju ekosistemov. Poleg tega je okvirna direktiva o morskem strategiji pomembna za delto Donave in obalna območja Črnega morja.

To edinstveno naravno bogastvo je pod vedno večjim pritiskom. Biotska raznovrstnost in raznolikost ekosistemov v regiji se postopoma zmanjšujeta – vrste in življenjski prostor, območja mokrišč in naplavnih ravníc izginjajo. Poleg tega se povečuje krčenje gozdov ter onesnaževanje prsti in zraka. Na podeželskih območjih prihaja do odseljavanja in opuščanja zemljišč.

Vzrok za to so v veliki meri hiter razvoj industrije, mest, sektorja prometa in kmetijstva ter širjenje mestnih območij v zadnjih letih: naravni viri so pretirano izkoriščeni. Okoljska infrastruktura, ki je potrebna, še ni dobro razvita. Onesnaženje prsti se je poslabšalo zaradi neustreznih komunalnih odlagališč in številnih onesnaženih območij. Javna ozaveščenost glede ekoloških potreb v vzhodnem delu regije ni ustrezna, enako pa velja tudi za znanje in uporabo najboljših praks, ki so na voljo.

Ukrepi

Številni ukrepi za ohranjanje biotske raznovrstnosti in pokrajin Podonavja so že vključeni v skupni program ukrepov načrta upravljanja povodja Donave, ki ga je pripravila ICPDR (za podrobnosti glej poglavje o kakovosti vode). Ta strategija v celoti podpira izvajanje teh ukrepov, pa tudi izvajanje drugih evropskih in mednarodnih pravno zavezujočih okoljskih pobud, povezanih s Podonavjem.⁵⁹ Ukrepe, navedene v nadaljevanju, je treba obravnavati kot dopolnilne ukrepe tistim, ki že obstajajo.

Poleg tega je na področju ohranjanja biotske raznovrstnosti ali vzdrževanja in izboljšanja kakovosti tal in pokrajin treba zagotoviti usklajevanje med ukrepi, predvidenimi na nacionalni ravni. Treba bi bilo v celoti izkoristiti obstoječe instrumente povezovanja v mreže, usklajevanja in sodelovanja, predvsem tiste, ki so na voljo na podlagi Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja, kot so nacionalna podeželska omrežja in Evropska mreža za razvoj podeželja.

Ohranjanje biotske raznovrstnosti in pokrajin

- ***Ukrep – „Prispevanje k viziji EU za leto 2050 in cilju strategije EU 2020 za biotsko raznovrstnost“.*** Leta 2010 so voditelji držav in predsedniki vlad na spomladanskem zasedanju Sveta sprejeli dolgoročno vizijo in glavni cilj glede biotske raznovrstnosti v Evropi po letu 2010. Evropska komisija trenutno razvija strategijo, ki opredeljuje smernice za doseganje cilja strategije Evropa 2020 za biotsko raznovrstnost. Ukrepi v okviru strategije Podonavja bodo v celoti prispevali k izvajanju strategije EU za biotsko raznovrstnost po letu 2010, da bi zaustavili izgubo biotske raznovrstnosti in slabšanje storitev ekosistemov ter jih ponovno obnovili, v kolikor je to mogoče.
- ***Ukrep – „Učinkovito upravljanje območij Natura 2000 in drugih zaščitene območij“*** – območja Natura 2000, določena na podlagi direktive o pticah in direktive o habitatih, ter druga zaščitena območja bi morala pravzaprav imeti lasten načrt upravljanja ali kakšno drugo vrsto pogodbenega okvira. V praksi pa direktivi pogosto delujeta izolirano in nista dovolj učinkoviti. Potrebno je učinkovito upravljanje, ki mu pomaga nadnacionalno sodelovanje (povezovanje v omrežja). Ukrep bi moral obsegati izmenjavo izkušenj in krepitev zmogljivosti uprav za zaščitena območja/območja Natura 2000; sodelovanje skupnosti, upravljanje obiskovalcev in razvoj turizma; usklajeno načrtovanje, izvajanje in ocenjevanje upravljanja. Nujno je treba tudi povečati ozaveščenost javnosti glede območij Natura 2000 in zaščitene območij s pomočjo, na primer, nacionalnih ekoloških in podeželskih omrežij ali Evropske mreže za razvoj podeželja.

⁵⁹ Omeniti je treba: Ramsarsko konvencijo, Alpsko konvencijo, Karpatsko konvencijo ali Konvencijo o onesnaževanju zraka na velike razdalje preko meja.

Ukrep bi lahko bil izveden npr. prek obstoječe mreže zaščiteneh območij Donave ali Karpatske mreže zaščiteneh območij. Uspešen primer tega je mreža ALPARC⁶⁰.

⇒ *Primer projekta – „Izvajanje mreže zavarovanih območij reke Donave (DANUBEPARKS)“.* Ta projekt, ki ga podpira program nadnacionalnega sodelovanja Jugovzhodna Evropa, je namenjen sodelovanju, usklajevanju, posvetovanju in krepitvi povezav med nacionalnimi upravami zaščiteneh območij držav Podonavja ter njihovih pristojnosti. Treba bi bilo vzpostaviti in izkoristiti povezave in sinergije med projektom DANUBEPARKS in bavarskimi projekti, kot je „Zelena Donava“. (Vodi: Auen Park, Avstrija; rok: 2012)

⇒ *Primer projekta – „Ustanovitev biosfernega rezervata Mura-Drava-Donava v celoti“* – ko bo ustanovljen, bi lahko bilo to največje čezmejno rečno območje mokrišča v Evropi in močan kandidat za območje, priznано s strani Unesca. Nosilci projekta bi se morali osredotočiti na pridobitev sredstev za rezervat od petih rečnih držav⁶¹ (AT, HR, HU, SRB in SI) za upravljanje zaščiteneh območja, krepitev zmogljivosti, ozaveščanje javnosti in spodbujanje, pa tudi za podporo povezanih lokalnih razvojnih dejavnosti, vključno s spodbujanjem turizma in lokalnih proizvodov.

⇒ *Primer projekta – „Zagotavljanje strokovnega znanja, povezanega z delto Donave in podobnimi zaščitnimi območji“.* Ta pobuda bi bila usmerjena na osebje in strokovnjake iz delte Donave in podobnih zaščiteneh območij, da se razvijejo znanje, modeli in simulacijski postopki, povezani z delto Donave, pa tudi Črnim morjem. Obsegala bi dejavnosti usposabljanja in podpirala doktorski in poddoktorski študij.

➤ *Ukrep – „Zaščita in obnavljanje najdragocenejših ekosistemov in ogroženih živalskih vrst“.* Zaželeno je povečana zaščita preostalih naravnih ekosistemov, kot sta delta Donave ali Karpati, obnova mokrišč, pogozdovanje zemljišč, ki se ne uporabljajo za pridelovanje, zaščita obrobnihi gozdov in bioremediacija močno poškodovanih območij s pomočjo okoljskih raziskav. To je zelo pomembno tudi za zaščito ogroženih živalskih vrst, kot so jesetrovke v Donavi⁶², rjavi medvedi, volkovi, risi in divji konji, ki živijo v delti Donave. Raziskovanje, popis in spremljanje vrst in habitatov, ki imajo velik evropski in nacionalni pomen, je pomemben del tega ukrepa. Obravnavati bi bilo treba tudi konflikte v prostoru in nezakonito trgovino s prosto živečimi živalmi.

⇒ *Primer projekta – „Obnova naravnega okolja, prostoživečih živalskih vrst in rastlinstva ob Donavi“* – projekt bo gradil na izkušnjah iz projektov, povezanih z zgornjo Donavo, kot je „Švabska rečna dolina Donave“ ali „Sončne strani Donave“. (Vodi: Bavarska)

⇒ *Primer projekta – „Opredelitev in zaščita pragozdov povodja Donave“* – v Podonavju so največja še preostala območja pragozdov v Evropi izven Rusije. Čeprav zagotavljajo množico ekosistemskih dobrin in storitev, so številni v negotovem položaju in jih izsekavajo. Dejavnosti projekta bi obsegale opredelitev in oceno trenutnega položaja pragozdov v regiji; razvoj ukrepov za njihovo ohranjanje, izobraževanje in ozaveščanje na tem področju ter krepitev zmogljivosti.

⁶⁰ Platforma za zaščitena območja v alpski regiji.

⁶¹ Zaenkrat sta samo Hrvaška in Madžarska podpisali skupno deklaracijo za ustanovitev rezervata.

⁶² Vprašanja na področju biotske raznovrstnosti, ki so neposredno povezana z vodnimi ekosistemi, so podrobneje obravnavana v prednostnem področju 3.

- ⇒ *Primer projekta – „Spodbujanje ohranjanja genetske ponudbe in sodelovanje na področju genetske banke ob Donavi“ – projekt se osredotoča na opredelitev in raziskavo rastlinskih vrst/sort in vrst/sort sadja ter rastlin, ki so značilne za območja naplavnih ravnin, v genetskih bankah in zbirkah ex situ in v njihovih prvotnih (in situ) habitatih. Poleg tega je potrebno zbiranje, ohranjanje/vzdrževanje in oživitev tradicionalnih kmetijskih metod, povezanih s temi vrstami in sortami. Da bi dosegli te cilje, je potrebno čezmejno sodelovanje med genetskimi bankami, ki se ukvarjajo z ohranjanjem in vzdrževanjem rastlinskih genskih virov za namene prehrane in kmetijstva.*
- **Ukrep – „Skupno preučevanje ustreznosti pregleda konvencije o ribolovu v vodah Donave“.** Konvencija o ribolovu v vodah Donave je bila podpisana leta 1958 in velja od takrat. Vendar v Konvenciji niso bile zajete niti nedavne geopolitične spremembe niti politični dogodki, povezani z varstvom okolja ali trajnostnim ribolovom. Podpisnice Konvencije bi morale to preučiti.
- **Ukrep – „Razvoj zelene infrastrukture z namenom povezave različnih bio-geografskih regij in habitatov“.** Habitatati (vključno z območji Natura 2000) lahko bolje ohranijo in povečajo svoj pomen, če so povezani med seboj, to je pa tudi način, ki zagotavlja, da so ekosistemske storitve še naprej zagotovljene. Ukrep bi lahko obsegal znanstvene raziskave za iskanje novih možnosti za povezovanje habitatov, posvetovanja z zadevnimi skupnostmi in zainteresiranimi stranmi, previdno in celostno prostorsko načrtovanje za razvoj ter uporabo praks in tehnologij za naložbe v gospodarstvo in razvoj infrastrukture, ki ugodno vplivajo na biotsko raznovrstnost. Izgradnja npr. okolju prijaznih mostov in vodov ter ekoloških „povezovalnih elementov“ bi morala biti del načrtovanja gradnje infrastrukture.
- ⇒ *Primer projekta – „Dokončanje Zelenega koridorja spodnje Donave“ – to je najbolj velikopotezen projekt za zaščito in obnovo mokrišča v Evropi, podpirajo pa ga Romunija, Bolgarija, Moldavija in Ukrajina. Dejavnosti vključujejo krepitev upravljanja zaščitene območij; pripravo in izvajanje obnove mokrišča, posvetovanja z lokalnimi zainteresiranimi stranmi in ukrepe za ponovno povezavo naplavnih ravnin in rečnega sistema; in podporo za povezane dejavnosti za lokalni razvoj, vključno z razvojem turizma in lokalnih proizvodov.*
- ⇒ *Primer projekta – „Razvoj alpsko-karpatškega koridorja“ – ta projekt je namenjen obnovi in izboljšanju naloge in prepustnosti tradicionalnega koridorja prostoživečih živalskih vrst v mestni aglomeraciji Dunaj–Bratislava za navadne jelene, rise, volkove ali medvede s „pomočjo pri prečkanju“ in zelenimi mostovi. Čezmejni projekt, pri katerem sodelujeta Avstrija in Slovaška, je že v fazi izvajanja (Vodi: Zgornja Avstrija)*
- **Ukrep – „Zmanjšanje širjenja invazivnih tujih vrst“.** Ukrep bi ocenil učinek invazivnih tujih vrst na ekosisteme v Podonavju, opredelil okolju prijazne načine za nadzorovanje njihovega razvoja, spodbujal raziskave za opredelitev okolju prijaznih načinov za omejevanje širjenja njihove populacije ali njihovo odpravo in izboljšanje ozaveščenosti javnosti glede nevarnosti invazivnih tujih vrst.
- **Ukrep – „Zmanjšanje vnosa pesticidov v okolje Podonavja“ –** da bi zmanjšale onesnaževanje Podonavja s pesticidi, morajo države Podonavja učinkovito uporabiti možnosti okvirne direktive o pesticidih⁶³, ki vzpostavlja okvir za ukrep Skupnosti za doseganje trajnostne rabe pesticidov. Okvirna direktiva o pesticidih navaja namene in načine za zmanjšanje tako skupne količine uporabljenih pesticidov kot strupenost le-teh. Ukrep bi moral biti osredotočen zlasti na razvoj velikopoteznih programov in konceptov za zmanjšanje pesticidov na splošno ali na

⁶³ Direktiva 2009/128/ES

določenih območjih in pa na začetek upravljanja osnovnih virov onesnaževanja ali omejitve uporabe pesticidov, npr. z uvedbo varovalnih pasov ali nadomestna območja.

- **Ukrep – „Varna odstranitev starih pesticidov in drugih starih kemikalij na območju Podonavja“** – in izvajanje Resolucije Svetovne zdravstvene organizacije (SZO) o izboljšanju zdravja z dobrim upravljanjem s starimi pesticidi in drugimi starimi kemikalijami, ki je bila sprejeta na 63. zasedanju generalne skupščine Svetovne zdravstvene organizacije v Ženevi maja 2010.
- **Ukrep – „Priprava in izvajanje politik nadsionalnega prostorskega načrtovanja in razvoja za funkcionalna geografska območja (porečja, gorske verige itd.)“**. Ohranjanje ekosistemov in naravnih bogastev skupaj z uveljavljanjem možnosti za trajnostno rast prispeva k povečanju kakovosti življenja in priložnosti za zaposlovanje lokalnega prebivalstva. Namen je razvoj usklajenih politik prostorskega načrtovanja, ki se osredotočajo na zaščito in hkrati na trajnostni razvoj funkcionalnih geografskih območij na podlagi njegovih prednosti in možnosti.
 - ⇒ *Primer projekta – „Izvajanje projekta VASICA – Vizije in strategije na območju Karpatov“ vključno s projektom BIOREGIO Karpati. Projekt VASICA je prvi dokument nadsionalnega prostorskega razvoja za celotni prostor Karpatov. Njegov glavni cilj je podpora prostora Karpatov kot območja gospodarskega, družbenega in okoljskega napredka in trajnosti. Projekt BIOREGIO Karpati bo spodbujal regionalni razvoj in izboljšal ekološko povezljivost v Karpatski regiji. (Vodi: Urad UNEP Karpatske konvencije)*

Ohranjanje in izboljšanje kakovosti tal

- **Ukrep – „Zagotavljanje ustrezne obdelave trdnih odpadkov“**. Celovit sistem ravnanja z odpadki mora biti vzpostavljen in izveden na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Potreben je razvoj centrov za ravnanje z odpadki za komunalne in nenevarne odpadke, kot tudi sanacija in zaprtje neustreznih odlagališč in zelo onesnaženih območij ter divjih odlagališč. Ukrep bi moral obsegati tudi ozaveščanje o potrebah glede zmanjšanja in recikliranja odpadkov.
- **Ukrep – „Oblikovanje standardiziranih in združljivih informacij o pojavih na zemeljskem površju na nadsionalni podlagi“**. V okviru globalnega spremljanja okolja in varnosti (Global Monitoring for Environment and Security – GMES⁶⁴) bo ena izmed glavnih storitev, ki bodo na voljo, storitev za spremljanje zemeljskega površja. Vendar so za Podonavje na voljo precej omejene informacije o kopenskih virih. Zato bi se morali ukrepi osredotočiti na možnosti zbiranja usklajenih informacij o pojavih na zemeljskem površju in oblikovanje standardiziranih in združljivih informacij o pojavih na zemeljskem površju na nadsionalni podlagi.
- **Ukrep – „Ozaveščanje glede varstva tal“**. Ta ukrep bi lahko bil dosežen s sodelovanjem z Evropsko zvezo za tla in prst (ELSA), ki vključuje več kot 100 članov iz 7 držav članic⁶⁵. Treba bi bilo skleniti nadaljnja partnerstva v Podonavju in na izobraževalnih področjih⁶⁶.
 - ⇒ *Primer projekta – „Izvajanje strategije za varstvo tal“ – Razvite bi bile odgovorna, večnamenska uporaba zemlje in tal ter medsebojne povezave z regionalnim razvojem, nova*

⁶⁴ Globalno spremljanje okolja in varnosti (GMES) je skupna pobuda [Evropske komisije](#) in [Evropske vesoljske agencije](#), ki je namenjena doseganju avtonomnega in operativnega evropskega sistema za opazovanje zemlje.

⁶⁵ UK, NL, DE, CH, IT, AT, SK, nekatere občine CZ

⁶⁶ Sodelovanje bi lahko bilo okrepljeno z obstoječo delovno skupino „Ekologija s poudarkom na varstvu tal“, ki deluje v okviru ARGE Donauländer.

vladna orodja in koncept „učne regije“. Projekt bi moral biti povezan z delom, ki ga je na tem področju že izvajala Academia Danubiana⁶⁷.

Izboljšanje kakovosti vode

- **Ukrep – „Zmanjšanje onesnaževal zraka“** – vse države Podonavja so podpisale Konvencijo o onesnaževanju zraka na velike razdalje preko meja. V skladu s to Konvencijo je treba poročati o ravni onesnaževal zraka v regiji. Ukrep se mora osredotočiti na zbiranje podatkov in ukrepe za zmanjšanje.
 - ⇒ *Primer projekta – „Uporaba podatkovnih baz sistema GIS za določanje kritičnih vrednosti onesnaževal zraka za ekosisteme Podonavja“* – ta projekt razvija romunsko ministrstvo za okolje in gozdove. Določil bo kritične vrednosti, ki jih povzroča nalaganje emisij onesnaževal zraka z učinki, ki prispevajo k zakisljevanju, eutrofikaciji in nastajanju prizemnega ozona.

Izobraževanje ljudi o pomenu naravnega bogastva, ekosistemih in storitvah, ki jih zagotavljajo

- **Ukrep – „Ozaveščanje splošne javnosti s priznavanjem in spodbujanjem potenciala naravnih bogastev kot gonil trajnostnega regionalnega razvoja“**. Ukrep bi povečal dojemanje ohranjene narave kot dragocenega bogastva. V okviru tega ukrepa je priporočeno spodbujanje zelenega, trajnostnega in ekološkega turizma.
 - ⇒ *Primer projekta – „Povezava ljudi z Donavo“* – cilj projekta je povečati ozaveščenost ljudi glede koristi, ki jih prinaša reka Donava, ter njihovo skrb in podporo vrednosti reke. Projekt bi obsegal komunikacijske kampanje z elementi, kot so izlet z ladjo po Donavi, vodeni izlet po Donavi, film o Donavi, dan Donave, obiskovanje zaščitene območij na Donavi itd. (Vodi: ICPDR; rok: 2014)
- **Ukrep – „Izobraževanje otrok in mladine“**. Ker je pritisk na biotsko raznovrstnost vedno večji, naravni viri pa so vedno bolj skopi, je treba izobraževati mlajše generacije. Izobraževanje mora obsegati storitve, ki jih zagotavljajo ekosistemi, pomen naravnega bogastva in koristi za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Del ukrepa bi lahko bil namenjen uvedbi izobraževanja v zvezi z varstvom okolja v učni načrt držav Podonavja.
 - ⇒ *Primer ukrepa – „Oblikovanje omrežja ‚gozdnih‘ šol na Donavi“* – gozdne šole so se izkazale za uspeh na področju izobraževanja za npr. madžarske otroke in bi jih bilo treba razširiti. Ukrep bi določil odseke Donave, ki imajo poseben okoljski in kulturni pomen in razvil različne stopnje usposabljanja/programov za osnovne in srednje šole, ekološki turizem, ljudske običaje itd. Razvit bi bil sklop programov, ki bi uporabljal elemente omrežja, pa tudi pilotni projekt, ki bi mu sledila predstavitev najboljših praks.⁶⁸ (Vodi: Madžarska; rok: 2014)
- **Ukrep – „Krepitev zmogljivosti lokalnih organov v zadevah, povezanih z okoljem“**. Lokalni organi so v osnovi odgovorni za izvajanje zadev, povezanih z okoljem, kot so odpadki ali upravljanje zaščitene območij. Pogosto nimajo znanja in zmogljivosti, da bi razvili projekte na področju okolja. V okviru tega projekta bi bili lokalni organi deležni usposabljanja,

⁶⁷ Academia Danubiana je ustanova, ki se osredotoča na znanstveno in izobraževalno mrežo univerz in drugih ustanov Podonavja.

⁶⁸ Vzpostavljene bi morale biti sinergije s projektom „Skrinja zakladov Donave: otroci in mladi doživljajo najbolj mednarodno reko na svetu“, ki ga je razvil Naturschutz Bayern e.V.

ustanovljena bi bila strokovna skupina, ki bi regijam in mestom pomagala pri reševanju težav, oblikovana pa bi bila tudi omrežja za izmenjavo dobrih praks.

C) ZAGOTAVLJANJE BLAGINJE V PODONAVJU

ZAGOTAVLJANJE BLAGINJE V PODONAVJU

Ta steber se osredotoča na inovacije, informacijsko družbo, konkurenčnost podjetij, izobraževanje, trg dela in marginalizirane skupnosti. Splošni cilj je izboljšanje blaginje v Podonavju. To se lahko izvede z izboljšanim usklajevanjem z namenom zmanjšanja velikih razlik v regiji na številnih področjih, ki so zajeta v teh ukrepih. To sodelovanje lahko obsega zakonodajne izboljšave, izmenjavo izkušenj in izvajanje skupnih projektov.

Osredotočil se bo na tri prednostna področja: (1) razvoj družbe znanja z raziskavami, izobraževanjem in informacijskimi tehnologijami; (2) podpiranje konkurenčnosti podjetij, vključno z razvojem grozdov; in (3) vlaganje v ljudi ter znanja in spretnosti (izobraževanje in usposabljanje, trg dela in marginalizirane skupnosti).

Ta steber močno podpira strategijo Evropa 2020:

1. Prispeva k pametni rasti, saj krepi vse tri teme tega cilja: inovacije z izboljšanjem okvirnih pogojev za prenos zamisli v tržne proizvode ali storitve; izobraževanje z izboljšanjem človeškega kapitala v regiji; in digitalno družbo z izboljšanjem dostopa do interneta in razpoložljivosti e-vsebine.
2. Prispeva k trajnostni rasti, saj bodo inovacije in nove tehnologije prispevale k boju proti podnebnim spremembam, izboljšanju energetske učinkovitosti in zmanjšanju onesnaževanja zaradi prometa. Poleg tega bo prednostno območje konkurenčnosti podjetij izboljšalo poslovno okolje, zlasti za MSP.
3. Prispeva k vključujoči rasti, saj z izobraževanjem in usposabljanjem krepi človeški kapital. To bo dopolnilo boljše delovanje makroregionalnega trga dela. Poudarja tudi boj proti revščini, zlasti za marginalizirane skupnosti.

Ta prednostna področja je treba obravnavati v povezavi z drugimi področji politik. Strategija spodbuja celostni pristop. Na primer, izboljšanje konkurenčnosti podjetij ima pozitiven učinek na gospodarstvo in trg dela, vendar jo je treba uravnesiti glede na privlačnost mest in regij, kakovost življenja državljanov in okolje. Vseh teh učinkov ni mogoče obravnavati ločeno, ampak na celosten način in tako doseči najbolj trajnostno rešitev.

Primeri financiranja v regiji

Izdatki, predvideni za strukturne sklade⁶⁹ za obdobje 2007–2013⁷⁰

Raziskave, inovacije, podjetništvo 13,9 mrd EUR

Inovativnost v podjetjih	5,1 mrd EUR
Infrastrukture RTR	2,6 mrd EUR
Prenos tehnologije	1,4 mrd EUR
Dejavnosti RTR v raziskovalnih središčih	0,9 mrd EUR
Drugo	3,9 mrd EUR

Informacijska družba 3,6 mrd EUR

Storitve in aplikacije	1,8 mrd EUR
Tehnologije in infrastrukture	1,4 mrd EUR
Drugo	0,4 mrd EUR

Človeški kapital 13,0 mrd EUR

Prilagodljivost delavcev	3,0 mrd EUR
Dostop do zaposlitve	3,4 mrd EUR
Izobraževanje in izobraževalni sistemi	3,5 mrd EUR
Vseživljenjsko učenje	1,6 mrd EUR
Drugo	1,5 mrd EUR

Vključevanje 7,6 mrd EUR

Socialno vključevanje	1,6 mrd EUR
Zdravstvena infrastruktura	2,2 mrd EUR
Izobraževalna infrastruktura	1,8 mrd EUR
Drugo	2,0 mrd EUR

Drugi viri financiranja

K temu stebru prispevajo drugi programi EU, zlasti: sedmi okvirni raziskovalni program, instrument za predpristopno pomoč (IPA), nacionalni programi, programi čezmejnega sodelovanja in nacionalni programi z več upravičenci, več programov evropskega instrumenta sosedstva in partnerstva (ENPI) (kot so regionalni programi ali programi čezmejnega sodelovanja), Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP), Evropski sklad za ribištvo (ESR) ter program za konkurenčnost in inovativnost. Pomembne projekte financirajo tudi nacionalne, regionalne in lokalne politike. Poleg tega so številnim projektom znatna sredstva že zagotovljena s posojili in/ali sofinanciranjem s strani različnih mednarodnih in dvostranskih finančnih institucij, kot so Evropska investicijska banka (EIB), Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD), Svetovna banka, Razvojna banka Sveta Evrope (CEB) ali drugi posojilodajalci.

Pred kratkim je bilo za države zahodnega Balkana vložena veliko truda za boljše usklajevanje in spajanje instrumentov za nepovratno pomoč in posojila prek naložbenega okvira za zahodni

⁶⁹ Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR), vključno s čezmejnimi sodelovanjem, Kohezijskim skladom in Evropskim socialnim skladom za države članice. Instrument za predpristopno pomoč (IPA) in evropski instrument sosedstva in partnerstva (ENPI) nista vključena.

⁷⁰ Uporaba strukturnih skladov je odvisna od posebnih operativnih programov, razvitih in dogovorjenih na začetku programskega obdobja 2007–2013 v tesnem sodelovanju med Evropsko komisijo in zadevnimi državami članicami/regijami. Ti bi morali nuditi možnosti za financiranje posebnih ukrepov/projektov, odvisno od prednostnih nalog in mer/ukrepov, opredeljenih v zadevnih operativnih programih.

Balkan⁷¹. Sklad za spodbujanje naložb v sosedstvo, tj. instrument, podoben naložbenemu okviru za zahodni Balkan, deluje za Republiko Moldavijo in Ukrajino.

⁷¹ Naložbeni okvir za zahodni Balkan je instrument za spajanje nepovratne pomoči in posojil za države kandidatke in potencialne kandidatke.

7) RAZVOJ DRUŽBE ZNANJA Z RAZISKAVAMI, IZOBRAŽEVANJEM IN INFORMACIJSKIMI TEHNOLOGIJAMI

Predstavitev vprašanja

Zmožnost družbe, da ustvarja in izkorišča znanje, je ključni dejavnik za napredek in rast. Na znanju temelječa družba potrebuje infrastrukturo za konkurenčno raziskovanje in izobraževanje, ustanove, ki podpirajo in spodbujajo inovacije, ter visoko zmogljive informacijske in komunikacijske tehnologije. Ti okvirni pogoji se v Podonavju izredno razlikujejo, vendar na splošno ostajajo pod ravniyo držav EU-27. Na tem področju bi lahko Evropski socialni sklad uporabljali bolj razširjeno in podprli ukrepe in projekte.

Evropsko poročilo o napredku na področju inovacij nekatere države v regiji uvršča med „vodilne na svetu“, druge pa samo kot „države, ki sledijo inovatorjem“. Glede kakovosti terciarnega izobraževanja in konkurenčne prednosti v okviru globaliziranega izobraževalnega okolja je mogoče opaziti podobne razlike. Študije glede mobilnosti raziskovalcev (študentov, diplomantov in zaposlenih v visokošolskem izobraževanju) kažejo, da so druge države EU v primerjavi z državami jugovzhodne Evrope v prednosti, zlasti glede mednarodne mobilnosti na področju raziskav in pa zmožnosti, da pritegnejo dvostransko sodelovanje na področju R&R. Vendar pa je regija kljub tem razlikam povezana preko dolgoletnih in intenzivnih trgovinskih povezav ter zgodovinskega in političnega razvoja, ki zagotavlja dobro podlago za sodelovanje.

Uporaba informacijske in komunikacijske tehnologije lahko precej pospeši rast v Podonavju. Obstaja priložnost za hitro modernizacijo z uporabo najnovejše tehnologije in izogibanjem vmesnim korakom. Javni in zasebni sektorji bi lahko hitro napredovali in uspešneje ter učinkoviteje zagotavljali storitve, na primer preko e-uprave, e-poslovanja, e-izobraževanja in e-zdravja, ali pa preko pametne uporabe različnih vrst prometne infrastrukture, ki jo podpirajo tehnologije, kot so sistemi rečnih informacijskih storitev ali e-tovor. Precej bi se lahko izboljšalo izmenjavo informacij in znanja med podjetji, akademskim svetom, upravo in državljanji. Strategija Evropa 2020 to priznava in poudarja pomen popolne izkoriščenosti informacijskih in komunikacijskih tehnologij⁷², da bi zagotovila spreminjanje inovativnih zamisli v nove proizvode in storitve, ki omogočijo rast, kakovostna delovna mesta in pomagajo pri obravnavanju izzivov evropske in globalne družbe. Po izboru Evropske komisije je področje zdravega in dejavnega staranja prvi izziv, ki bo obravnavan prek evropskega partnerstva za inovacije, uvedenega s sporočilom o Uniji inovacij z dne 6. oktobra 2010⁷³. Vendar je treba to razumeti v okviru dejstev, da kazalniki o informacijskih in komunikacijskih tehnologijah, kot je dostop gospodinjestev do interneta ali gostota širokopasovnih priključkov za dele Podonavja, kažejo nizke vrednosti, kar še poudarja potrebo po naložbah in sodelovanju na tem področju.⁷⁴

⁷² Sodelovanje državljanov in podjetij v informacijski družbi je odvisno od lahke dostopnosti informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Ljudje potrebujejo dostop do računalnikov, dobrih internetnih povezav in e-vsebin/e-storitev. V okviru strategije Evropa 2020 je EU zastavila naslednje cilje: (1) vsak bi moral imeti dostop do širokopasovne povezave do leta 2013; (2) vsak bi moral imeti dostop do interneta hitrih povezav do leta 2020 (> 30 Mbps); in (3) > 50 % evropskih gospodinjestev, naročenih na internetne povezave > 100 Mbps, do leta 2020.

⁷³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0546:FIN:SL:PDF#page=2>

⁷⁴ Odstotek gospodinjestev v Evropski uniji z dostopom do interneta (merjeno kot odstotek skupnega prebivalstva) je leta 2009 znašal 65 %, v Podonavju pa je bil precej nižji (npr. 30 % v Bolgariji in Romuniji). Na področju širokopasovnih povezav je bila gostota fiksnih širokopasovnih priključkov v EU 23-odstotna (število fiksnih

Posebnosti Podonavja

Glede na polarizacijo v Podonavju na področju inovacij in kazalnikov IKT bi bilo treba spodbujati mehanizme razširjanja informacij in ciljno usmerjeno pomoč za raziskovalno infrastrukturo. Da bi spodbujali odličnost na področju raziskav in razvoja, je treba krepiti sodelovanje med viri znanja, podjetji in javnimi sektorji ter razviti pobude za tesnejše sodelovanje. Potrebno je boljše usklajevanje nacionalnih in regionalnih sredstev za spodbujanje raziskav in razvoja v regiji ter izkoriščanje evropskega raziskovalnega prostora v polni meri. Obstoječe dvostranske sporazume je treba uporabiti in izboljšati s pomočjo večstranskega usklajevanja. Takšno sodelovanje bi lahko temeljilo na geografski bližini ali področjih odličnosti. Sodelovanje bi moralo nadgrajevati že obstoječe strukture, kot je Donavska rektorska konferenca⁷⁵, in črpati iz izkušenj, razvitih za podregije, kot je raziskovalni program SEE-ERA.NET PLUS⁷⁶.

Ukrepi

Predlagani ukrepi so v skladu z več stebri Evropske digitalne agende, zlasti stebrom št. 4 „Hitri in ultrahitri dostop do interneta“, št. 5 „Raziskave in inovacije“, št. 6 „Izboljšanje digitalne pismenosti, znanj in vključenosti“ in št. 7 „Informacijska in komunikacijska tehnologija – koristi, ki jih omogoča za družbo EU“.

➤ **Ukrep – „Sodelovanje in izvajanje vodilne pobude ‚Unija inovacij‘⁷⁷ strategije Evropa 2020‘ v državah Podonavja“** in nenazadnje spremljanje procesa doseganja ciljev strategije Evropa 2020 na področju raziskav in razvoja, inovacij, podjetništva in izobraževanja.

⇒ *Primer projekta – „Vzpostavitev mehanizma medsebojnega pregleda regionalnih strategij pametne specializacije“⁷⁸ z namenom krepitve regionalnega sodelovanja in izogibanja prekrivanju in razprševanju prizadevanj politike in finančnih sredstev. Pri pregledu bi lahko sodelovali strokovnjaki ustanov za raziskave in razvoj/izobraževalnih ustanov Podonavja in oblikovalci politike uprav Podonavja. Vprašanje „kritične mase“, ki je eno od temeljnih točk pametne specializacije, bi lahko bilo, kadar je primerno, ocenjeno na ravni Podonavja. (Vodi: predlagatelj Skupno raziskovalno središče)*

➤ **Ukrep – „Boljše usklajevanje nacionalnih, regionalnih in evropskih sredstev za spodbujanje odličnosti na področju raziskav, značilnih za Podonavje, in razvoja“.** Politika, instrumenti in programi financiranja na področju inovacij bi morali spodbujati odličnost in pametno specializacijo, tj. se osredotočiti na ključne izzive Podonavja in razviti ključne prednosti raziskovanja na področjih, pomembnih za dolgoročni konkurenčni razvoj regije. Treba je kar najbolje izkoristiti obstoječe nacionalne, regionalne in evropske programe, kot so programi strukturnih skladov, skladi za regionalni razvoj, 7. okvirni program R&R, program za

širokopasovnih povezav na 100 prebivalcev, vključno z gospodinjstvi in podjetji), v državah Podonavja pa je bil odstotek precej nižji (npr. v Bolgariji in na Slovaškem je bila 11-odstotna, v Romuniji pa 12-odstotna).

⁷⁵ Donavska rektorska konferenca ima 51 institucij članic iz 13 držav, vendar nima skupnih sredstev, tako finančnih kot institucionalnih.

⁷⁶ SEE-ERA.NET PLUS je projekt mreženja, namenjen vključevanju držav članic EU in držav jugovzhodne Evrope v evropski raziskovalni prostor s povezovanjem raziskovalnih dejavnosti v okviru obstoječih nacionalnih, dvostranskih in regionalnih programov RTR. (<http://plus.see-era.net/start.html>.)

⁷⁷ „Unija inovacij“ – spremeniti ideje v delovna mesta, zeleno rast in socialni napredek (<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1288&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>).

⁷⁸ Sporočilo Komisije o prispevku regionalne politike k pametni rasti v okviru strategije Evropa 2020 (http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/smart_growth/comm2010_553_sl.pdf).

konkurenčnost in inovativnost in strateški načrt za energetska tehnologija. Potrebno je usklajevanje s pobudami v državah kandidatkah in potencialnih državah kandidatkah.

⇒ *Primer projekta – „Oblikovanje Donavskega raziskovalnega prostora s pomočjo usklajevanja sredstev“.* Projekt bo sredstva za oblikovanje Donavskega raziskovalnega prostora dobil od obstoječih nacionalnih in regionalnih sredstev za raziskave. Obstoječe pobude, kot je pobuda SEE-ERA.NET PLUS, bodo služile kot dober primer. Projekt skupno opredeljuje področja raziskovanja,⁷⁹ ki imajo poseben pomen za Podonavje in oblikuje javne razpise za projekte. Projekt bo poleg tega opredelil regionalne centre odličnosti. Poseben poudarek bo na povečanju institucionalne zmogljivosti in raziskovalne zmogljivosti morebitnih raziskovalnih partnerjev v državah članicah in državah nečlanicah EU. Dejavnosti bodo nadgradile in kar najboljše izkoristile obstoječe pobude in ustanove.⁸⁰ (Vodi: predlagatelj GD za raziskave, Madžarska.)

➤ *Ukrep – „Krepitev zmogljivosti raziskovalne infrastrukture“.* Cilj je nadgradnja regionalnih inovacijskih sistemov v regiji, krepitev zmogljivosti raziskovalne infrastrukture in boljša povezava znanstvenih skladov z namenom izboljšanja pogojev za inovacije. Kjer ni konkurenčne raziskovalne infrastrukture, je treba vzpostaviti novo infrastrukturo. Za podlago je treba uporabiti obstoječe evropske in nacionalne programe ter pobude v regiji.

⇒ *Primer projekta – „Ustanovitev skupnih mednarodnih raziskovalnih središč za napredne raziskave“.* Središča bodo privabila znanstvenike svetovnega kova in zagotovila raziskovalno infrastrukturo na področjih, kjer je ni. Romunija je predlagala pilotni projekt raziskovalnega središča, ki se osredotoča na raziskave, povezane z reko Donavo. (Vodi: Romunija.)

➤ *Ukrep – „Krepitev sodelovanja med univerzami in raziskovalnimi ustanovami ter nadgradnja rezultatov raziskav in izobraževanja z osredotočanjem na edinstvene prodajne prednosti“.* Univerze in raziskovalne ustanove v Podonavju bi morale tesneje sodelovati na različnih področjih, kot so analiza obstoječih izobraževalnih in raziskovalnih programov v regiji ter razvoj skupnih programov skupnega interesa, sheme mobilnosti za študente in raziskovalce, skupni raziskovalni projekti, izmenjava najboljših praks (npr. pri izvajanju bolonjskega procesa) ali razvoj inovativnih izobraževalnih programov za ciljne skupine, ki jih univerze ne poznajo (npr. programi vseživljenjskega učenja za starejše državljane). Prihodnje sodelovanje bi moralo graditi na obstoječih programih, kot so programi EU Erasmus in Erasmus Mundus, Leonardo da Vinci ali program Jean Monnet, in kar najbolj izkoristiti obstoječe strukture, kot je Donavska rektorska konferenca.⁸¹

⇒ *Primer projekta – „Spodbujanje izmenjave študentov in znanstvenikov v Podonavju“.* Projekt BAYHOST⁸² spodbuja, opredeljuje in usklajuje izmenjavo študentov in

⁷⁹ Področja ključnega pomena za raziskave v Podonavju bi lahko med drugim obsegala trajnostne rešitve na področju prometa, preprečevanje in upravljanje tveganja, vodo, podnebne spremembe, gozdarstvo ali ekološko učinkovito energijo in energijo iz obnovljivih virov, zelene tehnologije ali IKT.

⁸⁰ Obstoječe dejavnosti Sedmega okvirnega programa za raziskave, kot so ERA-WIDE, Usmerjevalna platforma držav zahodnega Balkana, štipendije Marie Curie, program IRSES ali središča Euraxess. Dejavnosti bi morale temeljiti tudi na programih za krepitev zmogljivosti, kot so „Regije znanja in raziskovalni potenciali“ in njihove povezane mreže grozdov, npr. „Pobuda za grozd na področju hrane“. Kadar je primerno, je treba za krepitev raziskovalnih zmogljivosti v državah kandidatkah in potencialnih državah kandidatkah uporabiti pobude v okviru Instrumenta za predpristopno pomoč.

⁸¹ Primer obstoječih ustanov in pobud: Donavska rektorska konferenca, ki povezuje univerze v Podonavju (www.d-r-c.org), Rektorska konferenca univerz Alpe-Jadran, Regionalno omrežje združenja evropskih naravoslovnih univerz srednje in jugovzhodne Evrope (ICA – CASEE), ali salzburška skupina.

⁸² BAYHOST pomeni Bavarsko akademsko središče za srednjo, vzhodno in jugovzhodno Evropo.

znanstvenikov v srednji, vzhodni in jugovzhodni Evropi s programi in projekti štipendiranja. Poleg tega je forum BAYHOST za Podonavje namenjen izmenjavi med kariernimi storitvami v državah Podonavja, na katerem si izmenjujejo najboljše prakse in zgodbe o uspehu. (Vodi: Bavarska)

⇒ Primer projekta – „**Poudarjanje posebnosti Podonavja v učnih načrtih univerzitetnih programov**“. Univerza Andrassy v Budimpešti je predlagala pilotni projekt.⁸³ Posebna dodana vrednost je lahko v razvoju skupnih študijskih programov o temah, ki so posebej pomembne za Podonavje, z drugimi univerzami v regiji. Uporabiti bi bilo treba programe EU, kot sta TEMPUS ali Jean Monnet. (Vodi: Univerza Andrassy, Budimpešta)

➤ **Ukrep – „Razvoj in izvajanje strategij za izboljšano zagotavljanje in prevzemanje informacijskih in komunikacijskih tehnologij v Podonavju“**. Poseben poudarek bi bilo treba nameniti izboljšanju pokritosti in gostoti širokopasovnih povezav na podeželskih območjih. Nekateri deli družbe zelo potrebujejo usmerjene politike IKT, na primer skupine z nizko razširjenostjo, tiste, ki nimajo dostopa ali druge s posebnimi potrebami glede usposabljanja. Glede na to, da več kot 30 % Evropejcev interneta sploh ne uporablja ali pa ga ne uporablja redno, strategija Evropa 2020 in Evropska digitalna agenda opredeljujeta digitalno pismenost kot ključno prednostno nalogo.⁸⁴

⇒ Primer projekta – „**Nadgradnja obstoječih projektov za spodbujanje informacijske družbe na zaostajajočih ali na podeželskih območjih**“⁸⁵. To bi lahko bilo izvedeno s spodbujanjem zainteresiranih strani v Podonavju, da sodelujejo pri obstoječih projektih EU⁸⁶.

⇒ Primer projekta – „**Nadgradnja obstoječih projektov za spodbujanje informacijske družbe za MSP**“⁸⁷. To bi lahko bilo izvedeno s spodbujanjem zainteresiranih strani v Podonavju, da sodelujejo pri obstoječih projektih EU ali pa jih nadgrajujejo⁸⁸.

⇒ Primer projekta – „**Zagotavljanje usposabljanja, ki temelji na IKT, za splošno javnost, zlasti za prednostne ciljne skupine, kot so osebe z nizkim dohodkom, starejše osebe ali invalidi**“. Javne dostopne točke do interneta e-Madžarska, ki nudijo okvir več projektom, bi lahko služili za vzor. Program e-svetovalci, med drugimi, zagotavlja izobraževalno usposabljanje na področju IKT in s tem spodbuja digitalne sposobnosti splošne javnosti. (Vodi: Madžarska)

⁸³ Na nemško govoreči Univerzi Andrassy v Budimpešti je Donavski inštitut (www.andrassyuni.hu).

⁸⁴ Izključene skupine, na katere je ukrep usmerjen, vključujejo zlasti osebe z nizkimi dohodki, nizko izobrazbo, starejše osebe, invalide, marginalizirane mladostnike, migrante in druge skupine, kot so Romi.

⁸⁵ Program CADSES (INTERREG IIIB) je na tem področju financiral dva pomembna projekta: TELEACCESS (uvedba telecentrov za podporo dostopa do informacijske družbe na podeželskih območjih) in EMBRACE (mreža MSP, ki svojim članom omogoča orodja, kot so pripomočki za e-poslovanje).

⁸⁶ Zlasti program za konkurenčnost in inovativnost predvideva možnost, da se obstoječemu projektu pridružijo partnerji.

⁸⁷ Program CADSES (INTERREG IIIB) je na tem področju financiral dva pomembna projekta: EMBRACE (mreža MSP, ki svojim članom zagotavlja orodja, kot so pripomočki za e-poslovanje) in ELISA (platforma za e-učenje, namenjena MSP). Podporni program za politiko informacijskih in komunikacijskih tehnologij kot dela Okvirnega programa za konkurenčnost in inovacije (CIP-ICT) podpira projekt RFID-ROI-SME, ki je namenjen ozaveščanju evropskih MSP glede možnosti, ki jih radiofrekvenčno prepoznavanje nudi glede spodbujanja njihovega vključevanja v globalno konkurenco in povečanja njihove produktivnosti.

⁸⁸ Zlasti program za konkurenčnost in inovativnost, PROGRESS in LLL predvidevajo možnost, da se obstoječemu projektu pridružijo partnerji.

- **Ukrep – „Oblikovanje strategij za internet“.** Te strategije bi obravnavale vprašanja, kot so razpoložljivost dostopa do interneta, svoboda do izražanja na spletu in zaščita kritične infrastrukture.
- **Ukrep – „Uporaba e-vsebin in e-storitev za izboljšanje uspešnosti in učinkovitosti javnih in zasebnih storitev“.** S pomočjo informacijske in komunikacijske tehnologije na splošno in natančneje e-upravo, e-izobraževanjem, e-kulturo, e-zdravjem, e-poslovanjem in e-vključevanjem, ki obravnavajo dejavno in zdravo staranje ter samostojno življenje, so lahko javne storitve hitreje, učinkovitejše in dostopnejše, ponudniki in uporabniki pa s tem prihranijo sredstva. Poudariti je treba dostopnost tehnične infrastrukture, kot sta širokopasovna in tehnična oprema, krepitev zmogljivosti in izmenjavo najboljših praks na področju oblikovanja in izvajanja e-vsebin, npr. s pomočjo središč za usposabljanje na področju informacijskih in komunikacijskih tehnologij na nacionalni in regionalni ravni. Treba bi bilo kar najbolje izkoristiti sklade EU (strukturne sklade ali sveženj ukrepov EU za gospodarsko okrevanje⁸⁹, Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja). Zahvaljujoč projektu „Napredne storitve na področju inovacij v okviru projekta Galileo“ (Galileo Advanced Innovation Services – GAINS)⁹⁰ bi se lahko v razpršenih oddaljenih regijah uporabilo zlasti satelitsko komuniciranje. Sinergije med izgradnjo energetskih, prometnih in telekomunikacijskih omrežij bi bilo prav tako treba izboljšati, da bi zmanjšali stroške nameščanja širokopasovnih povezav.
 - ⇒ *Primer projekta – „Povečanje uporabe elektronskih podpisov/e-identifikacije za e-poslovanje in e-upravo“ v sodelovanju z organi Podonavja in v skladu z akcijskim načrtom za e-identifikacije in e-avtentifikacije iz novembra 2008⁹¹. Namen projekta je tudi zagotoviti, da so aplikacije za elektronski podpis in avtentifikacijo interoperabilne izven mej, sledi pa obsežnemu pilotnemu projektu STORK, pri katerem so partnerji številne regije držav članic⁹². Projekt bi moral omogočiti stroškovno učinkovito in primernejše ravnanje pri zagotavljanju javnih storitev v regiji. Zlasti glede faze izvajanja projekta bi lahko koristile izkušnje, pridobljene pri projektu S.A.F.E.⁹³ (Vodi: predlagateljica Slovenija)*
 - ⇒ *Primer projekta – „Spodbujanje dostopnosti storitev e-uprave v regiji“.* To je lahko katalizator za razvoj celotne regije z npr. projekti, oblikovanimi za spodbujanje in pospeševanje čezmejnih e-javnih naročil, kot je projekt PEPPOL (Vseevropska javna naročila na spletu).⁹⁴ Kot podlaga za splošno vizijo za ta projekt lahko služi Ministrska deklaracija o e-upravi⁹⁵ in prihajajoči akcijski načrt EU za e-upravo. (Vodi: predlagateljica Slovenija, Baden Württemberg)

⁸⁹ Sveženj ukrepov EU za gospodarsko okrevanje je za razvoj širokopasovnih komunikacijskih storitev na podeželskih območjih namenil okrog 360 milijonov EUR (za EU-27). Ta sveženj je namenjen spodbujanju 100-odstotne pokritosti s širokopasovnimi povezavami v Uniji do leta 2010 ali najkasneje do leta 2013.

⁹⁰ „Napredne storitve na področju inovacij v okviru projekta Galileo“ (GAINS) je projekt (financira ga Sedmi okvirni raziskovalni program), namenjen uvedbi „avtoceste inovacij“ kot celostnega procesa usklajenih nadaljnjih aplikacij za storitve na področju inovacij v treh glavnih fazah: priznanje zamisli, razvoj proizvoda in storitev ter ustvarjanje novih projektov.

⁹¹ COM(2008) 798 z dne 28. novembra 2008

⁹² www.eid-stork.eu

⁹³ S.A.F.E. – Varen dostop do zunanjega e-pravosodja/e-uprave (Secure Access to Federated E-Justice/E-Government)

⁹⁴ www.peppol.eu

⁹⁵ November 2009, <http://www.egov2009.se/wp-content/uploads/Ministerial-Declaration-on-eGovernment.pdf>

- ⇒ *Primer projekta – „Spodbujanje dostopnosti storitev e-zdravja v regiji“.* Podonavje bi moralo biti usmerjeno v prenašanje in izboljšanje predhodnih rezultatov obsežnega pilotnega projekta epSOS⁹⁶, ki je namenjen razvoju, preskušanju in potrjevanju interoperabilnosti povzetkov pacientovih podatkov in e-receptov preko nacionalnih meja ter rezultatov projekta Netc@rds⁹⁷, ki je namenjen olajšanju dostopa do povračila stroškov za nenačrtovane storitve zdravstvenega varstva v tujini. To bi prispevalo k zagotavljanju varnosti pacientov, povečalo učinkovitost zdravstvenega varstva in podpiralo gospodarstvo. Ta ukrep bi bil še zlasti pomemben zaradi precejšnje turistične narave Podonavja in velike mobilnosti državljanov na tem območju (Vodi: predlagatelj GD za informacijsko družbo)
- *Ukrep – „Spodbujanje inovativnih zamisli za projekte in storitve ter njihova obširna potrditev na področju informacijske družbe z uporabo koncepta živih laboratorijev“.* Z živimi laboratoriji podjetja, univerze in javne uprave skupaj razvijajo nove proizvode z vključitvijo potrošnikov/uporabnikov v zelo zgodnjih fazah, tudi fazi oblikovanja. Odprtost za nova razvojna in tržna gibanja v pristopu, usmerjenemu v javnost in ljudi, bi lahko bila prvotno namenjena delom regije, ki imajo podobne potrebe ali značilnosti, kasneje pa uporabljena za širše območje, kakor bi bilo primerno.
- ⇒ *Primer projekta – „Spodbujanje inovacij in uspeha podjetij na novih trgih“.* Projekt je namenjen pospeševanju in podpori razvoja bolj razširjene kulture inovacij za nove trge in na njih, vključno s pobudami za spodbujanje nastanka novih trgov, razširjenostjo novih tehnologij, krepitvijo zaščite intelektualne lastnine in standardov ter ocenami učinka novih zakonodajnih ali ureditvenih predlogov za inovacije.

⁹⁶ www.epsos.eu

⁹⁷ www.netcards-project.com

8) PODPIRANJE KONKURENČNOSTI PODJETIJ, VKLJUČNO Z RAZVOJEM GROZDOV

Predstavitev vprašanja

V tej makroregiji se nahajajo nekatere najuspešnejše evropske regije, druge pa močno zaostajajo. Vodilne regije imajo močne in uveljavljene sisteme za podporo inovativnosti, v drugih regijah pa ustanove in okvirni pogoji manjkajo, so bili šele ustanovljeni ali prenovljeni. Kmetijska, podeželska in tradicionalna podjetja imajo močne temelje in prisotnost ter imajo korist od tehnološke in organizacijske modernizacije. Da bi kar najbolje izkoristili možnost rasti v regiji in podprli konkurenčnost sektorjev, je treba okvirne pogoje izboljšati in bolje uskladiti. Za doseganje tega cilja obstaja veliko možnosti.

Za različne sektorje je treba razviti omrežja za dolgoročno, nadnacionalno sodelovanje med ustanovami, ki podpirajo inovacije, in podjetji ter izkoristiti priložnosti v okviru evropskega raziskovalnega prostora. Podpirati je treba razvoj grozdov in centrov odličnosti in spodbujati sodelovanje grozdov čez mejo in med sektorji. Vzpostaviti je treba povezave z izobraževalno in raziskovalno politiko. Treba je izkoristiti in nadgraditi obstoječe študije razporejanja grozdov, ki so bile izvedene v regiji in z evropskimi pobudami.⁹⁸ Da bi izboljšali pogoje za podjetja, zlasti MSP, je treba okrepiti institucionalne zmogljivosti agencij za podporo podjetjem in industrijskih združenj po vsej regiji.

Podonavje ima velike možnosti tudi za napredek pri dokončni vzpostavitvi enotnega trga. Zaradi zadnjih procesov širitve EU še vedno obstajajo vrzeli v izvajanju, povezane zlasti s storitvenim sektorjem, davčno konkurenco in migracijskimi tokovi. Vendar pa obstoječe trgovske povezave med podjetji v Podonavju kažejo na velike možnosti za prihodnjo rast in gospodarsko vključenost, vendar le v primeru, da bodo ovire pri čezmejnem poslovanju odstranjene, obstoječa pravila pa poenostavljena.⁹⁹ Poleg tega je treba v regiji odstraniti ozka grla v prometu (ki ovirajo regionalno, še bolj pa mednarodno mobilnost in trgovino).

Posebnosti Podonavja

Za Podonavje, ki ga sestavljajo različne države in inovacijska okolja v različnih fazah razvoja, je krepitev nadnacionalnega sodelovanja temeljnega pomena. To se mora zgoditi na ravni politike in na ravni poslovanja, saj bo tako dosežena večja regionalna usklajenost in trajnostna gospodarska rast. Največja dodana vrednost bo dosežena, če bodo v ospredje postavljeni sektorji, v katerih regija že ima določene prednosti.

Ukrepi

- **Ukrep – „Spodbujanje sodelovanja in izmenjave znanja med MSP, akademskim svetom in javnim sektorjem na področjih usposobljenosti v Podonavju“.** Ta cilj se lahko doseže z razvojem grozdov, izgradnjo novih in uporabo obstoječih tehnoloških parkov ter povezovanjem obstoječih omrežij. Treba je spodbujati sodelovanje na področjih, na katerih obstaja določeno znanje v Podonavju. Sodelovanje in izmenjava znanja glede strategij na področju pametne

⁹⁸ Evropski observatorij grozdov; projekt CEE-ClusterNetwork za srednjo in vzhodno Evropo; Evropska skupina za politiko grozdov.

⁹⁹ Evropski sistem inovacijskih kazalnikov (European Innovation Scoreboard) za leto 2009/Socialno-ekonomska analiza za Strategijo EU za Podonavje.

specializacije bi lahko usmerjala odločitve glede specializacije, tako da bi bile v skladu z možnostmi razvoja celotnega Podonavja¹⁰⁰. Poudarek bi moral biti predvsem na ukrepih, ki podpirajo internacionalizacijo MSP in spodbujajo interdisciplinarno sodelovanje. Kot podlago za nadgradnjo bi bilo treba uporabiti obstoječe pobude, kot so Evropski observatorij grozdov, Evropska pobuda za odličnost grozdov, Znanstvena in industrijska mreža, projekt CEE-ClusterNetwork ali projekt ACCESS.

- ⇒ *Primer projekta – „Razvoj regionalnega programa za grozde in mreže MSP za Podonavje“. Cilj je spodbujanje razvoja grozdov in nadnacionalno sodelovanje grozdov, vključno z inovacijskimi sistemi in mrežami MSP z namenom krepitve gospodarske rasti. Prvi korak projekta bi morala biti razporeditev podpornih instrumentov Evropske pobude za odličnost grozdov¹⁰¹ po območju Podonavja, predvsem sheme usposabljanja za grozdne organizacije, kazalnike kakovosti in primerjalno analizo upravljanja z grozdi ter spletno evropsko platformo za sodelovanje grozdov¹⁰². Nadalje bi moral projekt spodbujati sodelovanje grozdov in skupno trženje blagovnih znamk grozdov v Podonavju. Glede tega lahko projekt izkoristi Evropsko združenje vodij grozdov in v Podonavju vzpostavi decentralizirano platformo. (Vodi: GD za podjetništvo in industrijo)*
- ⇒ *Primer projekta – „Spodbujanje prenosa ustvarjalnega znanja v Podonavju“. Ta projekt je lahko uresničen z izgradnjo novih centrov za oblikovanje, vključno z obrtnim oblikovanjem, ki so namenjeni podpori lokalnih ali regionalnih industrij v vseh sektorjih pri razvoju novih proizvodov in storitev. Poleg tega bi lahko preučili nove oblike pomoči inovacijam, kot so „kuponi za inovacije“, ki spodbujajo prenos znanja od ustvarjalnih storitev do tradicionalnih podjetij. (Vodi: GD za podjetništvo in industrijo)*
- ⇒ *Primer projekta – „Spodbujanje inovacij storitev v Podonavju“. Projekt ima tri glavne cilje: (a) zbiranje visokokakovostnih statističnih podatkov držav Podonavja za analizo trenutnega stanja in potenciala inovacij na področju storitev, ki temeljijo predvsem na znanju; (b) opredelitev obsega in ciljev nadnacionalnega sodelovanja med grozdi, ki delujejo v storitvenih podsektorjih, kot so IKT, ustvarjalne industrije in kulturni sektor na splošno, ekološke/zelene inovacije, industrije mobilnosti, turizem, promet in energija; (c) usklajevanje nacionalnega in regionalnega financiranja manjšega obsega za projekte sodelovanja na področju inovacij; (d) izboljšanje okvirnih pogojev, potrebnih za podporo sodelovanja grozdov na področju storitev na trajnostni način in pa spodbujanje internacionalizacije hitro rastočih storitvenih podjetij. Te dejavnosti bodo povezane z zadevnimi obstoječimi pobudami, kot je projekt EU INNO-Net, ki je v obdobju 2009–2012 financiran v okviru pobude PRO INNO Europe. (Vodi: GD za podjetništvo in industrijo)*
- ⇒ *Primer projekta – „Boljše izkoriščanje umetnosti, dediščine in kulturnega bogastva regije z razvojem prednosti na področju ustvarjalne, kulturne, zabavne in turistične industrije“. Kjer je mogoče, se mora ta projekt osredotočiti na obstoječe pobude na lokalni ravni in ravni EU ter spodbujati sodelovanje med njimi. Velike možnosti za povečano sodelovanje so, na primer, v medijski industriji (TV, radio, filmi) pri festivalih, popularni glasbi in v športu.*

¹⁰⁰ Strategije pametne specializacije so namenjene povečanju učinka programov regionalne politike z namenom doseganja ciljev, določenih v strategiji Evropa 2020, kot je navedeno v Sporočilu Komisije „Prispevek regionalne politike k pametni rasti v okviru strategije Evropa 2020“.

(http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/smart_growth/comm2010_553_sl.pdf)

¹⁰¹ Za več informacij glej www.cluster-excellence.eu

¹⁰² Za več informacij glej www.cluster-excellence.eu/collaboration

- ⇒ Primer projekta – „**Uvedba omrežja inovativnih okoljskih tehnologij za Podonavje**“ z namenom spodbujanja razvoja privlačne, konkurenčne in trajnostne infrastrukture v Podonavju. Omrežje povezuje podjetja, raziskovalne ustanove ter regionalne in lokalne organe, njen namen pa je uvedba inovativnih okoljskih tehnologij v Podonavju, kot so najsodobnejše naprave za obdelavo odpadkov in čistilne naprave, inovativni energetski sistemi (predvsem sistemi, ki uporabljajo energijo iz obnovljivih virov in so zelo učinkoviti) ter tehnologije za čiščenje zraka in vode. Obstoječe sodelovanje v Podonavju bi lahko bilo vključeno kot del omrežja Podonavja. (*Vodi: Nemčija/Baden Württemberg*)
- ⇒ Primer projekta – „**Podpora izvajanja ekološko učinkovitih proizvodnih procesov v MSP**“. Projekt „ActClean“ podpira MSP pri povečanju njihove okoljske uspešnosti z zmanjšanjem stroškov in povečanjem prodaje s pomočjo svetovanja, navezovanja stikov in izmenjave znanja. Spodbujanje okoljskih tehnologij in sistemov upravljanja s povezovanjem povpraševanja in ponudbe bo na eni strani MSP zagotovilo tehnološka in vodstvena znanja ter izkušnje, na drugi pa pospešuje trženje že obstoječih rešitev. (*Vodita: Zvezna agencija za okolje in Zvezno ministrstvo za okolje, Nemčija*)
- **Ukrep – „Izboljšanje podpore podjetij za krepitev zmogljivosti MSP na področju sodelovanja in trgovine“**. Sodelovanje mora povezati zadevne agencije za podporo podjetij, grozdne organizacije, gospodarske zbornice ali industrijska združenja v Podonavju z namenom razvoja storitev podpore podjetij, ki so povezane s čezmejnimi sodelovanjem, trgovino in internacionalizacijo na področju R&R.¹⁰³ Ključni element tega sodelovanja mora biti krepitev institucionalne zmogljivosti sodelujočih agencij za podporo podjetij z usmerjeno podporo ter izmenjavo izkušenj in najboljših praks. Treba bi bilo čim bolj izkoristiti obstoječe forume in ustanove, kot je Evropska podjetniška mreža ali že vzpostavljenih mrež gospodarskih zbornic, kot je Združenje gospodarskih zbornic Podonavja. Kjer je mogoče in ustrezno, bi bilo treba preučiti poseben položaj MSP v državah kandidatkah glede financiranja.
- ⇒ Primer projekta – „**Organizacija letnih poslovnih forumov, ki združujejo podjetja, vlade, regionalne organizacije in akademski svet Podonavja**“. Cilj je okrepiti sodelovanje in poslovne priložnosti za MSP v Podonavju v zasebnem sektorju, pa tudi z akademskim svetom in javnim sektorjem, ter spodbujanje rasti, inovativnosti in konkurenčnosti v Podonavju. Obstoječe pobude, na katerih se lahko gradi, vključujejo pobude gospodarskih zbornic, Srednjeevropsko pobudo, Evropsko podjetniško mrežo ali Gospodarski forum na Dunaju. Kadar je primerno, se lahko izmenja najboljše prakse z npr. Baltskim razvojnim forumom. (*Vodita: Avstrijska gospodarska zbornica, IEDC – Poslovna šola Bled*)
- ⇒ Primer projekta – „**Krepitev podjetnikov in MSP Podonavja**“. Ta projekt na celosten način razvija priložnosti in izzive za MSP, ki v Podonavju poslujejo in izvajajo raziskave. Usklajuje delo gospodarskih zbornic, industrijskih združenj, grozdnih organizacij in vladnih agencij z namenom opredelitve posebnih potreb (morebitnih) sektorjev rasti in/ali sektorjev ključnih sposobnosti.¹⁰⁴ Natančneje, opredeljuje in izvaja inovativne pristope k prenosu znanja od univerz in raziskovalnih ustanov do podjetij, zlasti MSP.¹⁰⁵ Kar najboljše

¹⁰³ Takšne storitve bi lahko bile povezane z informacijami in svetovanjem o zakonodaji EU, učenjem jezikov, svetovalnimi storitvami za sodelovanje na področju R&R, skupnimi poslovnimi potovanji v regiji, sestanki za sodelovanje/srečanja mreže.

¹⁰⁴ Takšna področja vključujejo strojništvo, mehatroniko, ekološko energijo, okoljsko tehnologijo, okolju prijazno mobilnost, tehnologijo plastike, tehnologijo materialov, zdravje, naravoslovne vede, IKT, ustvarjalno industrijo, hrano in biotehnologijo.

¹⁰⁵ Treba bi bilo kar najboljše izkoristiti obstoječe institucije in mreže, kot je Management forum jugovzhodne Evrope Bled – Kopaonik.

izkorišča obstoječe pobude, kot je Center jugovzhodne Evrope za učenje podjetništva – SEECCEL¹⁰⁶.

- **Ukrep – „Podpora podjetij z zelo učinkovitimi shemami za usposabljanje in kvalifikacije“.** Pomanjkanje usposobljenih delavcev in visoka stopnja brezposelnosti med neusposobljenimi delavci v regiji vpliva na konkurenčnost podjetij, ta težava pa se lahko obravnava z izboljšanjem shem za kvalifikacije v državah Podonavja, s čimer bi se izboljšale splošne ravni kvalifikacij in priložnosti delovne sile. S tesnejšim sodelovanjem zadevnih ustanov trga dela in gospodarskih zbornic bi se lahko izmenjale najboljše prakse in podprl „Evropski okvir kvalifikacij“. Treba bi bilo razviti podporne instrumente za podjetja, ki bi povečali njihovo zmogljivost in produktivnost njihove delovne sile. Treba bi bilo v celoti izkoristiti obstoječe ustanove in organe v regiji.¹⁰⁷

⇒ *Primer projekta – „Razvoj skupnih programov za strokovno izobraževanje in poklicno usposabljanje skupaj s podjetji“ z namenom izboljšanja učinkovitosti programov za usposabljanje in kvalifikacije v Evropi. To bi lahko povežalo zasebni sektor, javno upravo na področjih izobraževanja in trga dela ter civilno družbo, kot so gospodarske zbornice, pri razvoju in usklajevanju programov poklicnega in jezikovnega usposabljanja, usklajevanju učnih načrtov in izmenjavi gostujočih predavateljev in študentov. Poleg tega bi bilo treba analizirati potrebo glede novih pilotnih centrov za usposabljanje. Kot primer je predlagana ustanovitev centra za poklicno usposabljanje v elektrotehnični industriji v Bratislavi. (Vodji: Slovaška, Združenje gospodarskih zbornic Podonavja)*

- **Ukrep – „Dajanje prednosti učinkovitemu izvajanju ukrepov, določenih v Aktu za mala podjetja za Evropo¹⁰⁸“.** Treba bi bilo izboljšati poenostavitev upravnih postopkov za zagon podjetja, pridobitev dovoljenj za poslovanje ali razglasitev plačilne nesposobnosti. Poudarek bi moral biti tudi na varnem dostopu MSP do kapitala s spodbujanjem obstoječih in, kadar je primerno, uvedbo novih in inovativnih instrumentov za financiranje za regijo, zlasti za podjetja v fazi zagona.¹⁰⁹ Treba bi bilo kar najučinkoviteje uporabiti obstoječe finančne instrumente EU, da bi zagotovili financiranje MSP v težkih tržnih pogojih.¹¹⁰ Treba bi bilo izmenjati in izvajati primere najboljših praks načela „vse na enem mestu“. Da bi pomagali MSP, ki želijo začeti s trgovanjem na zahodnem Balkanu, je treba uporabiti obstoječe centre za podporo podjetij v regiji, okrepiti sodelovanje med njimi in razširiti storitve.
- **Ukrep – „Izboljšanje konkurenčnosti podeželskih območij in zlasti kmetijskega sektorja“** s spodbujanjem podjetništva na podeželju, podpiranjem inovativnosti in sodelovanjem v kmetijski industriji ter podpiranjem raznovrstnosti gospodarstva na podeželju, vključno z izkoriščanjem industrij mobilnosti. To se lahko doseže s pomočjo programov za usposabljanje in izobraževanje, okrepljenega sodelovanja na področju proizvodnje, distribucije in trženja,

¹⁰⁶ V zvezi s tretjimi državami bi bilo treba pospešiti usklajevanje z Evropsko fundacijo za usposabljanje, pobudami OECD in Pobudo za regionalno konkurenčnost za Zahodni Balkan.

¹⁰⁷ Potrebno je tudi usklajevanje z Evropsko fundacijo za usposabljanje, ki prispeva k razvoju sistemov za izobraževanje in usposabljanje partnerskih držav EU.

¹⁰⁸ Akt za mala podjetja za Evropo: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/>.

¹⁰⁹ Primeri bi lahko obsegali čezmejne sklade tveganega kapitala, čezmejne jamstvene sheme ali čezmejne manjše subvencije, ki bi omogočili izkoriščanje ekonomij obsega in povezanosti pri naložbah v MSP ali zagotavljanju njihovih posojil.

¹¹⁰ Med drugim so obstoječi programi EU, ki nudijo možnost obravnavanja financiranja MSP, naslednji: Program za konkurenčnost in inovativnost, okvirni programi, strukturni skladi, pobuda JASMINE, Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja in programi IPA, namenjeni več upravičencem. Poleg tega je treba spodbujati oblikovanje „praktičnega vodnika“ za morebitne upravičence programa za konkurenčnost in inovativnost ter okvirnih programov: http://cordis.europa.eu/eu-funding-guide/home_en.html.

npr. z grozdi, ter s skupnim razvojem in izvajanjem najboljših praks na področju kakovosti kmetijskih proizvodov. Treba bi bilo spodbujati vzajemno izmenjavo dobrih praks med pristojnimi organi, nosilci dejavnosti na področju živil in kmetov v celotni verigi preskrbe s hrano ter vzpostaviti tesno sodelovanje z Evropsko agencijo za varnost hrane. V zvezi s tem bi bilo treba kar najbolje izkoristiti pobudo za usposabljanje „Boljše usposabljanje za varnejšo hrano“ za države članice in tretje države.¹¹¹ V celoti bi bilo treba izkoristiti povezave med mesti in podeželjem ter možnosti IT za pospeševanje preseljevanja prej večinoma mestnih podjetij, služb in dejavnosti. Treba bi bilo v celoti izkoristiti sredstva, ki so na voljo v Evropskem kmetijskem skladu za razvoj podeželja, prek nacionalnih programov podpore in programov nadnacionalnega sodelovanja (pristop Leader).

⇒ *Primer projekta – „Podpora razvoja ribiških območij s sodelovanjem lokalnih akcijskih skupin za ribištvo (FLAG)“ za spodbujanje raznolikosti gospodarskih dejavnosti in ustvarjanje novih priložnosti za zaposlovanje na ribiških območjih. FLAG so tristranske partnerske strukture (gospodarski akter, lokalni organi in civilna družba), ki obsegajo podeželske in manjše mestne skupnosti z visokim deležem gospodarskih dejavnosti, povezanih z ribištvom. Nanje vpliva skopost ribiških virov, onesnaževanje voda ali omejena gospodarska učinkovitost teh gospodarskih dejavnosti. V okviru Evropskega sklada za ribištvo so na voljo sredstva za izvajanje celostnega trajnostnega lokalnega razvoja na ribiških območjih, namenjena vrednotenju umetniške in kulturne dediščine, spodbujanju inovativnosti, diverzifikaciji gospodarskih dejavnosti, zlasti ekološkega turizma, in tradicionalni obrti ter dodajanju vrednosti ribiškim proizvodom, hkrati pa tudi varstvu naravnih habitatov.*

- *Ukrep – „Odprava čezmejnih ovir in ozkih grl za ljudi in podjetja – Evropa brez ovir za Podonavje, primerno za življenje¹¹²“.* Posebno pozornost je treba nameniti področjem, na katerih še vedno obstajajo vrzeli v izvajanju na enotnem trgu, kot so tiste, povezane s storitvami, davčno konkurenco in migracijskimi tokovi. Dejavnosti bi morale nadgrajevati dobro uveljavljene instrumente, kot so centri SOLVIT, ki lahko državljanom in podjetjem pomagajo pri uveljavljanju svojih pravic glede preseljevanja in poslovanja čez mejo, ki jih jim dodeljuje zakonodaja EU. Kjer je primerno, je treba nameniti pozornost tudi fizični infrastrukturi za spodbujanje prostega pretoka blaga in ljudi.
- *Ukrep – „Izboljšanje okvirnih pogojev za MSP na področjih, na katerih ni konkurenčne infrastrukture“.* To bi lahko bilo izvedeno z izgradnjo skupnih ali mrežnih industrijskih ali tehnoloških parkov ter prometnih, logističnih in razstavnih centrov. Poseben poudarek bi bilo treba nameniti podeželskim in obmejnim območjem, kjer je konkurenčna infrastruktura za MSP pogosto slabo razvita ali pa je ni.

¹¹¹ Program Boljše usposabljanje za varnejšo hrano: http://ec.europa.eu/food/training_strategy/index_en.htm.

¹¹² Pobude za vključitev držav kandidat in potencialnih držav kandidat v enotni evropski trg bi lahko še dodatno prispevale k temu ukrepu. Države Srednjeevropskega sporazuma o prosti trgovini (CEFTA), ki obravnavajo ta vprašanja med državami kandidatkami in potencialnimi državami kandidatkami, bi lahko prispevale k temu ukrepu.

9) VLAGANJE V LJUDI TER ZNANJA IN SPRETNOSTI

Predstavitev vprašanja

Z vlaganjem v ljudi in kar najboljšim izkoriščanjem človeškega kapitala lahko Podonavje napreduje in raste na pameten in vključujoč način. Da bi dosegli vključujočo rast, ki temelji na znanju, je treba krepiti vlogo državljanov s pomočjo visoke stopnje zaposlovanja, vlaganja v znanja in spretnosti, boja proti revščini in modernizacije trgov dela, usposabljanja in sistemov socialne zaščite.

S kar najboljšim izkoriščanjem človeškega kapitala lahko Podonavje nadgradi več priložnosti, vendar mora tudi obravnavati določene izzive¹¹³. Prebivalstvo Podonavja je mlajše od povprečja držav EU-27, čeprav je število celotnega prebivalstva začelo upadati zaradi negativnega naravnega prirasta. Kazalniki o osebah, ki so zgodaj opustile izobraževanje, so za Podonavje precej boljši kot za države EU-27, kljub temu, da je delež prebivalstva s terciarno izobrazbo manjši. Brezposelnost v Podonavju ni tako izrazita, je pa zaposlenih manj ljudi in delež zaposlenih v tradicionalnih sektorjih, kot je kmetijstvo, je še vedno visok. Na trgu delovne sile je treba nameniti pozornost mobilnosti delavcev. S tem bi ljudje dobili dejanske priložnosti za delo blizu svojega bivališča in za sprejemanje informiranih odločitev o mobilnosti, ki koristi vsem. Za boljše priložnosti za življenje in delo blizu družine in kraja izvora so potrebne boljše lokalne zaposlitvene priložnosti, kar je pomembno tudi zato, da v regiji ne pride do bega možganov in s tem povezane izgube donosnosti naložb v znanja in spretnosti. Vprašanja, povezana z mobilnostjo, so zlasti glede pravnih in upravnih dejavnikov povezana s socialno varnostjo in priznavanjem kvalifikacij. Ob posrednih ovirah, povezanih z nastanitvijo, jezikom, zaposlitvijo partnerja in zakonskega partnerja, ter „psiholoških“ ovirah je treba obravnavati zlasti vprašanje vračanja v državo izvora in pomanjkanje priznanja mobilnosti. Migracijski tokovi zaradi dela tečejo od vzhoda proti zahodu, vzrok za to pa so precejšnje razlike v prihodkih v Podonavju, zaradi česar v nekaterih delih prihaja do bega možganov, v drugih pa je ponudba presežna. Odprtje nemškega in avstrijskega trga dela Češki, Slovaški, Madžarski in Sloveniji lahko tak razvoj še okrepi. Mobilnost raziskovalcev in študentov, s tem pa znanja, je v večini Podonavja nižja kot v drugih delih Evrope, zato ji je treba nameniti posebno pozornost.¹¹⁴

Da bi lahko v celoti izkoristili delovno silo in se borili proti revščini, mora biti trg delovne sile v Podonavju bolj vključujoč. Glede enakih možnosti za moške in ženske so neenakosti bolj poudarjene v zgornjih delih regije kot v spodnjih delih. Splošna stopnja zaposlovanja za ženske in moške je nižja kot v EU-27. Poleg tega je za trajnostnim gospodarskim razvojem zdravo prebivalstvo temeljnega pomena, v regiji pa še vedno prevladujejo velike razlike na področju zdravstvenega varstva. V Podonavju živi približno tretjina prebivalstva EU, ki ga ogroža revščina, številni so iz marginaliziranih skupin, in pa 80 % Romov v Evropi. Romske skupnosti trpijo zaradi revščine, poleg tega pa se soočajo zlasti s socialno in ekonomsko izključenostjo, prostorsko segregacijo in podstandardnimi življenjskimi pogoji. Njihovo vključevanje se velikokrat izvaja samo z vidika diskriminacije, vendar so družbeno-gospodarski vidiki in posledice za okolje zaradi

¹¹³ Viri: Eurostat, Evropski sistem inovacijskih kazalnikov za leto 2009, GD za izobraževanje in kulturo, Socialno-ekonomska analiza.

¹¹⁴ Nizka stopnja notranje mobilnosti študentov v večjih delih regije, razen Avstrije in Nemčije; velika stopnja mobilnosti navzven v Bolgariji, na Slovaškem, Hrvaškem, v Nemčiji in Avstriji. (EUROSTAT in GD za izobraževanje in kulturo).

neprimernih življenjskih pogojev in infrastrukture prav tako pomembne. Neustrezno obravnavanje vprašanja desetih milijonov Romov, ki živijo v regiji, ima posledice na celotno EU.

Posebnosti Podonavja

Ta analiza poziva k ukrepom na številnih področjih, poudarek pa je na večji usklajenosti. Politike na področju izobraževanja, trga dela, vključevanja, raziskav in inovacij bi se morale medsebojno krepiti. Večji pomen je treba dati krepitvi zmogljivosti na vseh ravneh, tako ravni posameznika kot organizacijski, regionalni, nacionalni ali makroregionalni ravni. Vključevati bi morala razvoj ključnih sposobnosti in organizacijskih spretnosti, spodbujanje inovativnih partnerstev ter upravljanje v regionalnem/nacionalnem okviru. Potrebna so večja skupna prizadevanja za povečanje uspešnosti skupnih evropskih meril na področju izobraževanja in usposabljanja.

Potrebno je tesnejše sodelovanje ustanov trga dela na področju politik, ukrepov in izmenjave informacij. Da bi spodbujali medsebojno izmenjavo zaposlenih, raziskovalcev, študentov in strokovnih sodelavcev ter zmanjšali enosmerne migracijske tokove, je treba okrepiti sodelovanje med organi primarnega, sekundarnega in terciarnega izobraževanja ter pospešiti vzajemno priznavanje poklicev in diplom. Posebna dodana vrednost je v večjem sodelovanju držav zahodnega Balkana in drugih tretjih držav v regiji pri obstoječih programih in strukturah sodelovanja. Za podlago bi lahko služilo obstoječe sodelovanje med državami članicami in tretjimi državami.

V Podonavju je veliko možnosti za skupni boj proti socialni in gospodarski izključenosti marginaliziranih skupnosti, zlasti Romov. Sredstva je treba usmerjati. Politike je treba razvijati skupaj in na podlagi najboljše mednarodne prakse. Ukrepi morajo biti odgovorni in učinkoviti. Na ravni upravljanja se pogosto zgodi, da morajo biti na ravni običajnega posredovanja v regijah in mestih človekove pravice še bolj poudarjene. Lokalni, regionalni in nacionalni organi imajo ključno vlogo pri njihovi vsakdanji uporabi. Kot je bilo navedeno, je treba posebno pozornost nameniti položaju romskih skupnosti¹¹⁵. Projekti, ki odprejo meje skupnosti ter združijo Rome in ljudi iz drugih skupnosti, so izredno pomembni.

Ukrepi

- ***Ukrep – „Povečanje uspešnosti izobraževalnih sistemov s pomočjo tesnejšega sodelovanja izobraževalnih ustanov, sistemov in politik“.*** Spodbujanje učinkovitosti, inovativnosti in dobrega upravljanja na področju izobraževanja in usposabljanja je odločilnega pomena ob soočanju z izzivi, ki jih prinašajo globalizacija, demografske spremembe, hiter tehnološki razvoj in vedno večji pritisk na javne proračune. To bi bilo treba doseči zlasti s pomočjo izmenjave najboljših praks različnih sistemov izobraževanja in usposabljanja prek čezmejnega sodelovanja, skupnega razvoja programov in gradiva, spodbujanja raziskav o ekonomijah izobraževanja, vzajemnega učenja in krepitve zmogljivosti, tj. za politiko in prakso, ki temeljita na dokazih, ter za lažji učni proces politike, oblikovanje strategije in ukrepe politike. Posebna

¹¹⁵ Deset osnovnih načel glede vključitve Romov je bilo določenih v sklepih zasedanja Sveta EU za zaposlovanje, socialno politiko, javno zdravje in zaščito potrošnikov z dne 8. junija 2009. Nekatera so bila uporabljena kot osnova za spremembo uredbe ESRR o stanovanjskem področju. Sprememba bo izrecno, vendar ne izključno, omogočala naložbe v nove stanovanjske objekte ali obnovo že obstoječih v mestnih in podeželskih območjih, če bo to del celostnega pristopa – usklajevanja politik na področju izobraževanja, stanovanj, zaposlovanja in zdravja. Treba je tudi razviti povezave z ukrepi, sprejetimi v okviru Desetletja vključevanja Romov (2005–2015), in jih okrepiti.

dodana vrednost je v vključevanju tretjih držav, že obstoječe programe in strukture sodelovanja pa je treba kar najbolj izkoristiti.¹¹⁶

⇒ *Primer projekta – „Spodbujanje trajnostne prenove izobraževanja v Podonavju“.* Platforme sodelovanja za trajnostno prenovo izobraževanja lahko izboljšajo rezultate na področju izobraževanja in kakovost izobraževalnih sistemov v Podonavju. Uveljavljene platforme vključujejo CECE¹¹⁷, ki se osredotoča na vzajemno učenje, krepitev zmogljivosti in skupne projekte med državami članicami regije, in ERI SEE¹¹⁸, ki se osredotoča zlasti na krepitev zmogljivosti ter prenos znanja in izkušenj med državami članicami EU in državami nečlanicami EU ter deluje kot vmesnik za razvoj v zadevnih pobudah EU in evropskih ter mednarodnih pobudah na področju izobraževanja. Oba projekta upoštevata strateški okvir za evropsko sodelovanje na področju izobraževanja in usposabljanja („ET 2020“).¹¹⁹ (*Vodi: predlagatelj avstrijsko zvezno ministrstvo za izobraževanje, umetnost in kulturo*)

⇒ *Primer projekta – „Spodbujanje omrežij šol v Podonavju“.* Akademija srednjeevropskih šol (ACES)¹²⁰ je namenjena podpori oblikovanja Srednjeevropske mreže šol v trenutno petnajstih partnerskih državah. Cilj je spodbuditi dialog in sodelovanje med mladimi in oblikovati trajnostno mrežo skupnega znanja, vzajemnega učenja in inovativnosti. Treba bi bilo izmenjati najboljše prakse z drugimi mednarodnimi šolskimi partnerstvi, ki potekajo, kot je projekt PASCH¹²¹ (*Vodi: predlagatelj avstrijsko Zvezno ministrstvo za izobraževanje, umetnost in kulturo*)

➤ **Ukrep – „Spodbujanje sodelovanja med ključnimi zainteresiranimi stranmi na trgu dela na področju izobraževanja in politik na področju raziskovanja z namenom razvoja učnih regij in okolij“.** Da bi povečali inovativne zmogljivosti delovne sile v Podonavju, je treba nadalje razviti nove oblike partnerstev in sodelovanja med ključnimi zainteresiranimi stranmi (trg dela, izobraževanje in usposabljanje, raziskave in delodajalci). Delodajalci (zasebni, javni in prostovoljni) imajo pomembno vlogo pri opredelitvi znanja, spretnosti in sposobnosti, ki so potrebne v vsakdanjem življenju. Da bi povečali zaposljivost in podjetniški potencial vseh učencev, je treba nadalje razviti sporazumevanje in aktivno sodelovanje med ustanovami za izobraževanje in usposabljanje na eni in delodajalcev na drugi strani.

⇒ *Primer projekta – „Krepitev trga dela v Podonavju v okviru trga dela EU“.* Medtem ko na nacionalne trge dela v Podonavju vplivajo različni okvirni pogoji, so začele gospodarske vezi in migracija delavcev brisati meje med državami in trgi. Projekt je namenjen nadgradnji obstoječih dvostranskih projektov sodelovanja in njihovi širitvi na Podonavje. Lahko bi poudaril vzajemno priznavanje poklicev in kvalifikacij ter določenih politik trga dela (ženske, mladi, dolgoletna brezposelnost, manjšine itd.) in s tem okreplil trg dela v Podonavju.

⇒ *Primer projekta – „Razvoj skupne statistike za trg dela v Podonavju“.* Da bi oblikoval osnovo za skupne strategije trga dela, je projekt namenjen zagotavljanju zanesljivih

¹¹⁶ Glavni cilj je okrepiti evropski prostor izobraževanja in s tem prispevati k uspehu in trajnosti evropskega integracijskega procesa. Treba je upoštevati potrebe posameznih držav in zahteve evropskega prostora izobraževanja v skladu z delovnim programom EU „Izobraževanje in usposabljanje 2020“ ter jih spremljati. Dejavnosti bi morale nadgrajevati že obstoječe dvostranske projekte sodelovanja in večstransko pobudo.

¹¹⁷ Srednjeevropsko sodelovanje na področju izobraževanja: www.bmukk.gv.at/europa/bibildung/cece.xml.

¹¹⁸ Pobuda za prenovo izobraževanja v jugovzhodni Evropi: www.erisee.org.

¹¹⁹ ET 2020 http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc36_en.htm

¹²⁰ <http://www.aces.or.at/start.asp?ID=120245&b=829>

¹²¹ <http://www.pasch-net.de/deindex.htm>

statističnih podatkov o trgu dela v Podonavju, vključno s podatki o posebnih zahtevah trga dela, pretoku delovne sile, gonilih in ovirah nadnacionalne delovne mobilnosti, razlikah med delovnimi pogoji, razpoložljivem dohodku in sistemih socialne varnosti. Posebna dodana vrednost je v vključitvi držav nečlanic EU v to sodelovanje. Za razvoj sodelovanja na makroregionalni ravni bi bilo treba uporabiti obstoječe dvostranske projekte sodelovanja.

- **Ukrep – „Podpiranje ustvarjalnosti in podjetništva“.** Usmerjanje v podjetništvo in ustvarjalnost je pomemben predpogoj za podjetja, zlasti za mala in srednje velika podjetja, in zato tudi za konkurenčnost Evrope. To bi lahko dosegli z uvedbo inovativnih učnih metod za podpiranje ustvarjalnosti in podjetništva na vseh stopnjah izobrazbe, s spodbujanjem medkulturnega dialoga ali učenja jezikov, s čimer bi izkoristili jezikovno in kulturno raznolikost Podonavja. Posebno pozornost je treba nameniti podeželskim območjem in razvoju drugih priložnosti za zaposlovanje ter gospodarski raznolikosti za ljudi, ki delajo v tradicionalnih sektorjih, v katerih prestrukturiranje še poteka, kot npr. v kmetijstvu.
- **Ukrep – „Podpiranje mobilnosti delavcev, raziskovalcev in študentov z izvajanjem Evropskega okvira kvalifikacij“.** Države Podonavja se bodo usklajevale pri razvoju nacionalnih okvirov kvalifikacij. Posebna dodana vrednost je v pomoči državam nečlanicam EU, da oblikujejo svoje nacionalne okvire kvalifikacij.¹²²
 - ⇒ *Primer projekta – „Krepitev zmogljivosti ključnih zainteresiranih strani na področju izobraževanja, znanosti in raziskav“.* Projekt Program mobilnosti za krepitev zmogljivosti regionalnega sodelovanja na področju izobraževanja, znanosti in raziskav¹²³ je namenjen spodbujanju zadevnih zmogljivosti prek vzajemnega učenja in izmenjave strokovnega znanja ter znanja in izkušenj znotraj ministrstev, odgovornih za izobraževanje, znanost in raziskave pri upravljanju regionalnih in mednarodnih dejavnosti in programov v zadevnih sektorjih. Kot ukrep, ki krepi vlogo zainteresiranih strani, projekt prispeva h krepitvi trajnostnih regionalnih partnerstev, obsega pa kratkoročne zadolžitve v ključnih ustanovah in omrežjih na področju sodelovanja za krepitev človeškega kapitala. (*Vodi: predlagatelj avstrijsko zvezno ministrstvo za izobraževanje, umetnost in kulturo*)
- **Ukrep – „Skupna analiza vrzeli v izvajanju na področju politik vseživljenjskega učenja in izmenjava najboljših praks glede izvajanja“.** Celostne strategije vseživljenjskega učenja in njihovo izvajanje so opredeljene kot prednostne naloge za razvoj družb znanja. Njihova učinkovitost in povečanje vpliva na posamezne učence ostaja temeljni izziv. Institucionalna krepitev zmogljivosti organov vseživljenjskega učenja je predpogoj za izvajanje teh politik.
- **Ukrep – „Izboljšanje usklajevanja politik med sektorji za soočanje z demografskimi in migracijskimi izzivi“.** Potrebna so večja prizadevanja za razvoj znanja o ohranjanju stanja, gonilih in učinkih migracijskih tokov in demografskih sprememb, da bi razvili podlago za okrepljeno sodelovanje različnih politik na vseh ravneh upravljanja. Usklajevanje politike med sektorji, in sicer med zadevnimi upravnimi oddelki, izobraževalnimi organi, socialnimi storitvami, storitvami zdravstvenega varstva, organov kulturne politike, stanovanjskim sektorjem in organi prostorskega načrtovanja ter službami za azil in priseljevanje na lokalni, regionalni in nacionalni ravni, pa tudi dialog s civilno družbo, sta bistvenega pomena za zagotavljanje ustrezne ravni podpore. Treba bi bilo upoštevati prostorske posledice družbenih, gospodarskih in kulturnih sprememb, ki nastanejo zaradi migracij, in morebitne odzive v okviru razvoja mest in podeželja. Koristno bi bilo zlasti sodelovanje z obstoječimi

¹²² Potrebno bi bilo sodelovanje z Evropsko fundacijo za usposabljanje.

¹²³ http://www.taskforcehumancapital.info/fileadmin/documents/TF_Mobility_Programme_2010.pdf

organizacijami, kot je Mednarodna organizacija za migracije (IOM), z njihovimi obstoječimi analizami in poročili.

➤ **Ukrep – „Boj proti revščini in socialni izključenosti marginaliziranih skupnosti v Podonavju, zlasti romskih skupnosti“.** Da bi v celoti izkoristili prebivalstvo Podonavja, je treba posebno pozornost nameniti krepitvi vloge določenih skupin, ogroženih zaradi revščine, in jim zagotoviti dostop in priložnosti. Otroci, starejši ljudje, duševno prizadete in invalidne osebe, priseljenci, brezdomci in predstavniki marginaliziranih etničnih skupin so najbolj ranljivi. Romske skupnosti, ki pogosto živijo v groznih razmerah in nimajo prostora v Evropi 21. stoletja, potrebujejo posebno pozornost. Ukrepi za zmanjšanje števila ljudi, ki jim grozi revščina, morajo drug drugega dopolnjevati in uvesti celosten pristop¹²⁴.

⇒ *Primer projekta – „Izboljšanje življenjskih pogojev romskih skupnosti“.* V Podonavju Romi pogosto živijo v okoljih brez pitne vode, brez kanalizacije, brez dostopa do energije in brez dostopa do telekomunikacijskih storitev. Ob teh standardih tretjega sveta se soočajo z naravnimi nevarnostmi, kot so poplave, nestabilnost tal ali bližina nevarnih odpadkov. Projekti se morajo osredotočiti na osnovne potrebe glede infrastrukture in na ustvarjanje trajnostnih možnosti za preživetje na podeželju, zlasti za romske prebivalce, z združevanjem boja proti revščini in trajnostnega upravljanja z viri. Treba je precej bolje izkoristiti možnosti financiranja, zlasti npr. strukturne sklade.

⇒ *Primer projekta – „Vzpostavitev dialoga med Romi in neromskimi prebivalci“* je dolgoročna zaveza k izboljšanju položaja Romov v evropski družbi z dajanjem priložnosti Romom zunaj njihovih skupnosti pri socialnih, okoljskih in kulturnih projektih. Cilj mora biti širjenje znanja in spretnosti ter podpiranje njihovih podjetniških spretnosti. Obsega tudi sodelovanje neromskih prebivalcev pri projektih lokalnih skupnosti, ki vključujejo Rome, sledi pa mu sodelovanje pri npr. javnem izobraževanju. Pobude bi lahko nadgrajevale obstoječe mehanizme – platformo EU za Rome in Desetletje vključevanja Romov, izvedene pa bi lahko bile z obstoječimi shemami za nepovratno pomoč in v sodelovanju z nevladnimi organizacijami.

➤ **Ukrep – „Izvajanje ukrepov, sprejetih v okviru Desetletja vključevanja Romov in določanje nadaljnjih ukrepov, ki jih je treba izvesti“.** Usklajevanje prizadevanj med obstoječimi pobudami in akterji, kot so Desetletje vključevanja Romov (2005–2015), Platforma EU za vključevanje Romov¹²⁵, mreža EU za Rome in nevladne organizacije, ki so dejavne na tem področju, je nujno za izboljšanje položaja Romov. Treba bi bilo spodbujati sodelovanje držav nečlanic EU v Platformi EU za vključevanje Romov. Dejavnosti platforme bi morale izboljšati usklajevanje izvajanja in uporabe sredstev na ravni EU, pa tudi med državami kandidatkami in potencialnimi kandidatkami v Podonavju, kar se bo odražalo v večjem učinku in učinkovitejši uporabi sredstev, ki so na voljo. Zlasti je treba izkoristiti najboljše prakse od drugod in za reševanje kroničnega in dramatičnega socialnega in kulturnega vprašanja uporabiti odgovorne pristope iz drugih delov Evrope in sveta. Ponos in dostojanstvo Romov se morata okrepiti.

¹²⁴ Takšni ukrepi bi se lahko osredotočili zlasti na izkoreninjenje revščine otrok, izboljšanje pravičnosti v izobraževalnih programih (od zgodnjega otroštva do podiplomskega usposabljanja), zmanjšanje števila tistih, ki zgodaj opustijo šolanje, zagotavljanje dostopa do zdravstvenega varstva, spodbujanje aktivnega vključevanja na trg dela, prizadevanja za zagotavljanje dostojnih stanovanj za vsakogar, obravnavanje zadolženosti ali zagotavljanje programov usposabljanja za lokalne uradnike glede upravljanja večetničnih skupnosti.

¹²⁵ Platforma za vključevanje Romov je bila potrjena in je začela z delovanjem med češkim predsedovanjem oktobra 2008. Njen glavni cilj je pozvati vlade in glavne zainteresirane strani, da se sestanejo dvakrat letno in razpravljajo o vključevanju Romov, in sicer v zvezi s področji, kot so izobraževanje, zdravje in stanovanja.

D) KREPITEV PODONAVJA

KREPITEV PODONAVJA

Steber o „krepitvi Podonavja“ obravnava dve prednosti področji: „vzpostavljanje institucij in sodelovanje“ ter „varnostna vprašanja“.

Ukrepi in projekti so namenjeni krepitvi delovanja demokratičnih institucij, javnih uprav in organizacij na osrednji, regionalni in lokalni ravni, poseben poudarek pa je namenjen sodelovanju v regiji. Poseben poudarek je treba nameniti tudi zagotavljanju, da Podonavje postane bolj varno za življenje. Boljše politične, civilne ter upravne strukture in boljša varnost so temeljni pogoji za pametno, trajnostno in vključujočo rast.

Bolj je treba spodbujati tudi aktivno in bolje organizirano civilno družbo. Boljše sodelovanje civilne družbe lahko izboljša javne službe in okrepi zaupanje javnosti vanje. Z rednim dialogom spodbuja tudi skupno dogovarjanje o rešitvah težav. Vključevanje civilne družbe v izvajanje strategije in združenje civilnih zainteresiranih strani je bistveno za uspeh strategije.

V zvezi s tem teritorialna kohezija poudarja dodano vrednost partnerstva z močno lokalno razsežnostjo. To zagotavlja, da so politike oblikovane in izvedene z lokalnim znanjem, kar bi morale pomagati pri njihovi uspešnosti.

Na primer, to vključuje razmisleke o izboljšanju lastništva in sodelovanju pri izvajanju strategije s strani parlamentov ter na regionalni in lokalni ravni s poudarkom na sodelovanju.

Mobilnost in boljša vključenost regije s seboj prinašata tudi nevarnosti, da se pojavijo slabosti glede pomanjkanja varnosti. Da bi lahko obravnavali tveganja večje mobilnosti, ki jo spremlja povečana čezmejna trgovina in vedno večja gospodarska vključenost, morata biti varnost in sodelovanje pri varnostnih ukrepih v ospredju.

Steber zato obravnava tudi boj proti korupciji ter organiziranemu kriminalu in hudim kaznivim dejanjem, praktično sodelovanje na področju političnih azilov in preprečevanje nezakonitih prehodov meje v Podonavju. Konkretni ukrepi obsegajo premik od samih informacij in strateških dogovorov z državami do operativnih sporazumov z namenom doseganja jasnih rezultatov.

Steber prispeva k strategiji Evropa 2020. Samo varna in dobro upravljana regija lahko resnično postane uspešna in privlačna za življenje. Da bi dosegli cilje strategije, je potrebno usklajevanje prizadevanj vladnih in nevladnih organizacij na vseh ravneh.

Primeri financiranja v regiji

Izdatki, predvideni za strukturne sklade¹²⁶ za obdobje 2007–2013¹²⁷

Tehnična pomoč 3,4 mrd EUR

Priprava, izvajanje	2,5 mrd EUR
Študije in sporazumevanje	0,9 mrd EUR

Drugi viri financiranja

K temu stebru prispevajo drugi programi EU, zlasti: instrument za predpristopno pomoč (IPA), nacionalni programi, programi čezmejnega sodelovanja in nacionalni programi z več upravičenci, več programov evropskega instrumenta sosedstva in partnerstva (ENPI) (kot so regionalni programi ali programi čezmejnega sodelovanja). Pomembne projekte financirajo tudi nacionalne, regionalne in lokalne politike. Poleg tega so številnim projektom znatna sredstva že zagotovljena s posojili in/ali sofinanciranjem s strani različnih mednarodnih in dvostranskih finančnih institucij, kot so Evropska investicijska banka (EIB), Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD), Svetovna banka, Razvojna banka Sveta Evrope (CEB) ter drugi posojilodajalci.

Pred kratkim je bilo za države zahodnega Balkana vloženega veliko truda za boljše usklajevanje in spajanje instrumentov za nepovratno pomoč in posojila prek naložbenega okvira za zahodni Balkan¹²⁸. Sklad za spodbujanje naložb v sosedstvo, tj. instrument, podoben naložbenemu okviru za zahodni Balkan, deluje za Republiko Moldavijo in Ukrajino.

¹²⁶ Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR), vključno s čezmejnimi sodelovanjem, Kohezijskim skladom in Evropskim socialnim skladom za države članice. Instrument za predpristopno pomoč (IPA) in evropski instrument sosedstva in partnerstva (ENPI) nista vključena.

¹²⁷ Uporaba strukturnih skladov je odvisna od posebnih operativnih programov, razvitih in dogovorjenih na začetku programskega obdobja 2007–2013 v tesnem sodelovanju med Evropsko komisijo in zadevnimi državami članicami/regijami. Ti bi morali nuditi možnosti za financiranje posebnih ukrepov/projektov, odvisno od prednostnih nalog in mer/ukrepov, opredeljenih v zadevnih operativnih programih.

¹²⁸ Naložbeni okvir za zahodni Balkan je instrument za spajanje nepovratne pomoči in posojil za države kandidatke in potencialne kandidatke.

10) POSPEŠEVANJE INSTITUCIONALNE ZMOGLJIVOSTI IN SODELOVANJA

Predstavitev vprašanja

Za države v Podonavju so značilna različna ozadja glede vladavine prava, preglednosti, demokracije, tržne ekonomije in splošne politične stabilnosti. Vlade kažejo različne stopnje decentralizacije. Imajo različne strukture financiranja, politične mandate, politične pristojnosti, ozemeljsko veljavnost in različne stopnje glede na njihov odnos z EU.

Obstajajo tudi razlike glede politične pogajalske moči in institucionalne zmogljivosti med državami, med različnimi ravnmi javne uprave in ustanov in civilne družbe, kot tudi med mestnimi in podeželskimi območji. Na institucionalne zmogljivosti vplivajo razlike v gospodarski uspešnosti.

Treba je poudariti pomen mest Podonavja. Ob sami reki Donavi je več glavnih mest kot ob kateri koli drugi reki. Vendar pa za območje niso pomembne samo prestolnice, ampak tudi veliko število drugih velikih in srednje velikih mest, manjših mest in regij, ki sestavljajo relativno policentrično strukturo. Uravnovešena mestna in regionalna struktura nudi veliko možnosti za trajnostni razvoj, če so okrepljeni regionalni in lokalni organi ustrezno uporabljeni.

Popolna izraba teh možnosti zahteva prizadevanja za izboljšanje nadnacionalnih, nacionalnih, regionalnih in lokalnih upravnih sistemov. Osredotočeni bi morali biti na upravno zmogljivost in optimizacijo upravnih praks. V okviru strategije EU za Podonavje bi morali pomagati pri krepitvi sodelovanja.

Skupne izzive v Podonavju se lahko najboljše obravnava s strukturami sodelovanja na več ravneh. Resnično učinkovito upravljanje na več ravneh bo spodbudilo izmenjavo izkušenj in znanja, kar bo vodilo do pravih rezultatov. To je ključni praktični vidik cilja teritorialne kohezije, ki je zdaj vključen v Lizbonsko pogodbo. Sodelovanje optimizira upravljanje z boljšo uporabo potenciala mest in regij ter prispeva k bolj uravnoteženemu razvoju v regiji.

Obstoječe pobude in oblike sodelovanja so dragocene in bi morale biti izhodiščna točka za ukrepe pred oblikovanjem novih mehanizmov¹²⁹. Poleg tega bi lahko Evropski socialni sklad uporabili bolj razširjeno ter podprli ukrepe in projekte.

Posebnosti Podonavja

Regija ima dediščino globokih političnih preoblikovanj, vključno s postkomunističnim obdobjem, nacionalnim separatizmom in nastankom novih držav.

Zaradi tega je premoščanje političnih prepadov izredno pomembno, tako kot izboljšanje institucionalne zmogljivosti in mehanizmov upravljanja na nadnacionalni ravni. Dobri odnosi s sosednjimi državami so bistvenega pomena. Čeprav je članstvo ali perspektivno članstvo v EU izboljšalo položaj, je za uvedbo novih sistemov potreben čas. Zahtevajo drugačno razmišljanje,

¹²⁹ Npr. obstoječe strukture upravljanja v okviru sodelovanja Višegrajske skupine od leta 1991.

krepitev zaupanja med zainteresiranimi stranmi ter izboljšanje znanj in spretnosti¹³⁰. Te številne vidike se lahko najboljše uresniči s prenosom znanja in izmenjavo izkušenj.

To velja še zlasti takrat, ko izzivi zahtevajo čezmejno sodelovanje. Kot je pokazala nedavna kriza, to velja tudi za finančno upravljanje, katerega je treba okrepiti v vseh državah regije v okviru prizadevanj EU.

Poleg tega civilna družba v nekaterih državah ostaja šibka. Sodelovanje z organi in celo sporazumevanje ostajata omejena. Zmožnost civilne družbe, da vpliva na procese sprejemanja odločitev, oblikovanja politike in izvajanje za celotno regijo, je treba nadalje razvijati.

Ena izmed oblik teh slabosti je ta, da se zmožnost črpanja razvojnih sredstev na uspešen in učinkovit način v regiji razlikuje. V praktičnem smislu je treba to okrepiti in boljše uskladiti prek prenosa znanja in izkušenj ter drugih ukrepov, npr. z zagotavljanjem pomoči za krepitev znanja in spretnosti na področju načrtovanja in izvajanja projektov s čezmejnimi učinki.

Ukrepi

➤ ***Ukrep – „Reševanje težav v Podonavju, povezanih z institucionalno zmogljivostjo in javnimi službami“*** – ta ukrep je namenjen izboljšanju kakovosti javnih služb in optimizaciji mehanizmov upravljanja za mednarodno sodelovanje na vseh ravneh uprave. Pri doseganju tega cilja imajo ključno vlogo nacionalna ali mednarodna partnerstva različnih nacionalnih, regionalnih ali lokalnih organov. Okrepiti bi bilo treba tudi vlogo organizacij civilne družbe, ki krepi institucionalno zmogljivost. Osredotočiti bi se bilo treba na zmanjšanje pretirane birokracije, izboljšanje kakovosti zakonodaje in administrativne postopke. E-upravne prakse in izmenjavo izkušenj iz velikih infrastrukturnih projektov vzajemnega interesa bi prav tako bilo treba obravnavati. Okrepiti je treba ukrepe proti korupciji. Dejavnosti bi lahko bile v obliki usposabljanj in krepitev zmogljivosti na področju dobrih praks ter znanja in izkušenj ter bi obsegale učinkovito sprejemanje odločitev, zahteve glede preglednosti, pretok informacij, metode svetovanja in proaktivno načrtovanje politik. Finančni inženiring, finančne sheme, oblikovanje in izvajanje prenove javnih financ, priprava projektov, ocene učinka ter dogovori glede izvajanja prav tako potrebujejo skupno pozornost. Dejavnosti povezovanja v mreže bi morale prispevati k izboljšanju znanja in spretnosti, sposobnosti in motivaciji osebja v javnem sektorju. Treba bi bilo spodbujati inovativen in trajnosten razvoj mest in podeželja ter trajnostno kmetijstvo s pomočjo skupnega učenja in dobre prakse, vključno z npr. zelenimi mestnimi tehnologijami. Socialna vključenost je lahko obravnavana preko novih in boljših pristopov, ki so bolj razširjeni. Glede tega je izredno pomembna povezanost z medregionalnimi organizacijami, kot je Delovna skupina držav Podonavja, Skupščina evropskih regij, Mednarodno združenje za raziskave na Donavi in Inštitut evropskih regij.

⇒ *Primer projekta – „Povečanje znanja o upravljanju javnih financ“* – potrebna sta usposabljanje in izmenjava izkušenj za izmenjavo znanja o oblikovanju in izvajanju prenove javnih financ. Zagotovljene bodo smernice za tekoče in prihodnje naloge na področju prenove upravljanja javnih financ, racionalizacije centralnega bančništva ter sprejemanja mednarodnih standardov z vključitvijo zadevnih ustanov za usposabljanje in raziskave (npr. Center za razvoj financ, Ljubljana, Slovenija).

⇒ *Primer projekta – „Nadgradnja izkušenj Sveta ministrov za kulturo Jugovzhodne Evrope“* – priznanje, da so enake kulturne vrednote, izmenjava izkušenj in dediščina edinstven instrument za ohranjanje miru, blaginjo in skladnosti v regiji. Albanija, Bosna in

¹³⁰ Evropski projekt novoustanovljene Regionalne šole za javno upravo za zahodni Balkan v Danilovgradu v Črni gori prispeva k temu cilju. (<http://www.respaweb.eu>)

Hercegovina, Bolgarija, Hrvaška, Črna gora, Romunija, Srbija, Jugoslovanska republika Makedonija in Turčija sodelujejo tudi v okviru Sveta ministrov za kulturo Jugovzhodne Evrope (Avstrija ima status opazovalke)¹³¹. To sodelovanje bi lahko okrepili zlasti glede njegovega skupnega akcijskega načrta, sprejetega aprila 2009.

- ⇒ Primer projekta – „**Izvajanje Acta Danubiana – predlog za mednarodno usklajevanje znanstvenih študij o Donavi**“ – obstaja potreba po usklajenih temeljnih študijah. Potrebno je tudi skupno prizadevanje za združitev različnih študij, preiskav, oblikovanih in dokončanih naložb držav ob Donavi, usklajevanje podatkov in spremljanje.
- ⇒ Primer projekta – „**Uporaba evropskih združenj za teritorialno sodelovanje (EGTC) v Podonavju**“ – EGTC lahko podpirajo izvajanje strategije za Podonavje. Lahko dopolnijo obstoječe pobude za medvladno sodelovanje, se z njimi povežejo in spodbujajo sodelovanje lokalnih akterjev.
- **Ukrep – „Izboljšanje zaupanja državljanov in zainteresiranih strani v politične organe“** – ta ukrep bi moral v zvezi s tem sprožiti razpravo o vlogi civilne družbe. Potreben je odprt dialog z različnimi organi in ustanovami ter boljše priznavanje strokovnega znanja in mnenj v javnem sektorju. Da bi spodbudili ukrepe za krepitev zaupanja (vključno s postkonfliktnim upravljanjem) v regiji, je treba okrepiti večšine sporazumevanja civilne družbe. Obstaja potreba po krepitvi kulture povezovanja v mreže (npr. regionalne, kulturne ali mestne mreže, povezave z zasebnim sektorjem ter verske in kulturne skupnosti)¹³².
- **Ukrep – „Ustanovitev Foruma civilne družbe za Donavo“** – spodbujanje zamisli civilnega foruma za Donavo kot stebra sodelovanja civilne družbe v strategiji. Takšni projekti lahko nudijo izkušnje na področju dialoga med civilno družbo in državo ter čezmejnega in nadnacionalnega povezovanja v mreže. Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) in njemu enakovredni organi v partnerskih državah bi morali imeti ključno vlogo zlasti glede vprašanj na področju poslovanja, zaposlovanja, dela in socialnih vprašanj.
- **Ukrep – „Zagotavljanje ustreznega pretoka informacij in izmenjave informacij na vseh ravneh“** – treba je obravnavati izboljšanje zmogljivosti uprave glede izmenjave informacij ter znanja in izkušenj (vključno z novimi mehanizmi za izmenjavo znanstvenega znanja in izkušenj ter znanja). Krepitev interdisciplinarnih in medinstitucionalnih delovnih in svetovalnih mehanizmov tudi na mednarodni ravni bo pomagalo pri obravnavanju horizontalnih vprašanj in upoštevanju povezav med sektorji. Primeri lahko obsegajo tudi omrežja mest, regij, mestnih in podeželskih območij. Svet mest in regij Podonavja¹³³ je lahko strateški partner, ki aktivno sodeluje pri razvoju skupnih projektov. Takšna omrežja lahko spodbujajo sodelovanje pri ponovni oživitvi mest, podpirajo sodobne mestne tehnologije in stanovanjske projekte ter organizirajo prenos znanja itd. V zvezi s tem so lahko koristna zlasti evropska združenja za teritorialno sodelovanje (EGTC). Potrebno je tudi sodelovanje med inštituti za načrtovanje in ustanovami, ki se ukvarjajo z nalogami, povezanimi z organi, in sicer s pomočjo razvoja in

¹³¹ www.culturesee.org

¹³² „Povezovanje izobraževanja za evropsko državljanstvo z namenom doseganja odličnosti v regiji CENTROPE (EdTWIN)“ – se izvaja pod vodstvom Dunaja (dunajski Odbor za izobraževanje). Projekt je namenjen (1) ozaveščanju na področju kulture in jezika sosedov, (2) sprejetju pozitivnega odnosa in (3) določanju zadevnih ukrepov z namenom izboljšanja potrebnih standardov usposobljenosti za odpiranje vrat in utiranje poti projektu CENTROPE, regiji odličnosti v Srednji Evropi.

¹³³ Končna izjava IV. Evropske konference mest in regij Podonavja v Budimpešti z dne 11. junija 2009.

izvajanja čezmejnega sodelovanja pri načrtovanju naselbin in prostorskega načrtovanja ter postopkih za izdajo dovoljenj¹³⁴.

- ⇒ *Primer projekta – „Nadgradnja Okoljskega foruma za Donavo“ – eno izmed največjih okoljskih omrežij v Evropi. Te in podobne organizacije bi se lahko podprlo z namenom doseganja njihovega potenciala glede učinkovitega sodelovanja na področju upravljanja okolja, javnega izobraževanja in drugih pomembnih funkcij civilne družbe v regiji.*
- ⇒ *Primer projekta – „Oblikovanje karte sodelovanja“ – v Podonavju. Takšna karta bi lahko pomagala pri merjenju in beleženju obstoječih, načrtovanih ali samo predlaganih projektov sodelovanja naselbin in regij ob Donavi.*
- ⇒ *Primer projekta – „Oblikovanje skupnih smernic za izboljšanje prostorskega načrtovanja“ – to bi bilo koristno za svetovanje lokalnim organom o najboljših praksah za človeške naselbine v Podonavju in o načinu za prednostno razvrščanje infrastrukture in drugih naložb. Celostno prostorsko načrtovanje bi moralo zagotoviti, da razvoj uravnoveša infrastrukturne in gospodarske vidike na eni ter okoljske in socialne vidike na drugi strani.*
- ⇒ *Primer projekta – „Prenašanje znanja in spodbujanje mestnih tehnologij in strategij“ – aglomeracije Podonavja morajo izmenjavati in prenašati svoje znanje in izkušnje ter razvijati in uvajati sodobne tehnologije in strategije. Obstaja potreba po inovativnih in trajnostnih rešitvah, na primer v stanovanjskem sektorju, na področju mobilnosti, obvladovanja gospodarskih strukturnih sprememb in nadgradnje javnih storitev. Okolju prijazne tehnologije in strategije za mesta in občine bi morale biti bolj razširjene.*
- **Ukrep – „Spodbujanje upravnega sodelovanja skupnosti, ki živijo v obmejnih regijah“** – odstranitev in premostitev upravnih in pravnih ovir za sodelovanje in prilagoditev lokalnih sposobnosti lokalnim potrebam bi okrepilo sodelovanje med ustanovami in lokalnimi občinami na lokalni, regionalni in mednarodni ravni. Treba bi bilo spodbujati neposredno čezmejno regionalno in lokalno sodelovanje. Ena od značilnosti Podonavja je, da na obmejnih območjih živijo različne manjšine. To kaže tudi na potrebo po lažjem prečkanju mej in boljšem sodelovanju. Pravzaprav so manjšine večkrat podale predloge, namenjene izboljšanju čezmejnih odnosov. Državljeni, podjetniki in občine obmejnih območij potrebujejo boljše informacije in storitve. Države, ki sodelujejo pri strategiji za Podonavje, bi se lahko dogovorile o pregledu notranjih pravnih standardov in drugih upravnih predpisov, ki ovirajo razvoj gospodarskih in socialnih čezmejnih povezav. Razprava o morebitnih večstranskih mehanizmih za spravo in njihov pregled bi prav tako lahko prispevala k izboljšanju političnega sodelovanja in dobrim sosedskim odnosom. Nekatera težka vprašanja potrebujejo rešitve za skupno blaginjo, ki so sprejemljive za vse.
- **Ukrep – „Gradnja velemestnih območij v Podonavju“** – uvesti je treba platformo obstoječih in nastajajočih velemestnih območij, da bi lahko vzpostavili okvir za učenje in razvoj skupnih zamisli na vseh področjih, pomembnih za razvoj velemest. Mestna omrežja bi morala spodbujati sodelovanje in izmenjavo informacij in izkušenj med npr. upravnimi strokovnjaki, občinskimi in regionalnimi parlamenti. Veliko se lahko naredi v smeri izmenjave znanja na področju strategij razvoja velemest. To bo vodilo v hitrejšo razširjanje dobre prakse in odkrivanje obetajočih področij konkretnega sodelovanja na ravni javnih organov in za podjetja.

¹³⁴ Postopek sodelovanja na tem območju se izvaja v državah Višegrajske skupine (Češka, Madžarska, Poljska, Slovaška) z Romunijo in Bolgarijo, rezultat pa so ukrepi na področju prostorskega razvoja. Ministrski sklepi srečanja ministrov, odgovornih za regionalni razvoj štirih držav Višegrajske skupine, Bolgarije in Romunije, ki je 29. marca 2010 potekalo v Budimpešti (Madžarska).

- **Ukrep – „Ocena ozkih grl, povezanih z nizko stopnjo črpanja sredstev EU in zagotavljanje boljše usklajenosti financiranja“** – treba bi bilo izboljšati uporabo različnih možnosti za financiranje v regiji. Potrebna je pomoč morebitnim upravičencem pri njihovi pripravi in za boljšo obravnavo ciljnih skupin. Pobuda JASPERS¹³⁵ je oblika pomoči državam članicam srednje in vzhodne Evrope pri njihovi pripravi velikih projektov, ki bodo ob učinkoviti uporabi pripomogli k pospešenemu črpanju razpoložljivih sredstev. Izboljšati bi bilo treba tudi povezavo med „notranjimi“ finančnimi instrumenti EU (programi strukturnega sklada vključno s programi evropskega teritorialnega sodelovanja itd.) in „zunanji“ finančnimi instrumenti EU (instrument evropske sosedске politike (ENPI), instrument za predpristopno pomoč (IPA)).
- **Ukrep – „Podpora razvoja lokalnih finančnih proizvodov za razvoj poslovanja in skupnosti“** – za spodbujanje podjetništva in razvoja MSP, krepitev vloge lokalnih zainteresiranih strani in spodbujanje skupnosti ob hkratnem spodbujanju podjetij, usmerjenih v prihodnost. Podeželska ali zaostajajoča območja potrebujejo posebno pozornost. Dejavnosti vključujejo tehnično pomoč, npr. usposabljanje na področju iskanja priložnosti za „zelena podjetja“, razvoj in načrtovanje podjetij, sheme mikrokreditov in kreditov z ugodnimi pogoji, npr. v sodelovanju z ustanovami za komercialne kredite ali prek majhnih nebirokratskih nepovratnih sredstev. Takšen razvoj proizvodov ne pomeni ustvarjanja novih virov financiranja. Priporoča se učinkovita in usklajena raba obstoječih finančnih mehanizmov.
- **Ukrep – „Preučevanje izvedljivosti naložbenega okvira za Donavo“** – uporaba ali širitev izkušnje „naložbenega okvira za zahodni Balkan (WBIF)“ brez oblikovanja vzporednih struktur bi lahko združila ustanove, ki financirajo projekte, predložene s strani koordinatorjev prednostnih področij, predstavnike evropskega instrumenta sosedstva in partnerstva (ENPI), nacionalne vire financiranja in mednarodne finančne ustanove. Projekte bi predstavil koordinator vsakega prednostnega področja. Projekti bi se preučili večkrat na leto, na primer med srečanji z vsemi zadevnimi stranmi. Namen je predlagati možnost financiranja prijaviteljem projektov (nepovratna pomoč, posojilo ali mešanica obojega).

¹³⁵ Uradi JASPERS so na Dunaju in v Bukarešti.

11) SKUPNO DELO ZA ZAGOTAVLJANJE VARNOSTI TER PREPREČEVANJE ORGANIZIRANEGA KRIMINALA IN HUDIH KAZNIVIH DEJANJ

Predstavitev vprašanja

Predpogoji za nadaljnji razvoj držav Podonavja v miru, svobodi, varnosti, pravičnosti in gospodarski blaginji so nadaljnja krepitev vladavine prava, boja proti korupciji, organiziranemu kriminalu in hudim kaznivim dejanjem, sodelovanje na področju azila in preprečevanje nezakonitih prehodov meje v Podonavju.

Močnejše gospodarsko vključevanje in rastoča čezmejna trgovina prinašata nevarnost povečanja organiziranega kriminala in hudih kaznivih dejanj v Podonavju (tihotapljenje, trgovina z ljudmi, črni trg). Razen družbene škode, ki jo povzroča, lahko organizirani kriminal ovira tudi poslovni razvoj in nadaljnjo gospodarsko rast. Zaradi nedavne zgodovine in različnih faz vključevanja Podonavja v EU je to vprašanje posebna težava. Zaradi razlik med nacionalnimi zakonodajnimi okviri je lahko kazenski pregon dolgotrajen in zapleten ter spodbuja organiziran kriminal in huda kazniva dejanja. Zato bi bilo treba okrepiti okvire mednarodnega sodelovanja in obstoječe pobude.

V večini držav Podonavja so morale biti javne uprave temeljito preoblikovane po spremembi režima leta 1989 in po razpadu Jugoslavije. Čeprav je članstvo v EU (ali perspektivno članstvo) izboljšalo položaj, je za uvedbo novih oblik sodelovanja potreben čas, saj zahtevajo drugačno razmišljanje, krepitev zaupanja med zainteresiranimi stranmi ter izboljšanje znanj in spretnosti. To je bistvenega pomena zlasti na področju varnosti in kriminala. Europol kot ena od agencij EU nudi nove možnosti za krepitev ukrepov na tem področju.

Posebnosti Podonavja

Številni izzivi na tem področju so značilni za (ali imajo učinek na) vso regijo. Čeprav se je sodelovanje v regiji izboljšalo, je še vedno treba obravnavati določena razhajanja in neskladja. To zahteva skupne ukrepe in izmenjavo izkušenj.

Za območje je značilna povečana mobilnost ljudi v EU in čez njene zunanje meje. Zato je potrebno boljše čezmejno sodelovanje za zagotavljanje visoke stopnje varnosti v vsej regiji, ne da bi pri tem ogrozili varstvo človekovih pravic. Skupni ukrepi za krepitev sodelovanja na različnih ravneh kazenskega pregona morajo imeti jasen učinek za državljane, ki živijo v Podonavju.

EU postopoma liberalizira svojo vizumsko politiko na zahodnem Balkanu in napreduje pri razpravah s svojimi bližnjimi sosedi o vprašanjih, povezanih z vizami. Moldavija je z EU o vizumih sama vzpostavila dialog. Tak pozitiven razvoj je v regiji sprejet z odobravanjem in kaže, da imajo EU in njeni bližnji sosedje vedno več skupnih interesov na področju upravljanja gibanja ljudi.

Ukrepi

- **Ukrep – „Podpora držav Podonavja pri upravnem sodelovanju in izboljšanju kvalifikacij organov kazenskega pregona, sodnih organov in drugih služb“.** Obstoječi programi, ki spodbujajo sodelovanje med državami Podonavja na tem področju, bi se morali nadaljevati in širiti, kadar koli je to mogoče. Skupni ukrepi na področju trgovine z ljudmi so temeljnega

pomena. Razvoj kriminalnih organizacij in gibanj njihovih dejavnosti je treba bolje nadzorovati. Naslednje oblike kriminalnih dejavnosti so skupna grožnja vodotoku in bližnji okolici Donave: tihotapljenje blaga; zloraba pretoka blaga s strani ladijskih posadk; gospodarski kriminal; tihotapljenje ljudi in trgovina z ljudmi. Te oblike je treba obravnavati skupaj. Uspeh na tem področju je ključnega pomena za razvoj regije in njen gospodarski potencial.

⇒ *Primer projekta – „Izboljšanje pretoka informacij med državami članicami in državami nečlanicami v Podonavju“.* Izmenjava znanj in izkušenj, najboljše prakse in informacij med državami ob zgornjem in spodnjem delu reke Donave je nujna. Kakovostno usposabljanje in razvoj konceptov za izboljšanje preglednosti uprav in podjetij sta elementa tega projekta. To bi lahko obsegalo tudi omrežje odličnosti obstoječih javnih ustanov za usposabljanje javnih uslužbencev v Podonavju.

⇒ *Primer projekta – „Vzpostavitev platforme Europol za strokovnjake (EPE) na področju korupcije v sodelovanju z mrežami kontaktnih točk EU za boj proti korupciji (EACN)¹³⁶ za izboljšanje pretoka informacij med državami članicami in državami nečlanicami v Podonavju“.* Pragmatičen pristop k boju proti korupciji. EPE bi strokovnjakom iz policijskih organov in protikorupcijskih organov na nacionalni in lokalni ravni zagotovila platformo za izmenjavo informacij in strokovnega znanja. Podpirala in spodbujala bi razvoj skupnih delovnih standardov in najboljših praks, pa tudi informacij o javnih naročilih, javnih razpisih itd. Kakovostno usposabljanje in razširitev konceptov za izboljšanje preglednosti uprav in podjetij sta pomembna elementa tega projekta. Treba bi bilo preučiti tudi sodelovanje zasebnih partnerjev.

⇒ *Primer projekta – „Spodbujanje boljšega sodelovanja med strokovnimi delavci in člani akademskega sveta na področju kazenskega prava, da bi podprli države Podonavja pri izboljšanju kvalifikacij organov kazenskega pregona, sodnih organov in drugih služb“.*

⇒ *Primer projekta – „Izvajanje programa Fiscalis“.¹³⁷ Program¹³⁸ podpira naslednje vrste dejavnosti na področju davčne politike: razvoj sistema za sporočanje in izmenjavo informacij, vključno s skupnimi komunikacijskimi omrežji/skupnim sistemskim vmesnikom (CCN/CSI), sistemom izmenjave podatkov o DDV (VIES), sistemi trošarin in sistemom za gibanje in nadzor trošarinskega blaga (EMCS). To vključuje izvajanje večkulturnega nadzora glede obdavčitve posameznikov v različnih sodelujočih državah in organizacijo seminarjev, delavnic, projektne skupin, študijske obiske in usposabljanje.*

➤ *Ukrep – „Izboljšanje zbiranja ciljev in izmenjava ključnih obveščevalnih podatkov; oblikovanje predstave o najpomembnejših grožnjah v zadevnih državah; oblikovanje ocene ogroženosti zaradi organiziranega kriminala in hude oblike kriminalitete (OCTA) za Podonavje“.* Potreba glede po meri narejene analize obstoječih groženj in bolj učinkoviti uporabi dogovorov Europol o sodelovanju s tretjimi državami je očitna. Poleg tega je treba izvesti oceno ogroženosti zaradi organiziranega kriminala in hude oblike kriminalitete (OCTA)

¹³⁶ Sklep Sveta 2008/852/PNZ z dne 24. oktobra 2008.

¹³⁷ Program je odprt za vse države članice, države kandidatke in potencialne države kandidatke ter določene države, ki sodelujejo pri evropskem instrumentu sosedstva, odvisno od stopnje usklajenosti njihovega sistema s pravnim redom Skupnosti. S programom upravlja Generalni direktorat za davke in carinsko unijo (GD TAXUD) skupaj z Odborom za program Fiscalis 2013.

¹³⁸ Memorandum o soglasju za sodelovanje pri programu Fiscalis 2007 je bil podpisan 28. avgusta 2006 in ratificiran 1. decembra 2006. Uporaba tega memoranduma je bila samodejno razširjena, tako da vključuje glavne ukrepe programa Fiscalis 2013.

za Podonavje. Treba bi bilo razviti zahteve na področju obveščevalnih podatkov v skladu z obstoječimi ocenami ogroženosti zaradi organiziranega kriminala, ki jih izvaja Europol. Za ocene ogroženosti zaradi organiziranega kriminala in hude oblike kriminalitete za EU in območje Donave bi bilo treba preučiti enoten proces glede zahtev na področju obveščevalnih podatkov. Europol bo opredelil glavne grožnje skupin organiziranega kriminala in hudih kaznivih dejanj ter ocenil stopnjo korupcije in preglednosti poslovanja v Podonavju. Ta ocena ogroženosti bo predlagala tudi usmerjene cilje in priporočila za obravnavo najpomembnejših oblik organiziranega kriminala in hudih kaznivih dejanj. Na podlagi teh priporočil bo razvita regionalna strategija PNZ, vključno z varnostnimi programi in akcijskimi načrti, ki bo vodila v konkretne operativne dejavnosti. Na podlagi zunanje strategije Europola¹³⁹ in Sklepa Sveta 2009/934/PNZ¹⁴⁰ je treba okrepiti izmenjavo obveščevalnih podatkov o kaznivih dejanjih med Europolom in tretjimi državami.

⇒ *Primer projekta – „Povečanje pretoka obveščevalnih podatkov o kaznivih dejanjih od držav Podonavja proti analitični delovni datoteki Europola“.* Države Podonavja bi bilo treba spodbujati h kar največjemu izkoriščanju zmogljivosti Europola in izmenjavi zadevnih obveščevalnih podatkov o hudih kaznivih dejanjih v okviru analitičnih delovnih datotek Europola v skladu z določbami sklepa Sveta o sprejetju izvedbenih pravil za analitične delovne datoteke Europola¹⁴¹. Rezultati analize bodo podlaga za oceno ogroženosti Podonavja zaradi organiziranega kriminala. Povečana uporaba analitičnih delovnih datotek Europola bo zagotovila, da se vse strateške pobude, sprejete v regiji, prenesejo v konkreten operativni rezultat za preiskovalce. Poleg tega bi lahko Europol organiziral srečanja za večjo ozaveščenost in usposabljanje, da bi povečal prispevek držav Podonavja k analitičnim delovnim datotekam Europola in oceni ogroženosti.

⇒ *Primer projekta – „Spodbujanje uporabe evropskega orodja za izmenjavo informacij prek varnih povezav (SIENA) v državah nečlanicah EU v Podonavju“.* Od novembra 2010 bodo imele vse države nečlanice Podonavja, s katerimi je Europol sklenil sporazum o strateškem sodelovanju¹⁴² možnost, da prek Europola/SIENE sporočajo informacije vsem državam članicam in si jih z njimi izmenjujejo. Spodbujanje splošne uporabe tega skupnega evropskega sistema sporočanja (ki je že v uporabi v državah članicah) s strani držav nečlanic EU v regiji bi precej povečalo interoperabilnost, sodelovanje in pretok informacij med agencijami kazenskega pregona v regiji.

➤ *Ukrepi – „Krepitev sodelovanja med Europolom in Pobudo za sodelovanje v jugovzhodni Evropi – Regionalnim centrom za boj proti čezmejnemu kriminalu (v nadaljnjem besedilu: SECI/SELEC)“* kot pomembnim akterjem na področju varnosti v regiji.

¹³⁹ Zunanja strategija Europola 2010–2014.

¹⁴⁰ Sklep Sveta 2009/934/PNZ z dne 30. novembra 2009 o sprejetju izvedbenih pravil, ki urejajo odnose Europola s partnerji, vključno z izmenjavo osebnih podatkov in tajnih informacij; UL L 325/6.

¹⁴¹ Sklep Sveta 2009/936/PNZ z dne 30. novembra 2009 o sprejetju izvedbenih pravil za analitične delovne datoteke Europola, UL L 325/14.

¹⁴² Hrvaška, Srbija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Moldavija, Ukrajina.

- **Ukrep – „Nadaljnji razvoj dobro delujočih sistemov za upravljanje meja¹⁴³“.** Obstaja potreba po: okrepitvi mejnega nadzora prevoza po celinskih plovnihih poteh in nadzora mej, povezanega s prečkanjem zunanjih mej na reki Donavi; spodbujanju izmenjave informacij med službami mejne straže Podonavja; opremitvi mejnih prehodov s čitalci biometričnih potnih listov, kamerami CCTV, spletnimi povezavami s podatkovnimi bazami Interpola; okrepitvi nadzora mej z opremo za nočno vidljivost in infrardečimi senzorji; nadaljevanju usposabljanja mejnih straž; izboljšanju pogojev (tarife, predpisi o izdaji dovoljenj, časovni razporedi in prometne poti) za čezmejni prevoz potnikov in blaga ter uvedbi enotnih sistemov za potrjevanje kakovosti in analizi predpisov na področju veterine in javnega zdravja, ki preprečujejo prosti pretok blaga in storitev.
 - ⇒ *Primer projekta – „Uvedba enotnih evidenc v okviru rečnih informacijskih storitev, ki bi vsebovali podatke o pravnih subjektih, plovilih in osebah, zanimivih z vidika varnosti,“ in evidenc o gibanju plovil, tovara in potnikov, da bi omogočili učinkovitejše preprečevanje in zmanjšanje kaznivih dejavnosti, predvsem tihotapljenje in trgovanje.*
- **Ukrep – „Zaostrovanje pregona internetnega kriminala (kibernetske kriminalitete)“**, ki je globalna, tehnična, čezmejna in anonimna grožnja informacijskim sistemom in nacionalne agencije kazenskega pregona sooča z novimi izzivi. Glavni problemi so področje kršitve lastnine in otroška pornografija.
- **Ukrep – „Preučevanje možnosti za podaljšanje tekočega pilotnega projekta o izmenjavah naprednih carinskih podatkov v regiji“.** Carinske uprave držav nečlanic EU na zahodnem Balkanu se s pomočjo EU že ukvarjajo z razvojem dveh aplikacij IT, ki se uporabljajo za elektronsko izmenjavo podatkov pred prihodom blaga. Tudi Moldavija in Ukrajina sodelujeta pri projektu samodejne izmenjave podatkov pred prihodom blaga (s pomočjo EUBAM).
 - ⇒ *Primer projekta – „Uvedba projekta e-pravosodja S.A.F.E., varen dostop do zunanje e-pravosodja/e-uprave“.* Projekt S.A.F.E. opredeljuje tehnični okvir za interoperabilno in varno uporabo digitalnih identitet preko upravnih meja („varne domene“; „Trust-Domains“). Namen te pobude je nadgradnja elektronske komunikacijske infrastrukture na področju pravosodja s ciljem opredelitve odprtih, interoperabilnih in mednarodno standardiziranih vmesnikov, ki omogočajo varen dostop do komunikacijskih storitev ter varno in zanesljivo elektronsko komunikacijo. Koncept projekta S.A.F.E. je namenjen varni registraciji, preverjanju pristnosti in pooblastitvi ter varni hrambi sodelujočih. Projekt je v skupnem interesu večine e-upravnih služb, ki presegajo področje komunikacije in e-pravosodja.
- **Ukrep – „Preučevanje možnosti za podaljšanje tekočega pilotnega projekta o izmenjavah naprednih carinskih podatkov v regiji“.** Carinske uprave na zahodnem Balkanu se s pomočjo

¹⁴³ Politiko EU, povezano s carino in obdavčenjem v Podonavju, določajo načela, ki veljajo za enotni trg in carinsko unijo (države članice EU), strategija za širitev (Hrvaška, Srbija, Črna gora ter Bosna in Hercegovina) in evropski instrument sosedstva (ENP)/Vzhodno partnerstvo (EaP) za Ukrajino in Moldavijo. Program EaP je Svet sprejel maja 2009.

Za Ukrajino in Moldavijo obstajajo posebni cilji, dogovorjeni v akcijskih načrtih sporazumov o partnerstvu in sodelovanju, in sicer uskladitev carinske/davčne zakonodaje s standardi EU in mednarodnimi standardi, izboljšanje carinskega nadzora vključno z upravljanjem tveganja, izboljšanje sodelovanja carinskih in davčnih uprav z gospodarskimi subjekti in davkopllačevalci ter izboljšanje informatizacije postopkov in standardov za integriteto.

V okviru vzhodnega partnerstva so cilji politike EU spodbujanje razvoja zakonitih trgovskih in gospodarskih odnosov v regiji in z EU, povečanje zaščite in varnosti dobavne verige in boj proti carinskim goljufijam. Za področje obdavčenja so cilji zagotavljanje aktivne podpore davčnih reform partnerskih držav, približevanje neposrednih davčnih sistemov, sodelovanje na področju politik za ukrepanje proti goljufijam in uporaba načel dobrega upravljanja na področju obdavčenja.

EU že ukvarjajo z razvojem dveh aplikacij IT, ki se uporabljajo za elektronsko izmenjavo podatkov pred prihodom blaga. Tudi Moldavija in Ukrajina sodelujeta pri projektu samodejne izmenjave podatkov pred prihodom blaga (s pomočjo EUBAM).

⇒ *Primer projekta – „Izvajanje projekta DREWS (sistem zgodnjega opozarjanja za reko Donavo – Danube River Early Warning System)“, ki omogoča samodejno izmenjavo informacij o tovoru, ki preko Donave potuje med Srbijo in Hrvaško, ter izvajanje SEEMS/SEED, ki omogoča izmenjavo informacij pred prihodom blaga, povezanih s pošiljko, med več državami članicami zahodnega Balkana.*

➤ **Ukrep – „Obravnavanje teme vprašanj boljšega upravljanja preseljevanja v Podonavju“.** Regionalni profil za Podonavje bi lahko bil razširjen na podlagi nacionalnih razširjenih migracijskih profilov 14 držav, ki jih obsega strategija za Podonavje. Regionalni profil bi lahko bil dopolnjen s priporočili in regionalnim akcijskim načrtom. Njegov cilj bi bil spodbujanje razprav in sodelovanja na področju migracijskih politik ter usklajenost med vladami, ministrstvi in drugimi zainteresiranimi stranmi na lokalni in regionalni ravni ali ravni provinc (Mednarodna organizacija za migracije).

➤ **Ukrep – „Nadaljevanje odstranjevanja min na območjih Podonavja, ki bi lahko bila minirana“** (kmetijska zemljišča, voda, kanali, nasip, prometne poti, poplavno ogrožena območja, zaščitena območja).

➤ **Ukrep – „Izboljšanje varnosti hrane“** v regiji: s poenotenjem tehničnih standardov in norm ter posledičnim zmanjšanjem tehničnih ovir za trgovino s kmetijskimi proizvodi bi lahko bila varnost hrane v Podonavju znatno izboljšana. S tem v zvezi imajo številne države velik interes za tesnejše sodelovanje z drugimi partnerji v Podonavju glede vzpostavitve sistema za varnost hrane in razvoja podeželja v širšem smislu.

➤ **Ukrep – „Uvedba standardiziranih operativnih postopkov za skupne dejavnosti v primeru čezmejnih tehnično-tehnoloških nesreč v ladijskem prometu“.**

⇒ *Primer projekta – „Vzpostavitev centrov za nujne primere na plovnih poteh“, ki bi obsegal urade, organe in zmogljivosti za usposabljanje, ki sodelujejo pri operativnih dejavnostih, povezanih s plovbo (rečna policija, gasilci, nacionalno poveljstvo carinske in finančne straže, organi, pristojni za plovbo, reševalne ladje, heliodrom za nujne primere, navigacijski center, center za usposabljanje).*

Vloga Evropske investicijske banke (EIB) v Strategiji EU za Podonavje

Komisija in Evropska investicijska banka (EIB) imata dolgoletno tradicijo na področju sodelovanja. Kot takšna je lahko vloga EIB bistvenega pomena, zlasti pri črpanju in združevanju virov financiranja za projekte, zanimive za banke.

EIB ima veliko izkušenj glede sodelovanja z večino držav članic in nečlanic v Podonavju po najrazličnejših sektorjih. Ključna vloga EIB je zagotavljanje, da je razpoložljivost dolgoročnega financiranja ključne infrastrukture poudarjena z že precejšnjo podporo, ki jo banka v Podonavju zagotavlja zadnjih 10 let. Poleg tega je bila leta 2006 uvedena pobuda JASPERS (Skupna pomoč pri podpori projektov v evropskih regijah)¹⁴⁴ za pomoč državam članicam pri boljši pripravi projektov, predloženih za pomoč v obliki nepovratnih sredstev strukturnega sklada EU. V regiji je prisotna tudi tehnična pomoč, vključno s pobudo za zahodni Balkan, ki skupaj s široko mrežo, sestavljeno iz držav članic, Evropske komisije in drugih mednarodnih finančnih ustanov, zagotavlja tehnično pomoč na podlagi izkušenj in podrobnega vpogleda v politike in uspešnost sektorjev.

Močno prisotnost EIB v regiji zaznamuje tudi večji obseg posojil; podpisi posojil so se z 8,6 milijarde EUR v letu 2007 povečali na 11,8 milijarde EUR v letu 2009, vključno s posojili strukturnega programa v Bolgariji, na Češkem, Madžarskem, v Romuniji in na Slovaškem za sofinanciranje operativnih programov. Kar zadeva sektorje, je bilo približno 5,1 milijarde EUR namenjenih trajnostnemu prometu in energetski povezanosti, 4,1 milijarde EUR okolju in vodnim virom ter 1,9 milijarde EUR za družbeno-gospodarski in človeški razvoj. Poleg tega je bilo v začetku leta 2010 274 aktivnih in 122 zaključenih dodelitev programa JASPERS v regiji, Romunija, Češka in Bolgarija pa so bile glavne prejemnice tehnične pomoči.

Glavni cilj akcijskega načrta za Donavo, ki je trenutno v pripravi v okviru Strategije EU za Podonavje, je oblikovati usmerjeno politiko za Donavo, ki izpolnjuje njene ekološke potrebe, potrebe na področju prometa in družbeno-gospodarske potrebe. Strategija za Podonavje v veliki meri temelji na pozitivnem odzivu Strategije EU za regijo Baltskega morja, ki jo je Evropski svet sprejel 26. oktobra 2009 in h kateri prispeva EIB. V preteklosti je banka financirala več obratov za čiščenje komunalne odpadne vode in sofinancirala zelo pomembne projekte odpravljanja onesnaževanja. EIB je spodbujala tudi nadgradnjo infrastrukture, potrebne za vključevanje različnih posameznih regij v večjo regijo Baltskega morja. Na splošno je EIB v letih 2007–2009 dejavnostim v regiji Baltskega morja posodila več kot 20 milijard EUR, obseg posojil pa se je v obdobju 2007–2009 s 4 milijard letno povečal na 10 milijard letno.

Izkušnje, ki jih je EIB pridobila s strategijo za Baltsko morje, so pomemben prispevek k strategiji za Podonavje. Prispevek banke k strategiji za Podonavje bo namenjen zagotavljanju dodane vrednosti v vseh obrežnih mestih. Glede na izkušnje banke na področjih sektorjev in njene prednostne cilje na področju posojil ima EIB dober položaj za podporo razvoja v vseh sektorjih, navedenih v strategiji za Podonavje, s posebnim poudarkom na naslednjih dveh področjih:

- pomoč EIB za izboljšanje plovbe po Donavi;

¹⁴⁴ Skupaj upravljajo Komisija EU, EIB, KfW in EBRD.

- pomoč EIB za trajnostno upravljanje voda v povodju Donave.

Kot na vseh področjih dejavnosti EIB, posojila za prometno infrastrukturo upravlja politika EU. V skladu s politiko posojil za prometno infrastrukturo (2007) so predvsem celinske plovne poti eden od načinov prevoza, ki mu daje EIB prednost kot enemu od najobetavnejših načinov prevoza glede zmanjšanja emisij toplogrednih plinov na prevozno enoto. Vendar so bili v zadnjih letih v Podonavju projekti na področju prevoza po celinskih plovnih poteh precej številčno omejeni (glej preglednico 1). Na področju okoljskega upravljanja povodja Donave je banka proaktivno vključena v številne naložbene projekte, vključno s pobudami za tehnično pomoč, ki imajo neposreden učinek na obnavljanje okoljskega stanja povodja Donave, da bi z boljšo in hitrejšo pripravo projekta pospešila naložbe in pomagala nosilcem projektov, da svoje projekte pravočasno zaključijo (glej preglednico v nadaljevanju).

EIB bi lahko imela ključno vlogo pri izvajanju elementa plovbe in elementa obnove okoljskega stanja strategije za Podonavje. Ob dejavnostih EIB na področju posojil v regiji bi lahko banka svojo tehnično pomoč razširila tudi na pomoč državam v regiji in njihovim medvladnim organizacijam pri (i) zagotavljanju podpore plovbe in strategij za obnovo okoljskega stanja, (ii) institucionalni zmogljivosti vključno s šibkejšimi nosilci projektov, in (iii) pripravi za opredelitev in pripravo dobrih projektov za financiranje EIB. Tehnična pomoč v regiji je že zagotovljena v okviru pobude JASPERS, naložbenega okvira za zahodni Balkan (WBIF)¹⁴⁵ ali drugih namenskih projektov, sektorjev ali finančnih instrumentov. JESSICA (Skupna evropska podpora za trajnostne naložbe v mestna območja) je pobuda, ki je z delovanjem začela leta 2006 in dodelitev strukturnega sklada za obdobje 2007–2013 ne uporablja za dodeljevanje subvencij, ampak za oblikovanje obnovljivih naložbenih instrumentov v korist projektov mestnega razvoja. Pobuda JEREMIE¹⁴⁶ (Skupna evropska sredstva za mala in srednje velika podjetja), ki je z delovanjem prav tako začela leta 2006, prek nacionalnih ali regionalnih upravnih organov držav članic le-tem nudi možnost, da del svojih sredstev iz strukturnega sklada porabijo za financiranje malih in srednje velikih podjetij (MSP) v obliki kapitala, posojil ali jamstev, pri čemer obnovljivi holdinški sklad deluje kot krovni sklad. EPEC (Evropski strokovni center za javno-zasebna partnerstva)¹⁴⁷ je z delovanjem začel septembra 2008 in je namenjen krepitvi organizacijske zmogljivosti javnega sektorja za vključevanje v transakcije javno-zasebnih partnerstev.

EIB sodeluje tudi z drugimi mednarodnimi finančnimi ustanovami, ki so dejavne v regiji (Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD), Svetovna banka itd.), in instrumenti ES za pripravo projektov.

Primeri izbranih vodilnih projektov EIB in pobude JASPERS v Podonavju

Plovba po Donavi	Obnova okoljskega stanja povodja Donave
Projekti EIB	
Romunija: Zaščita obale kanala Sulina: izboljšanje pogojev za plovbo po delti Donave (38 milijonov EUR)	Češka: Obnova škode zaradi poplav leta 2009; Obnova škode zaradi poplav v Moraviji in Južni Bohemiji junija 2009 (265 milijonov EUR)
Bolgarija: Donavsko pristanišče Lom:	Češka: Okvirno posojilo za vodni sektor III;

¹⁴⁵ EIB v sodelovanju z Evropsko komisijo, EBRD in CEB.

¹⁴⁶ Razvila sta jo Evropska komisija in evropski investicijski sklad (EIF), ki je del skupine Evropske investicijske banke.

¹⁴⁷ Uvedla EIB in Evropska komisija.

obnova in posodobitev pristaniške infrastrukture in opreme (Panevropski koridor VII) (17 milijonov EUR)	naložba večinoma za nadgradnjo, izboljšanje, posodobitev in razširitev sistemov za oskrbo z vodo in za odpadno vodo (112 milijonov EUR)
Bolgarija: Most na Donavi: izgradnja novega kombiniranega (železnica in cesta) mostu na panevropskem koridorju IV med mestoma Vidin (Bolgarija) in Calafat (Romunija) (70 milijonov EUR)	Avstrija: Sicherung Energieversorgung Linz: izgradnja obrata za sproizvodnjo za pridobivanje energije iz odpadkov in razširitev plinske enote za proizvodnjo energije s kombiniranim ciklom v mestu Linz (110 milijonov EUR)
Slovaška: Most Košická v Bratislavi: izgradnja novega cestnega mosta čez Donavo, skupaj s povezovalnimi mestnimi cestami (45 milijonov EUR)	Romunija: Vodni projekt Cluj/Salaj Cassa: investicijsko posojilo za sofinanciranje razširitve in obnovo sistemov za vodo in odpadno vodo v okrožju Cluj in okrožju Salaj, Romunija, s pomočjo kohezijskih skladov (26 milijonov EUR)
Projekti JASPERS	
Izboljšanje plovbe po Donavi – Romunija: Odsek 1 skupnega sektorja med Romunijo in Bolgarijo; Odsek 3 plovnih kanalov (sestavljanje/razstavljanje konvojev); Odsek 4 pristanišče mesta Calafat	Madžarska: Preprečevanje poplav: ojačanje nasipov na Donavi
Posodobitev in razvoj pristanišča Constanta – Romunija – <i>projekt dokončan in zaključen</i>	Slovaška: Obdelava vode in odpadne vode: obnova čistilne naprave za odpadno vodo, kanalizacije in oskrbe s pitno vodo v regiji Puchov
Razvoj javne infrastrukture ob Donavi in v pristaniščih na Donavi – Romunija: Razvoj javne infrastrukture v pristaniščih na Donavi; sistem zbiranja odpadkov – odprava onesnaževanja ladij na Donavi na relaciji Sulina–Braila; sistem zbiranja odpadkov – odprava onesnaževanja ladij na Donavi na relaciji Harsova–Bazias; RORIS II – Donava VTMIS – kanali – <i>projekt dokončan in zaključen</i> ; RORIS II – Donava VTMIS – Donava – <i>projekt dokončan in zaključen</i>	Slovaška: Obdelava vode in odpadne vode: projekt zbiranja in obdelave odpadne vode na območjih Ruzomberok, Liptovska Tepla, Liptovske Sliace
Dela za zaščito obale kanala Sulina – Romunija	Romunija: Obdelava vode in odpadne vode: razširitev/posodobitev oskrbe z vodo/kanalizacija v okrožju Iasi
Spremljanje okolja na Donavi – Romunija	Romunija: Preprečevanje poplav: zaščita pred obalno erozijo